B. Vaher: miks puudutakse grupipildilt? Lk. 6.

SIRP

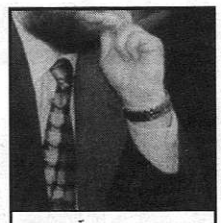

EHI filosoofide vestlusring. Lk. 4 – 5.

EESTI KULTUURILEHT

hind 11.90 krooni | 7. märts 2003 | number 10 (2955)

"Jaaniööst" "Vargamäeni"

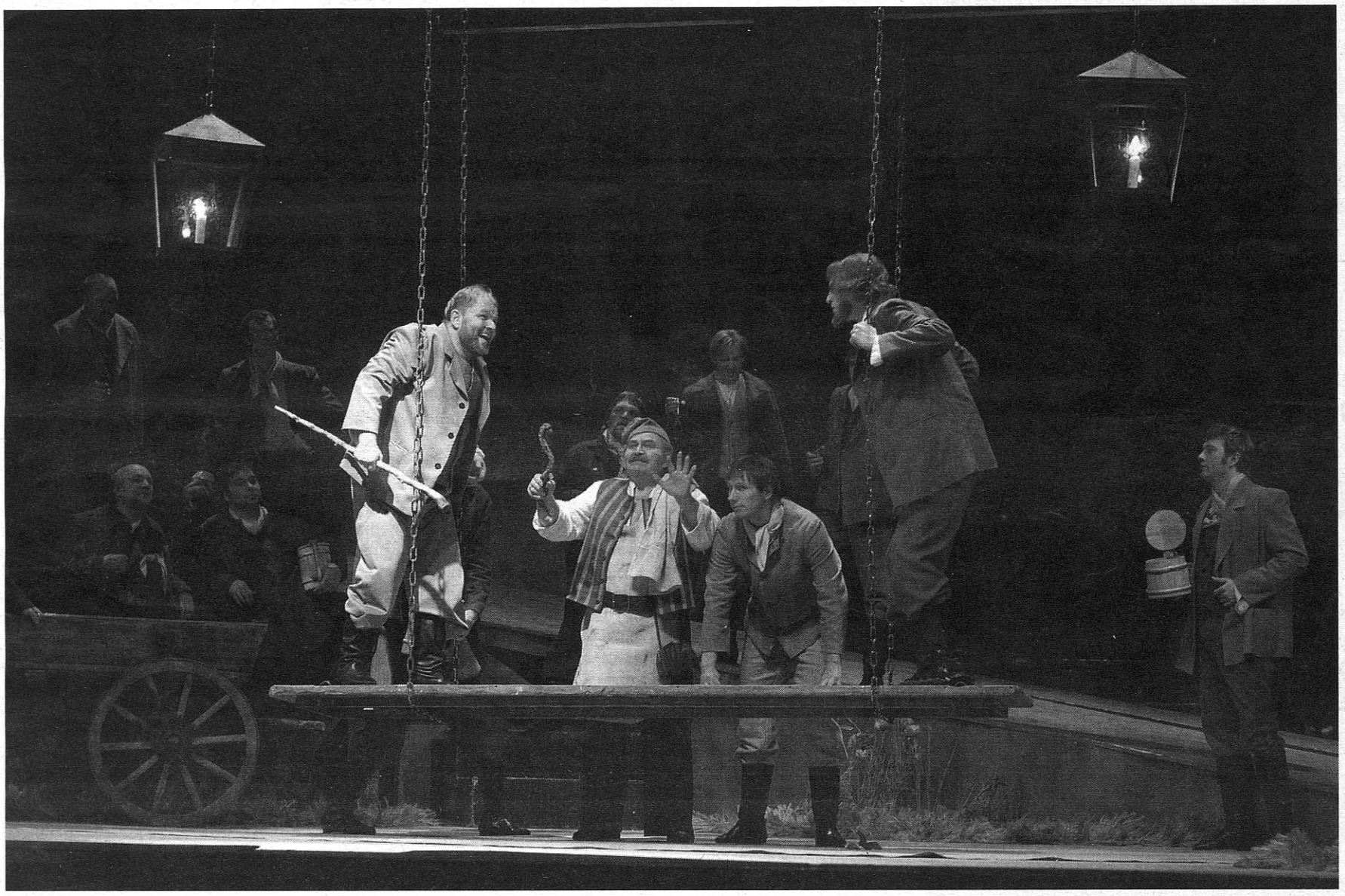

Eile esietendus rahvusooperis Estonia Tõnu Raadiku ja Ago-Endrik Kerge muusikal "Vargamäe tõde ja õigus". Muusikali lavastaja on Ago-Endrik Kerge, muusikaline juht ja dirigent Aivo Välja, dirigent Lauri Sirp, kunstnik Liina Pihlak. Tõde ja õigust otsivad Estonia laval Oru Pearu – Jassi Zahharov ja Mäe Andres – Priit Volmer.

HARRI ROSPU

Nende verstapostide vahel on Estonia teatris esietendunud eesti heliloojate sulest 58 lavateost. Kui esimene eesti operett – Paul Pinna/Adalbert Wirkhausi "Jaaniöö" – nägi rambivalgust veel vanas majas (1911), siis esimene eesti ooper – Evald Aava "Vikerlased" (1928) – ja esimene eesti ballett – Eduard Tubina "Kratt" (1944) – on publiku ette jõudnud meie tänases kodus ning olnud ka enim esitatud algupärandid.

Rudolf Tobias kirjutas 1916. aastal: "Säde omaenese lõkkest on rohkem väärt, kui terve tuli võõrast lõõmast. Rohkem iseseisvust, selgroogu tahaks soovida seni tunnustamata ooperiheliloojatele, ja seda ka väljastpoolt ähvardava nakkuse suhtes."

Kuigi eesti autorite lavalooming pole nende sümfooniliste teostega võrreldes jõudnud maailmalavadele, oleks meie kodune muusikapilt ometi palju vaesem Gustav Ernesaksa, Eugen Kapi, Villem Kapi, Edgar Arro, Leo Normeti, Boris Kõrveri, Eduard Tubina, Eino Tambergi, Veljo Tormise, Ülo Vinteri, Raimo Kangro, Lepo Sumera, Olav Ehala ning paljude teiste heliloojate lavamuusikata. Kui Tõnu Raadik on kirjutanud Estoniale juba teise teose, siis möödunud aastal said siin oma tuleristsed Rene Eespere, Toivo Tulev ja Tõnis Kauman.

Järgmise hooaja lõpul peaks publiku ette jõudma Timo Steineri esikooper "Kosjas", mille libreto on kirjutanud Andrus Kivirähk, seejärel aga tahavad Tõnis Kauman ja Neeme Kuningas esitleda uut lasteooperit "Napoleon". Ooperi loomise plaane peab ka Mari Vihmand ning Erki-Sven Tüür ei ütle samuti teatriteemale kategooriliselt ei.

Õnnetuseks on kaks eelolevat hooaega Estonias remondi tõttu tunduvalt lühemad, mistõttu saame oma uuslavastusi mängida vähem, kui sooviksime. Samas: uut muusikat tellides ei ole ka teada, kes selle eest maksab?!

Ometi ei loobu rahvusooper kavatsusest tähistada 2006. aastal oma auväärset juubelit eesti autorite etenduste nädalaga ning aasta varem aset leidev Eduard Tubina tähtpäev haakub samuti selle projektiga.

Teeme siis meie heliloojatega usinalt ühistööd edasi – ega sellisel juhul ka armastus tulemata jää!

ARNE MIKK

Täna lehes

Unt valiku fenomenoloogiast. Mutt riigikogust kui täienduskoolitusest. Lk. 2/ Linnap valimisreklaamist, Visnap valimistest teles, Arujärv korrast. Lk. 3/ Filosoofia akadeemilise suletuse paines. Lk. 5/ Mihkel Kera ehitusluule. Vaher naudisklejast Tolstoist. Lk. 7/ Toomas Vindi filoloogiline radikuliit. Lk. 8/ Vladimir Petrov: teater on intonatsioonikunst. Lk. 9/ Peataoleku stimuleeriv tähendus. Lk. 10/ Bergman ja Tarkovski. Lk. 15/ Maris Kirme: Tubiniana paberkandjal. Lk. 16/ Remmeli ja Velmeti kontserdipeegel. Lk. 17.

Sirp *eri*. **Ekraanisäästjad, vaikiv ajastu ja *troublemakers*. Lk. 11 – 14.**

TALLINNA ÜLIKOOL Akadeemiline Raamatukogu

Vali, veli, hoolega!

Kas toimub? Ikka toimub. Meil toimusid valimised. Me valisime. Valik oli ju päris vali. Oli ka veel võimalus üldse mitte valida, mis on ka valik. Võis valida ka sedeli sodimise. (Sellest hiljem veidi veel.)

No hea küll, valisime. Kahtlemata oli jälle tegemist mingisuguse pöördepunktiga. Tegelikult on kirjanikud (näiteks Graham Greene oma "Komödiantides") juhtinud tähelepanu asjaolule, et tegelikult valitakse iga hetk uus pöördumatus *(point of no return)*. Sellest saab muidugi tagantjärele aru. Nagu ma sel hetkel ei saa aru, et võiksin teha valiku – kas kolumni edasi kirjutada või täpselt sõna "sõna" juures pooleli jätta. Kuid ennäe – pärast sõna "sõna" kirjutasin veel sõna "juures", tegin seega valiku jätkata, ilmus sõna "pooleli" ja tagasiteed ei ole. Mäletan, et kunagi valisin kahe naise vahel. Valik toimus tõesti iga hetk ja valimised kestsid seega mitu kuud. Ja kui ma Roomas Trevi purskkaevu juures –

Jätame ülima subjektiivsuse siiski selle ala spetsialistile Vahingule ja läheme suuremate, ühiskondlikumate valikute juurde!

Kaks erakonda võitsid meie valimise tulemusena, ja – ennäe! – seis paistis olevat viigiline. Keegi peab jälle valima, kuigi meil enam valikuvõimalust ei ole, teist vooru ju ei korraldata. Nüüd valivad teised, juba väljavalitud. Omavahel. Nende käes on *Wahl, will, valinta* ehk *volja*. Viimane tähendab tahet. Aga *narodnaja volja* kui rahva tahe jääb nüüd hilisemas etapis kõrvale.

See tekitab – nii algsele valijale kui ka hilisemale jälgijale – palju peavalu, mõnele isegi hingepiinu. Nõunik Linnar Priimägi on meile ju kunagi meenutanud vanasõna, et *wer die Wahl hat, hat die Qual* (kel on valik, sellel on ka valu). Valimised on osalistele stressirohked.

Valija *Qual* väljendubki mõnikord selles, et ta sodib valimissedelit. Meeleheitliku, barbaarse aktiga tahab ta tõusta tavavalimisest kõrgemale tasemele, gordioni sõlme läbi raiuda, ta otsib hoopis kolmandat (või ei-teamitmendat) teed. Ta tahab isikliku tahtevabadusega valimissedelite pahmakast läbi murda. Tal on õhupuudus, ta tahab värske õhu kätte.

Ta on nagu topoloogide kirjeldatud (sageli tiibadeta) putukas, kes tahab kahemõõtmeliselt paberilehelt ära lennata. Iseäranis siis, kui paber läheb igast küljest põlema.

Jean Buridan rääkis eeslist, kes seisab kahe täpselt ühesuguse heinakuhja vahel, mõlemast võrdsel kaugusel. Ta on näljane, kuid ta ei suuda valida ja surebki nälga. Seda on toodud näiteks, et loomal puudub vaba tahe.

Muidugi saab arutada, et täpselt ühesuguseid asju pole maailmas olemas. Kui eesel oleks uurinud ümbrust, oleks ta avastanud mõne lisamotivatsiooni. Kuna heina söömine soosib janu teket, siis oleks eesel võinud avastada, et läheduses on ojake, ja see on ühele heinakuhjale lähemal kui teisele. Või minna kahe heinakuhja vahelt välja kolmanda juurde, mis kindlasti oli kuskil seal heinamaal olemas. Või hakanud kisendama, kuni tulnuks peremees ja andnud eeslile nõu. Eesel oleks võinud natuke mõelda.

Mõni ütleks, et kuidas eesel saab mõelda, ta ju ei mõtle. Küll ta mõtleb, kui tahab. Ja mõtleb siis nagu teadlik Valija. Loomad ju arvestavad igasugu asjadega ja teevad iga sammu juures valikuid. Noh, ütlete, et ei mõtle. Hea küll, jumal teiega. Kuid eneseteadvuse ja instinkti piirid on ähmased ja sujuvad. Kuid eks ka tavaline süüdimatu valija käitu kabiinis instinktiivselt. Ta näeb üht nime enda nina ees seinal ja automaatselt hakkabki ta pastakas kribima.

Mina käisin valimas. Valimisjaoskonda ma ise ei valinud, sinna juhatasid pargipuude külge kinnitatud nooled. Kuid jaoskonnas sees olles oli mu valik kristalliseerunud.

Nüüd on minu väljavalitu saanud konkurendiga võrdse arvu kohti. Mis teha? Edasi ma valida ei saa, protsessid toimuvad mu pea kohal. Nüüd jäävad mulle teised, uued valikud. Valisin, et teen "Vihurimäe" enne "Kurje vaime" ja "Libahundi" enne "Hamleti lavastamist Alam-Kolka külas". Needki pole vaid intiimsed valikud. Valisin, mis järjekorras ma oma oopusi publikule kaela määrin. Ilmselt olen eelistanud igavikulisemat ja jätnud riigikogu valimisi kaudselt kajastavad etendused teise järjekorda? See on see valimisväsimus.

MATI UNT

Pruutide kool. Peigmeeste kool

Orwelli "Loomafarmis" küsitakse eeslilt, kuidas tal on õnnestunud nii vanaks elada. "Sest ma ei räägi kunagi poliitikast," vastab too.

Ka selles riigikogus on hulgaliselt neid, kes poliitikast midagi ei tea ja kellest poliitika midagi ei tea. Aga see ei ole traagika. Küll oskused tulevad. Ja kui lähemalt vaadata, siis kas polegi riigikogu ise nagu üks tore koolitusprogramm või täienduskursus? Naljakas kokkusattumus juba seegi, et riigikogu üks vahetus kestab sama kaua kui keskmine stuudium kõrgkoolis. Vanasti ma arvasin, et kõige parem pruutide kool on lavakunstikateeder. Neiud õpivad seal prantsuse keelt, laulu, muusikat, tantsimist, selge häälega rääkima, oskavad kombekalt kükitada ja taganeda, nuusutavad kirjandust, ajalugu ja teisi aineid, mille valdamine soodustab seltskondliku vestluse võimet. Kokkuvõttes valmistati "Panso koolis" ette midagi geiša-taolist. Tühja sellest kunstist, aga kindlasti võis säärastest neidudest saada väärikas proua tegelasele, kellel on tihti tarvis avalikkuses viibida.

Uuemal ajal olen hakanud arvama, et mingi analoog meessoole on riigikogu. Sealt läbi käimine on tulevasele härrasmehele kõige parem koolitus. Riigikogus nad õpivad avalikku esinemist, inimestega suhtlema, täiendavad keelteoskust, reisivad maailmas ringi, sõlmivad järgnevaks eluks hulganisti kasulikke tutvusi ja kui nad just rumalad pole, panevad kõrvale ka väikese varanduse. Einoh, esimese numbri peigmehed, mis seal's rääkida. Ja kas pole veider: nii "Panso kool" kui parlament asuvad mõlemad Toompeal, teine-teisest vaid mõnesaja meetri kaugusel!

Huvitav kuidas ühest koosseisust teise säilivad mitmesugused järjepidevused. Näiteks on riigikogus juba algusaegadest peale protestipajatsite või lihtsalt meelejahutajate kohad. Selle positsiooni lõid kuningriiklased ning viimati hoidsid seda Priit Aimla ja Ralf R. Parve, osalt ka vennad Tootsenid. Esimeste asemel on nüüd Tarmo Leinatamm ja Hannes Võrno. Samuti on täidetud vaimuliku koht. Seni Jaan J. Leppik, nüüd Avo Üprus.

Kunstiinimeste read aga kuivavad kokku. Kirjanikke polegi enam ühtegi (kui Toomas-Hendrik Ilves välja arvata), ei sega nad enam asjalike inimeste tööd. On üks näitleja. See kulub alati ära. Kasvõi selleks, et lugeda ette mitmesuguseid deklaratsioone. Siis ei tohi puterdada. Vanasti kutsuti pleenumitele ja kongressidele deklaratsioone ja pöördumisi ette lugema Mikk Mikiver. On aga hea, kui sihuke lugeja on omast seltskonnast võtta. Pean silmas Elle Kulli. Minu esimene reaktsioon tema nime kandideerijate seas nähes oli nõutus. Siis aga meenus, et ta on tõepoolest ühiskondlikult tegev. Ja kunagi ei tea, mis anded kelleski peituvad. Mis aga kõige olulisem – Elle Kullil pole ju teatris enam aastaid tõsist tööd olnud. Viimati mäletan teda mingist tükist, kus osalesid ainult naised, ja mis oli üsna lahja. Nii et siin mängis teater ise näitleja käest. Nagu ta on viimasel ajal paljusid maha mänginud. Kuigi uutele tulijatele tuleb anda võimalusi (ei saa tõepoolest lasta neil oodata, kuni vanemad eest maha surevad), tundub teatrikooli lõpetajatele tervete lendude kaupa mõnda teatrisse töökohtade tegemine (eesolijate arvelt mõistagi) liiga metsaraiumise moodi. Teater ei ole siiski pordumaja, kus publikule peab pidevalt uusi nägusid pakkuma. Poliitika on seda rohkem.

Mis head siis kultuuriinimestel loota on? Ei tea. Igatahes pole sel suurt pistmist sellega, kas ja kui palju istub parlamendis loovkunstnikke. Võibolla suisa vastupidi. Paljud head kunstnikud on egoistid ja egotsentrikud, kes juba loomu poolest tahavad ennast teostada ning kas ei taha või suuda mõelda meie-tasandi ühisväärtustele. Sageli just nn. lihtsad inimesed, kes on eluliselt huvitatud, et nende kandi rahvamajja tuleksid teatrid etendusi andma, kes tahavad raamatukogust raamatuid laenutada, oma lapsi huviringidesse panna, tahavad sõita laulu- ja tantsupidudele jne. – sagedasti just nendelt inimestelt on loota kultuuri riikliku toetamise vajaduse suuremat mõistmist.

Kumb variant oleks kultuuritegijatele parem, kas koalitsioon respublikaanide või keskide juhtimisel? Ühelt poolt oleks parempoolne valitsus stiilne ja homogeenne. Teisalt peab olema ääretu optimist, et mitte karta kultuurirahade edasist vähenemist, kui tulumaksu tõesti oluliselt langetatakse. Mis kasu on tädi Maalil kätte jäävast kuupalgast? Hea küll, leiba ja hilpe ostab rohkem, üürivõlga ei teki, aga kultuuriliselt võib hoopis nälga jääda. Sest kui rikas inimene võib selle palga eest tõepoolest Louvre'i või La Scalasse sõita, siis tädi Maalile oleks taskukohane ikkagi vaid Eesti kultuurielu. See võib aga niihästi kokku kuivada kui kallineda.

Huvitav, kuidas kujunevad müüdid. Näiteks et respublikaanid on "uus tegijate põlvkond, noorus ja värskus". Siin tuleks kindlasti eristada kaht aspekti. Üks on Res Publica kui aparaat, kontor vms. Selle juures on tõepoolest uus põlvkond, kellelt tuleb hoog, ind ja maailmas ära proovitud meetodite andekas kasutamine. Sellisena on tegemist kogu uue iseseisvusaja kõige efektiivsema PR kontori ja reklaamifirmaga. Teine asi on see, mida või keda see firma müüb. Muidugi võiks öelda, et ta müüb iseennast, aga kui vaadata uute rahvaasemike koosseisu, siis näeme, et RP tulevase fraktsiooni keskmine vanus on 44 aastat, mitte oluliselt madalam teiste omast. Seejuures on seal silmatorkavalt palju "taate" ja mitmendat korda poliitikaturule tulevaid kirju minevikuga tegelasi. Ja ainult veerandi võrra firma enda töötajaid. Võiks koguni spekuleerida, kumb kumma ära kasutas? Kas noored, taibates õigesti, et tundmatut seltskonda väga suures koguses siiski ei valita, küll on aga võimalus vanadele hetkeks uut läiget andes koos nendega ka ise Toompeale purjetada? Või on hoopis vanad peerud noori ära kasutanud ja annavad neile ise varsti kinga? Viimast on raskem uskuda, sest vanade seltskond on väga heterogeenne.

Õhus on 1. septembrit, rõõmu ja pisaraid. Kes sai sisse, kes jäi välja. Jah, eufooria ning lootuse kõrval on asjal kahjuks ka nukram pool Kui me vaatame tulevase riigikogu koosseisu, siis näeme, et üle poolte on uued näod. Ja kuigi vanast koosseisust loobusid mõned ise – ea, tüdimuse vms. pärast, siis enamik oleks kindlasti olnud valmis jätkama. Nüüd on aga tööturule paisatud täiendavalt üle viiekümne endise parlamendiliikme. Säärane hulk võib meie väikesele ühiskonnale tähendada arvestatavat sotsiaalset probleemi. Kuigi nad saavad veel poole aasta jooksul keskmist palka, on tegemist ajapommiga. Parlamendiliikmed on harjunud hea sissetulekuga. Kuigi mõnede jaoks nagu Lepikson või Olari Taal tähendab see näljapajukit, siis enamiku jaoks märgib see kindlasti sammu edasi. Nüüd ei ole kerge tarbimiskategooriat tagasi vahetada. Eriti kui vahepeal on soetatud uus perekond, kelle eest peab hoolitsema. Muidugi, mujal maailmas suunduvad endised parlamendiliikmed tihti edukalt erasektorisse. Eestile saab aga järjekordselt saatuslikuks tema väiksus ja suhteline vaesus. Pealegi on riigikogu pereheitmisi juba mitu korda olnud ja ruumid täis. Selle tagajärjeks võib olla sadade inimeste depressioon, narkomaania, prostitutsioon ja järjekorrad doktor Värniku praeguse ja doktor Kalikova endise ukse taga. Teatris üleliigseks osutunu võib kandideerida parlamenti, endistel poliitikutel on teatrisse raskem pääseda

MIHKEL MUTT
5. III 2003

Valimistriennaali ikoonilisest keskkonnast

Eesti valimiskampaaniad on enamasti kujunenud ideaalseks kunstiürituseks: siin ei saa kurta publiku puudumise üle, panna pahaks pressi vähest huvi ega ilkuda pakutava verbovisuaalse maailma liigse "elitaarsuse" või halva mõistetavuse üle. Kui kunstiinimesed peavad oma vaevu ühemeetriste lõuendite saamiseks kerjama 5000 krooni suuruseid abirahasid ja otsima abi tasuta tööjõu näol, siis selles *performance*is sujusid need väikesed probleemid kuidagi iseenesest. Vaatamata sellele, et iga ruutmeeter värvilist, vabaõhu-tingimustes kõlbavat plakatipilti maksab tervelt tuhat krooni, jäi viimasest valimiskampaaniast mulje, nagu oleks Eesti näol tegemist mõne väga jõuka riigiga – meie poliitiliste "pühakute" pildiliseks kujutamiseks kasutati julgelt tuhandeid ruutmeetreid digitaalset lõuendit ja sadades kilovatt-tundides elektrienergiat.

Niisiis, Tallinna või Tartu linnakeskkonnas, mille üldilme on väsinud/räämas ja nõnda must-valge, et jätab võõrale mulje daltoonikute ühiskonnast, toimus viimaste nädalate jooksul iseäralik "lubavate piltide" *show,* mis oma mastaapsuses ja ulatuvuses on seni ületamatu. Määrdunud lume, raagus puude ja hallide silikaattellisseinte taustal kõrgusid ja laiusid, helendasid/kumasid/virvendasid suured ja "soojad" ateljeefotod, mille kaitstud ning tubane atmosfäär lõi meeleolu "meiega võitmiseks" ja "paremaks tulevikuks", aga ka rahvushuvide rõhutamiseks ning muidugi Eesti "kestmiseks". Neil ikoonidel kujutatud tänavapühakute hulgas oli särasilmseid, punnispõskseid ja muidu siledaid turvanägusid, mis piltidel palendusid kõik omamoodi "mõõdukatena" või keskerakondlikult soliidsetena. (Vist)valitavate meeskodanike soengud meenutasid hoolikalt pügatud põõsaid mõnest Fontainbleu-pargist; XXI sajandi naispühakuid esitleti aga deseksualiseeritud pükskostüümlastena, kelle puhul igasugune kergemeelsus on mõistagi välistatud. Äraostmine olevat muide võimatu ka mõnede isaste poliitikute juures.

Kuigi ma ei ole Eesti poliitilisi klanne iial üle lugenud ega tea nende täpset arvu, hakkas seekordsel väljanäitusel silma terve rida ühisjooni, mis tulevad enam levinud pildilistest arusaamadest ühelt ja fotolavastuse *state-of-the-art* tingimustest teiselt poolt. Pole ju mingi saladus, et koos valitavatega võistlevad selles mängus ka erinevad reklaamistuudiod ja -fotograafid. Lõviosal lamineeritud sihverplaate kujutavatest plakatitest domineerisid sügavmõttelised rohelised ja sinised toonid: tumeroheline Keskerakonna ja tsitrusgrüüne Res Publica menüüs; reformikate sinikollane kombinatoorika jne. kuni isamaaliitlaste rahvusromantilise trikoloriidini välja. Ja vastupidi: mingi erilise kiivusega hoiduti kõigest, mis vähegi punane. Probleemi siin iseenesest polegi: tuli vaid arvestada puri-

Valitele

Valimispäevale järgnev õhtu televisoonis oleks justkui kõikide tähtsündmuste kvintessents. Kui vana-aastaõhtut, vabariigi aastapäeva presidendi vastuvõttu või suusatajate sooritusi sätib rahvas end teleri ette vaatama igal aastal, siis riigikogu valimiste finiš laotub ekraanile vaid nelja aasta järel ning seda enam oodatud võiks olla toda vaieldamatult tähtsündmust kajastav teleülekanne. Jah, võiks... Aga need ajad on märkamatult möödas, mil koos telekanalitega ööse kulgeva hommikuni valimistulemusi ahmiti, et siis päeva hakul unise peaga raadionuppu keerates loota, et ehk on juba selgus käes. Nüüd saabuvad lõplikud valimistulemused teleri- või arvutiekraanile hüperkiirusega – vähem kui viie tunniga ja valitu/valija pääseb pikkadest-magusatest ootuspiinadest. Ja vähemalt valija kaalub hoolikalt, kas end üldse teleri ette sättida. Mis tähendab, et ükskõik milline meediakanal on sunnitud inforevolutsiooniga kohanema. Telemeedia eelkõige. Aga oma väljakutse on infoajastu esitanud ka trükiajakirjandusele – teatavasti suutis Soome suurim päevaleht Helsingin Sanomat valimisjärgsel päeval lugejaid riigikogu valimistest täpsemalt teavitada kui eesti päevalehed.

Riigikogu valimistulemusi kajastav reaalajas kulgev telesaade peaks ideaalis olema ühtaegu justkui nelja aasta lühikokkuvõte ja samas jooksma võidu sekundite-minutitega, et teavitada hetkeseisust infonäljas valituid-valijaid. Selle ülesande võtsid läinud pühapäevaõhtul enesele kaks telekanalit – avalik-õiguslik ETV ja erakanal Kanal 2. Kuidas nad selle kaelamurdva ülesandega toime tulid?

Kõrvu olid ETV, selja taga mitmete valimiste kogemustepagas, ja debütandi rollis Kanal 2 – kaks erinevat formaati ja hoiakut. ETV toetus kainele, kuid paraku väsinud traditsioonile – ETV-le tunnuslikuks saanud klaustrofoobilises stuudios seisid kaks saatejuhti, kes üritasid reaalajas toimuvat (pidevalt laekuv valimisinfo) sobitada varem valmis keedetuga (videolõigud), lisaks mõned otselülitused ja stuudiointervjuud. Formaat ehk siis mängureeglid said paraku selgeks alles umbes tunni-kahe jooksul: valimisinfo + korrespondendid "kohapeal" + parteide või hoopiski nende liidrite tutvustus (valgustuslikule videlõigule järgnes stuudiointervjuu parteijuhiga) + nipet-näpet. Kanal 2 oli alustades täpsem, konkreetsem. Saadet sisse juhatades anti kätte mängureeglid (formaat): valimisinfo + ekspertstuudio (valimiste hetkeseisu analüüs) + poliitikute *show* (Leinatamme juhitav ümarlaud) + intervjuud tipp-poliitikutega + otselülitused parteide peopaikadesse. Ehk siis: ETV orienteerus asjalikule kontoriõhkkonnale, Kanal 2 proovis valimisinfo kokku sulatada meeltlahutava õhkkonnaga. Mida enamat võiks valija tahta? Nõukogude valimiste aegne puhvet, kus võis valida viinerite, apelsinide ja konjaki vahel, on nüüd asendatud justkui preemiana kahe täismõõdus teleprogrammiga. Vali aga!

Kanal 2 jõupingutus ETV-le konkurentsi pakkuda väärib tunnustust. Selle kõrval paneb imestama, et oma uudistesaatega kodusel telemaastikul end sihikindlalt märgistanud-kinnistanud TV3 ei üritanud ses vallas praktiliselt midagi korda saata. Mällu jäi vaid TV3-e hilisöiste uudiste valimiseris esinenud politoloogi Anu Tootsi terane ja kassandralik tähelepanek: Res Publica polnud valimisvõiduks (pole valitsemiseks) valmis.

Mida siis öelda kaht teleõhtut võrreldes? Tuleb tunnistada, ETV sammus enesele märkamatu stoilisusega oma varasemate valimisstuudiote sohu. Imestama paneb, et mingil moel ei üritatud valimiseelsetest saadetest (hoolimata kriitikast) sammukestki edasi astuda. Valimissaadete stammtegijad (saatejuhid) säilitasid stoiliselt ka finišis oma hoiaku, kuigi üht-teist õpetlikku võinuks varasematest saadetest ju kõrva taha panna. Näiteks 26. veebruari Valimisstuudios, kus olid vastamisi Keskerakonna, Reformierakonna ja Res Publica poliitikud, kiirgasid saatejuhid Rannamäe ja Kaldre enesest ignorantsi ja irooniat, olles justkui kukevõitluse korraldajad, kes mõnuga pealt vaatavad, kuis linnud üksteist lõhki kisuvad. Minu meelest peaks avalik-õiguslik telekanal igati sellist hoiakut vältima, saatejuhid peaksid poliitikute ülekeevatest emotsioonidest suutma üle olla ja vaatajatele vahendama sõnumit, mitte kätši. Valimispäevale eelnenud võimalike uute peaministrite debatis 1. märtsil üritasid saatejuhid Rannamäe ja Ruussaar justkui stuudiovestlust ohjata (põhiliselt Toomsalule märkusi tehes), aga paraku ei söandanud ühtegi teravat diskussiooni sisuliselt käivitada. Saatejuhtide töö tegid ära stuudiosse kutsutud ajakirjanikud Postimehest, Eesti Päevalehest, Maalehest ja Eesti Raadiost. Ajakirjanikele anti paraku häbiväärselt napp eetriaeg. Lõhnas ETV monopoli järele. Seega: valimiseelsete saadetega läinud pühapäeva õhtul finišisse jõudes polnud saatejuhtidel Rannamäel ja Kaldrel enam võhma. Jätkus vaid jõudu erinevate saatelõikude sisse- ja väljajuhatamiseks; stuudiovestlustes ja -intervjuudes libastuti sageli kollasemaigulistele (SL-Õhtulehelikele) küsimustele, näiteks küsiti Tunne Kelamilt: Isamaal ei läinud valimistel hästi, kas see tähendab seda, et rahvuslus enam ei müü? Õnneks reageeris Kelam hästi, tuletades saatejuhtidele meelde, et rahvuslus pole kaup.

Aga valimiste õhtu saatejuhtide rutiini laskumine polnud seekord peamine probleem. Millega ETV saade kõige rohkem alt läks, oli operatiivse info edastamine, sellega ei suudetud hakkama saada ei kõnes ega kirjas. Pidevalt laekuvat valimisinfot kommenteeriti stuudios kahjuks abitult (välja arvatud Rein Toomla), info graafiline esitamine ei kannatanud üldse kriitikat. Milleks vaatajale pilt läptoppide taha rivistunud politoloogidest, kui see pole arusaadava infoga ei sõnas ega pildis kaetud? Ometi pidanuks just värske info esitamine olema saate kõige põnevam, pinget säilitavam osa.

Selle koha pealt lõi Kanal 2 riigitelevisiooni pika puuga. Postimehe toimetaja Epp-Mare Kukemelk tegi üksi hiilgavalt ära selle, mida ei suutnud neli kommentaatorit ETV stuudios. Kanal 2 valimisinfo oli esitatud operatiivselt, korrektselt, rahulikult ja varustatud ülevaatliku graafikaga. Valimistulemusi kommenteeriv ekspertstuudio (Postimehe ajakirjanikud ning Juhan Kivirähk ja Rein Ruutsoo) lisas Kanal 2 saatele "Öö valitutega" analüütilise aspekti. Kanal 2 valimisõhtu mõjuski ETV kõrval kuidagi väga "elusa" saatena. Saatejuhid Tuuli Roosmaa ja Olaf Suuder suutsid ohjata üpriski mitmekesist, kiirete ümberlülitustega programmi, millesse suudeti mahutada hämmastav hulk intervjuusid ja otselülitusi (kokku osales ju saates kindlasti üle poolesaja inimese), mistap tuleb tunnustada Kanal 2 toimetajaid: eelnev kodutöö oli hästi tehtud. Mõnedest montaažiapsudest hoolimata oli "Öö valitutega" omas formaadis hästi välja välja peetud ja terviklik saade, millele on raske midagi ette heita (küsitav oli küll Leinatamme ümarlauas*how* eesmärk).Vast ainult õhtu finaalis, kui Kanal 2 improviseeritud stuudiosse tulid parteiliidrid, said Suuderil ja Postimehe ajakirjanikel justkui sisulised küsimused otsa – küllap tulid valimistulemused üllatusena kõigile. Samas pidas Kanal 2 vastu lõpuni, oodates ära tulemused viimasest valimisjaoskonnast. ETV oli selleks ajaks juba poe kinni pannud.

MARGOT VISNAP

---

taanse loodusrahva massiteadvuses tekkivate kaastähendusega ning jälgida seda, et plakatieided ja -taadid ei saaks endale ebasobivaid "konnotaate". Ent just suhtumisega *à la* jahedates toonides taust *vs.* soojas koloriidis nägu, loodi õige kähku igavaid pildilisi stereotüüpe. Ebausutavalt mõjus ka terve rida lavastustes arranžeeritud miimilisi koode – ennekõike kindlasti see maniakaalne "olen lahe"-naeratamine, sõbralik muigamine ja taltsutamatu itsitamine, mille reeglipärasus viitab pikantsevõitu suhetele poliitikute ja pildistajate vahel. Samavõrd hakkas poliitmodellide miimikas silma ka mingi veider "omamehe"-tõbi, millega tulevasi privilegeerituid/suurepalgalisi püüti vist rahvale "lähemale" tuua. On mõistetav, et visuaalsemiootiline tähendusloome peab paratamatult järgima kujutamistraditsioonide lokaalseid eripärasid, kasvõi tsaari-tüüpi – vaatajat ülalt alla pilguga peedistava portreetüübi mittetoimimist meie tasalülitavas, "seesama-ükskama" ühiskonnas. Kuid lihtsustatud arvamus, et poliitmodellid peavad oma valijatelt usaldust äraseletatud silmavaatamisega välja nuiama kooliteatri "ilmeka" etluse stiilis, on küll ajast ja arust. Väga ammusest kunstiajaloost pärit aksioomi – silmad kui hinge peegel – saab muidugi pööbli hulgas veel praegugi kasutada; kui aga iga teine tulevane Riigikogulane on fotol tabatud Nirvaana kõrghetkel, siis muutuvad asjad pisut kohtlaseks. Rahvas on reklaamitegijate jaoks küll loll, aga pole ka saladus, et just lollid need iseäranis vaheldust armastavadki.

Jättes siinkohal vaatluse alt välja mängu poliitikute kehakeele, riietuse jpm. tähendusloome koodidega, pöörakem pisut tähelepanu ka praeguse poliitreklaami intensiivsusele ja komplekssuse problemaatikale. Näib, et seekordne kampaania oli ses mõttes *totaalne*: simultaanselt kasutati pea kõiki naha-vahele-pugemise formaate. Lisaks kirjeldatud plakatikülvile kehastusid tulevased võimu esindajad ka TV-staarideks ja -tegelasteks. Kõikvõimalikud klipid ja eetrisse läkitatud intermeediumid olid märgatavalt julgemad ja huvitavamad kui eelkirjeldatud pildigalerii, sest siin ei kardetud eneseirooniat ega püütud jääda tingimata formaalselt "soliidseks". Tänavapildi *vaatemängud* asendusid neis spektaaklites tervete *näitemängudega*, stooripõhjaliste inimtöötluse võtetega animeeriti siin pildireklaami staatilisevõitu lähtekujundeid ja viidi need omavahel komplementaarsetesse suhetesse.

Ent ka muude formaatide rohkus osutus imetlust või hirmu äratavaks: voldikud, lehtede eriväljaanded, lendlehed, kujundatud transpordivahendid jmt. lõid mulje, nagu oleks meie ümber toimumas järjekordne maailmarevolutsioon. Andes endale siiski kainelt aru, et praegust maailma, sh. ka Eestit, tüürivad siiski rahvusvahelised korporatsioonid ja ammu enam mitte "rahvuslikud huvid", on sellist püüdlikkust raske mõista millegi muuna kui kohalike, ripakile jäänud feodaalide püüdena endale korralik palk välja võidelda. Ilmselt just seepärast mõjubki lause – meiega võidavad kõik – umbes sama "kavalalt" nagu omaaegne laulufraas, et "õhtuti valutas mul".

PEETER LINNAP

KERGITAB KULMU

Kord ja vabadus on kaksikvennad

Valimised on läbi. Vali kord, ütles partei, mille initsieerisid elukutselised turvatöötajad. Suur hulk inimesi valiski. Aga sama suur hulk valis Suure Isa, kes ju samuti sümboliseerib korda ja distsipliini. Kokkuvõttes võib öelda, et korra-idee võitis suurelt. Lähiminevikku arvesse võttes väärib see asjaolu tõsist imetlust ja tähelepanu.

Sest mis on viimased kümme aastat olnud eestlase tähtsaim sõna? Muidugi mitte "kord", vaid hoopis "vabadus"! Juba Balti ketis hüüti "Vabadust!" Hüüti küll vaikselt ja hädiselt (imelik ikkagi avalikus kohas häält tõsta), kuid tunne oli tugev. Vabadusidee ju triumfeeris veel justkui alles eile. Liberaalne ehk vaba turumajandus on ju meie riigi õitsengu alusmüür. Meil on vaba ajakirjandus ja vaba ettevõtlus.

Korda ja distsipliini on meile juba ennegi mitmel korral pakutud, aga alati on õnneks paljastatud, et pole õige värk. Igasugu kõva käe pooldajad või platsi puhtaks pühkijad on sedavõrd regulaarselt ja süstemaatiliselt nahutada saanud, et päris tükk aega ei ole keegi julgenud korrast ja distsipliinist enam iitsatadagi. Ikka ainult vabadus ja vabadus!

Vabadusideed on jätkuvalt üleval hoidnud ka tolle nähtuse suhtes eriti tundlik kontingent – intellektuaalid ja boheemlased. Ütle sellistele "vabadus" – ja enamus härdub või läheb ekstaasi. Ikka ja jälle räägitakse õhinal priiusest. Objektiivselt võttes võib boheemi vabadustunne küll olla umbes sama, mis purjus peaga lumehanges magamine (s.o. oled süsteemist väljas või peaaegu surnud), aga subjektiivselt tundub ikkagi soe ja mõnus ja kauneid nägemusigi võib tulla. Vabadus on lihtsalt ilus. Mis seal salata, isegi kirjutasin hiljuti spontaanselt kusagil vaimsest vabadusest. Ja nüüd siis äkki on kord ja distsipliin meie ametlik aade! Kuidas küll korra-idee ootamata kombel priiuse-idee välja tõrjus? Ja kuidas need kaks nüüd omavahel hakkama saavad?

Peab kohe ütlema, et näiteks boheemi peas paiknev vabadustunne ilmselt ei kujuta korra-ideele erilist ohtu. On selline vabadus ju enamasti seotud sügavalt isikliku eufooriatundega, millele mõnikord aitavad kaasa ka erinevad joovastavad ained ja vedelikud. Peaasi ongi, et vabadus inimese pea sisse jääks või kunstiainega ühineks, ja ei hakkaks üldist korda rikkuma. Vabadus õnneks tundubki enamasti vaid inimese peas olevat (ka allakirjutanu peas). Või kas on seda sealgi? Kui näiteks mõelda, et Sirp on vabadust armastavate inimeste leht, siis tuleb kohe ka distsiplineeriv mõte, et kas ikka tasub kallist priiuse-ideed kergekäeliselt käsitleda? Sama käib korra-idee lugupidamatu käsitluse kohta. Kui äkki peaks senise vabadusaatelise asemel tulema korda armastav kultuuriminister, mis siis saab... Kõik need mõtted kärbivad näiteks ka kirjutaja vabadustunnet. Aga see selleks. Ja seda enam on korra idee võit mõistatuslik.

Seda küll, seni oli meil juhtival kohal vabadusidee ja peamehed ning heeroldid, kes seda koidust kukeni kiitsid. Aga samas oli vabaduse sees ju senigi väga palju korda. Nii seda, mis inimese mõtteid reguleerib, kui ka lausa avalikku. Astub tavaline inimene toast välja ja kohe tulevad vastu korra märgid ja sümbolid: Hansapank, valgusfoor, Eesti Energia, maksuamet, politsei, jõhker tööandja, moraalinõuded, mingi neetud täiendatud ja parandatud rakendusseadus, rida letitöötajaid jne. Ja kõigi käest pead end vabaks ostma – enamasti raha, aga väga sageli ka vabadust ja väärikust käest andes. Milleks siis veel korda lisaks? Karta on, et asi on ikkagi jälle vabaduses. On ju teada, et ka korra-idee tekkis omal ajal üksnes sellest, et vabadust lihtsalt ei jätkunud kõigile. Kui nüüd need, kellel vabadust niigi vähe, valivad korra, siis ei saa see tähendada midagi muud, kui inimlikku soovi vabadus ümber jagada. Ja selleks ongi tarvis uut korda.

Aga siin on kohe jälle konks sees. Ei saanud ju veel uks rõõmsa valija seljataga kinni minnagi, kui juba kuuleme, et uue korra partei kosib ja meelitab sedasama vabaduse parteid, kellele senine, vana kordki küllalt hea oli. Juba on vabaduse partei ning nende sõprade ja jüngrite poolt kuulda vihjeid, vabadus jäägu meie meestele ja et ümberjagamine on lubamatu. Seda võib mõista: kesse siis tahab oma ära anda? Pühakirigi ütleb, et kellele on antud, sellele antakse.

Nüüd on küsimus, mis juhtub, kui, nagu nüüd oodata on, vabaduse erakond ja uue korra erakond ühte heidavad. Kuidas vabadus ja kord siis ära jagatakse?

Kui järele mõelda, siis ei ole lahendus keeruline, vaid lausa pakub ennast ise. Kõik peaksid ju rahule jääma, kui asi läheb edasi nagu enne: ühtedele jääb nende armastatud vabadus – kellele ainult sisemine, aga kellele ka välimine, aga neile, kes korda tahtsid, antaksegi korda juurde. Kui mitte päris uut, siis sedasama vana igal juhul. Ja seekord kinnitatakse olukord mitme pitseriga ehk üldrahvalike truudusvannetega, et nii kord kui ka vabadus kindlalt püsiksid ja asi enneaegu ära ei laguneks, nagu mõnel viimasel korral on juhtunud.

EVI ARUJÄRV

Filosoofia akadeemilise suletuse paines

Kas filosoof kirjutab selleks, et midagi öelda, või et midagi avaldada? Humanitaarinstituudi filosoofide vestlusring

Rein Raud: Diskussioonides filosoofia üle vastandatakse tihti kaht hoiakut. Ühe kohaselt tähendab filosoofia eelkõige teatavat mõtteviisi, mis on ühtlasi mõne filosoofilise traditsiooni jätk, kuid just elav jätk, mitte üksiklausete kallal hekseldamine. See hoiak avab filosoofilise mõtte ka muule elule, mis talle oma pidevas muutumises väljakutseid esitab, ning ei ürita filosoofilist mõtet monopoliseerida. Teine hoiak peab eelnevat puhta mõtte trivialiseerimiseks ning tahaks hoida filosoofiatõrviku valitud seltskonna käes, kes suudavad küll rääkida vaid omavahel, kuid kelle sõnadele peab pelk tsunftikuuluvus andma ühiskonna ees erilise kaalu. Muret, et "filosoofia" meediavahtu sattudes oma kaalu kaotab, on muidugi lihtne mõista, kuid suunatud mõttetegevuse pöördumine iseendasse pole mu meelest filosoofiale sugugi vähem ohtlik. Küsimuse võiks õigupoolest ju sõnastada ka nii: kas Sokrates oli filosoof?

REIN RAUD

Tõnu Viik: Probleem sellest algabki, et kui me saame täna Sokratest filosoofiks kutsuda, siis seda tänu Platonile ja tema hoopis teist tüüpi filosofeerimisele, kui oli omane Sokratesele – Platoni enese kirjandusteoste kangelasele. See kõnetas tänaval inimesi, kusjuures vaevalt tegelik Sokrates seda nii nooblilt ja osavalt tegi kui Platoni fiktiivne heeros. Platon õpetas pühendunud sõprade ringis ja kirjutas. Kirjutamine eeldab erilisi, kirjaliku loomingu jaoks loodud tingimusi, kohta, publikut jne. Tänaval inimeste kõnetamine ei eelda midagi. Üks on institutsionaalne ja professionaalne tegevus, teine on vaba suhtlusakt, mille ainus ajend on ühe inimese soov teistele midagi ütelda, näiteks – et kas te ka teate, et tegelikult midagi ei tea? Platon oli esimene institutsiooni-filosoof, samal ajal ka viimane, kes mitteprofessionaalset filosoofiat idealiseeris.

Jüri Eintalu: Minu meelest on Reinu avalauses peidus rohkem kui üks tundemärk, mille järgi hoiakuid jaotada. Üheks eristuseks on "mõtteviisi jätkav/analüüsiv", teiseks eristuseks "elitaristlik/mitteelitaristlik". Siit saame juba neli erinevat kombinatsiooni. Üheks võimaluseks on kombinatsioon "mõtteviisi jätkav ja elitaristlik". Kuigi Rein seda varianti ei rõhuta, on ka see tegelikkuses esindatud. Need on näiteks elitaristlikud filosoofia ajaloo tundjad, valitud erudiitide seltskond ülikoolides. Jah, ja kolmas eristus koidab veel: üks püüab oma akadeemilise positsiooniga oma rumalusi ühiskonnale ette kirjutada; aga teine (näiteks Jaan Kaplinski) omandab ühiskonna silmis autoriteedi tänu sellele, mida ta rahvale räägib.

R. R.: Ma vist nii karmilt siiski ei ütleks. "Elitaristlik/mitteelitaristlik" on inimeste hoiak kultuurilise süsteemi sees, "elitaarne/populaarne" aga mõne mõtte esitamise vorm. Arvan, et meil oleks võib-olla targem rääkida vormidest ja nende sisust ning jätta institutsionaalne korraldus esialgu kõrvale, ehkki see probleeme intensiivistab. Ükski vorm pole iseenesest kõlbmatu, milline vorm sobib mõtte väljendamiseks kõige paremini, sõltub mõttest endast. Probleemid tekivad siis, kui "filosoofia" kui niisugune muutub mõtlemise vormiks, meetodiks, rangelt korrastatud süsteemiks. Selles mõttes võiks professionaalseid filosoofe võrrelda politseinikega: peaaegu igaühele meeldib, kui tänavatel valitseb kord, kuid see ei tähenda veel politseiriigi pooldamist. Sama käib üldiselt mõtteselguse kohta. Aga kui ühiskorda lammutav pätt tänavatel kujutab endast ohtu, siis traditsioonilise mõtte ületamiskatsetest osutub nii mõnigi seda mõtet edasiviivaks.

T. V.: Reinul on õigus, et väljendusvormi valik sõltub mõttest endast. Kui vorm on juba ette antud, ja see on iga väljendusakti puhul alati nii, siis peab mõte kas muganduma ja muutuma, et vormi sobida, või siis vormi re-form-eerima, seda muutma. Kõikide akadeemiliste ja professionaalsete mõttevormide probleemiks on nende inertsus ja sellest paratamatult tulenev mõtlemise stagnatsioon. Uuele mõttele eelistatakse tihtipeale vormi püsivust, väljendusvorm muutub süsteemiks, omaette eesmärgiks. Ma ei arva, et sellisest süsteemist mingisugune mõtteselgus tuleneks, pigem vastupidi, mida selgem ja ladusam on süsteem, seda ebaselgemaks jäävad süsteemi eeldused ja lähtekohad.

J. E.: Me ei saa institutsionaalse korralduse küsimusi siiski täielikult ignoreerida, sest et "professionaalne" ja "süsteemne" pole kaugeltki sünonüümid. Eesti filosoofid saavad oma "professionaalset" mõtet eesti keeles väljendada vaid ajakirjas Akadeemia. Akadeemia standardite järgi aga tähendab "professionaalsus" või "teaduslikkus" või "akadeemilisus" pigem teatavat vormilist tsiteerimis- ja väljendamistehnikat. Minu arvates pole akadeemilise maailma bürokraatlikel standarditel erilist pistmist mõtte edasiviimisega. Mõtleja võib olla elitaarne või populaarne, aga teaduskraadiga filosoof ei pruugi üldse olla mingi mõtleja.

T. V.: Süsteemsus ja professionaalsus on minu meelest ikkagi intiimsemalt seotud kui Jüri välja pakub, sest see väljendamisvorm, mida akadeemilisus eeldab ja mis nn. teadusajakirjades avaldamise puhul kohustuslik on, ei ole väljendatava mõtte suhtes neutraalne. Ükski väljendusvorm ei ole seda ja ei saagi olla. Viimase poole sajandi jooksul väljakujunenud akadeemiline väljendusmudel, mida humanitaarteaduslikes ajakirjades kasutatakse, on vist üle võetud täppisteadustest. Seepärast on see orienteeritud täpsele dokumentatsioonile, selgusele ja tervemõistuslikule ratsionaalsusele. Nüüd sõltub kõik sellest, kuidas filosoofiat määratleda. Kui filosoofia on teadus, mille ühisaluseid ja lähtekohti teatud kollektiiv jagab, ning üksikfilosoofi ülesanne on lahendada mingi väiksem ja detailsem probleem eelmistele lahendustele ja üldaktsepteeritavale metodoloogiale toetudes, siis see loodusteadlaste väljendusmudel enam-vähem sobib. Kui aga filosoofia on radikaalne kahtlemine, küsimine kõige algsemate lähtekohtade järele, või koguni väljakujunenud mõtlemise loogika murdmine, siis see mudel ei sobi, sest sel juhul seatakse küsimuse alla teaduslikkuse enese reeglid. "Teaduslike" artiklite varjatud võimupoliitiline sõnum on alati järgmine: ma aktsepteerin teie reeglid ja põhiseisukohad; nendele toetudes ja neid kasutades näitan ma teile, et üks väike detail on veel keerulisem, kui see enne välja paistis, aga ma sobitan ta sellegipoolest kenasti teie süsteemi.

Triin Kallas: Mulle tundub küll, et filosoofia enese-identiteedi küsimus tekkis Akadeemia piirides ja on sinna ka jäänud – Platonist ülikoolini üldiselt. Platon konstrueerib Filosoofi ideaaltüübi, kes on loodud alati vastanduma ja keda saadab oht saada kõige ümbritseva poolt määritud. Sest väljendusvahendid on paraku pärit sellestsamast maailmast, millest ta lahti ütleb; kujutlus filosoofiastki tuli Platonil luua samade retooriliste võtetega ning samas keeles, mida kasutasid tema poolt põlatud poeedid ja sofistid. Aga kui Platoni puhul on veel arusaadav tema vajadus end mitte-filosoofide traditsioonile vastandada, siis – kelle eest peaks täna filosoofiat kaitsma? Isegi katsed seda pettusele rajatud üritust lõppenuks kuulutada osutuvad omakorda filosoofiaks – ei sure ta nii kergelt midagi. Kui keegi tõesti muretseb filosoofia puhta vormi pärast, siis kardan, et ta on "pisut" ajast maha jäänud ja talle võib seda ka julgelt öelda, sest *õige* filosoof teadagi ei tegele ajakohaste asjadega.

TRIIN KALLAS

J. E.: Ma nõustun Tõnu hinnanguga, et akadeemilised mõttevormid on inertsed ja püüaksin nüüd hoida Reinu avalause poole. Seda ma juba kurtsin, et filosoofiatõrvik ei pruugi olla elukutseliste filosoofide käes. Aga ma pole ikka veel pihta saanud, kuhu Rein seda tõrvikut viia tahtis. Kuidas see elav tra-

Tõtt öelda, üheskoos ja üksi

Tartu ülikooli filosoofiatudengite koostatud ja toimetatud tekstikogumik "Tõtt-öelda. Ettekandeid seminaridelt "Keel ja filosoofia" (Madsa 2002) ning "Millest kõneldakse siis, kui kõneldakse eesti filosoofiast?" (Valgemetsa 2000)" ilmutab otse ja kaude kodumaise filosoofia mõningaid peajooni ning – ma tahaksin rõhutada – mitmekesisust.

Nii kitsama (akadeemilise, professionaalse) kui laiema filosoofiapubliku jaoks võiks see raamat pälvida tähelepanu juba ainuüksi seepärast, et tõenäoliselt hakkavad mitmed siin kirjutanuist kujundama märkimisväärset osa lähiaastate (kümne)te filosoofiast siin maal. Huvitaval ja intrigeerival moel asetub see teos hiljaaegu müügile jõudnud ning juba esmase mõõduka meediakära läbi teinud esseekogumiku "Eesti filosoofia: mis see on?" (toimetanud H. Eenmaa) kõrvale. Olgu öeldud, et toimetamise käigus on nende kahe, suuresti samast lähtest pärineva üllitise ümber hulganisti piike murtud ja jageletud. Kuid see ei pruugi korda minna lugejale, kes on tänulik võimaluse eest saada ülevaade reast keskseist ja äärmisist suundumusist kodumaises filosoofias.

Raamatust on näha, et koostajad ei ole *taotlenud* ülevaate andmist Eestis leiduvast filosoofiast. Seminaride teemad, kust raamatu sisu pärineb või alguse on saanud, olid üsna täpselt piiritletud. Mitmete valdkondade, näiteks teadusfilosoofia esindajad pole antud kontekstis sõna võtnud. Teiseks võib öelda, et lugeja kohtub siin *Tartust tuleva filosoofiaga*. Kolmandaks, nii eesti filosoofia kui üldisemalt keele ja filosoofia üle arutledes on autorid liikunud pigem metatasandil, kui püüdnud põhjalikult ja ranges akadeemilises laadis käsitleda filosoofilisi üksikküsimusi (siin on ka erandeid, millest hiljem). Mõnelgi puhul peab nentima, et põhjalikum arutelu, argumentatsioon ja teemaarendus lihtsalt ei saanud mahtuda peetud ettekande raamesse.

Tõtt-öelda on selle raamatu tulekut ajakirjanduses juba vihjamisi ette kuulutatud, küll mõnevõrra kummalises vormis. Nimelt võis seniste kaudsete viidete põhjal jääda mulje, et tegu on millegi alternatiivse ja sektantlikuga, ning ühtlasi, et sisu, laadi ja mõttesuuna poolest on tegemist homogeense tekstikogumikuga (teisisõnu: "heideggeriaanid" eraldusid ja tegid oma kogumiku).[1] See mulje võis omakorda tekitada – nii mulle tundub – mitmeti eksitavaid ootusi ja mõnede jaoks ka kartusi. Pelk pilguheit sisukorrale teeb ilmselgeks, et see ei ole "Tartu heideggeriaanide" tekstide kogum. Ei oskaks küll nimetada ega kujutleda seda ühist filosoofide "salaorganisatsiooni" ega "subkultuuri", kuhu kuuluks kogumiku vägagi erineva laadiga autorid.

Millest nad kõnelevad? Keelest. Eelkõige. Osa autoreist kõneleb-kirjutab ühe või teise rohkem või vähem selgepiirilise filosoofiatraditsiooni raames, teine osa mitte. Üks võimalikke esialgseid vastuseid küsimusele – millest kõneldakse siis, kui kõneldakse eesti filosoofiast? – oleks: eesti keelest, eesti keeles mõtlemisest.

XX sajandi filosoofias haaras enesele erakordselt olulise koha keele üle ja ümber filosofeerimine, s.o. niisugune mõtlemine, milles keel ja kõne on ühel või teisel moel mõistetuna esiplaanile tõstetud. Sel taustal tungib antud kogumikus esile üks ilmne vastandus. Ühtede jaoks "keel kõneleb", kreeka teisiti kui saksa; teiste jaoks kõneleb keele kasutaja/tarvitaja, kes võib põhimõtteliselt seda, mida ta teistele ütelda tahab, väljendada mitmeti, ka eri keeltes, ilma et midagi olemuslikku kaduma läheks. Erinevad lähtekohad keele mõistmisel mõjutavad omakorda teiste traditsiooniliste filosoofiliste küsimuste käsitlemist ning ka filosoofia ajaloo tõlgendamist. Ent siin leidub kolmandaidki, alternatiiviotsijaid.

Kogumiku esimeses osas "Keel ja filosoofia", mis mahult hõlmab kaks kolmandikku tervikust, joonistuvad välja vähemasti kolme filosoofiasuuna või -kooli eripärased jooned. Üks neist on Ülo Matjuse ja Tõnu Luige karismast kantud "olemisajaloolise mõtlemise koolkond Eestis", nagu seda otsesõnu nimetab oma ettekandetekstis **Eduard Parhomenko** (lk. 29). Vähemasti ühe tunnuse poolest loen ma selle koolkonna juurde kuuluvaks ka **Kuldar Traksi**, kellelt pärineb kogumiku avaartikkel "Logosega loom ja keel kui tööriist". On nimelt midagi, mis neid mõtlejaid keele üle arutlemisel silmatorkavalt ühendab. See on *instrumentalistliku* keelekäsituse vastustamine. Nii osutab Traks, et "keelt mõistetakse [nüüdisajale tavapäraselt] inimese valdusse kuuluva tööriistana" (lk. 11). Ta vastandab sellele arusaamale Aristotelese määratluse, et inimene on *logost hoidev* elusolend. Keel pole siis instrument inimese käsutuses, vaid "pigem moodustab keele hoidmine või omamine inimese olemuse..." (lk. 14). Oletatavasti loeb ja tõlgendab instrumentalistliku keelekäsituse omaksvõtnu Aristotelest teisiti. Tõenäoliselt ei pääse autor edaspidi sekundaarkirjanduse ääretuil vetel seilamisest. Ülo Matjuse 60. sünnipäevaks koostatud ettekandes "Võõra sõna järeleküpsemine, pärisoma sünnivalu" vastustab Parhomenko "laialt levinud kujutlust, et keel on kommunikatsiooni riist" (lk. 35). Olemisajaloolise mõtlemise ja keele seost lahti seletades avab autor palju poleemikat tekitanud Heideggeri-tõlgete tausta: "Ülo Matjuse, Tõnu Luige ja Vilja Kiisleri Heideggeri-ümberpanekute näol pole tegemist pelgalt tekstide tõlgetega, vaid ühtlasi ja olemuslikult *tõlkimise kui filosoofiaga*" (lk. 29). Võib arvata, et teistsuguse keele- ja filosoofiakontseptsiooni pooldaja jaoks ei tule tõlkimine filosoofiana arvesse. Nõutakse uut ja originaalset, filosoofi enda väiteid tema enda nime all. Siin pole ilmselt koolkondadevahelist lepitust oodata. Igatahes kutsuksin omalt poolt kolleege üles veelgi ulatuslikumalt tõlkima saksa filosoofia tekste, nii klassikalisi kui kaasaegseid, sest vajadus nende järele on endiselt suur.

Jaan Kangilaski ja **Anto Undi** filosoofiline profiil on välja kujunenud eelkõige *analüütilise filosoofia seminaris*, millele omal ajal pani aluse Madis Kõiv. Kangilaski ja Unt, esimene tuntud eelkõige keelefilosoofi, teine loogikuna, kirjutavad analüütilise filosoofia traditsiooni sees, ka siis, kui nad kõnetavad teisi mõttesuundi. Nii ei ole Kangilaski oma metafilosoofilises mõtiskluses "Keele roll filosoofias" piiritlenud refleksiooni keelefilosoofia ja muu filosoofia vahekorra üle kitsa analüütilise raamiga, ent väitleb analüütilise diskursuse pinnal. Tema põhijäreldused on, et "keelefilosoofia ei ole, vähemalt praegusajal, filosoofias *keskne*" (minu kursiiv), kuid "keel on tänapäeva filosoofias, sealjuures äärmiselt mitmesugust liiki filosoofide jaoks, väga olulisel kohal" (lk. 18). Ühtlasi väidab Kangilaski Davidsonile tuginedes praegusajal populaarse keelelise ja kontseptuaalse relativismi vastu. Ettekandes "Tähendus, radikaaltõlge ja hägusus" astub Unt dialoogi Jaan Kaplinskiga.[2] Unti pole veennud Kaplinski toodud näited "konkreetse keele mõjust mõtlemisele" (lk. 22), ühenduses teatava lääne- ja idamaise mõtlemise vastandamisega viimase poolt. Kaplinski heitvat lääne kultuurile ette, et see "surub peale liialt piiritletud mõisteid" (lk. 23). Unt, inspireerituna W. V. O. Quine'i teosest "Sõna ja objekt" (1960), ei nõustu, leides, et mõisteid on tavaks täpselt piiritleda näiteks teaduses ja jurisprudentsis, kus on tegemist seadustega, mille täitmist või kehtivust on vaja "alati *täpselt* kontrollida" (lk. 24), ent üldkeeles, s. o. keeles, mida me igapäevaoludes ja -situatsioonides kasutame, ei ole mõistete täpne piiritlemine võimalikki. Ka ei nõustu Unt Kaplinski väitega, et üldmõistete ("inimene", "kiskja" jne.) *avatuse* määr sõltub nende moodustamise viisist.

Kui jälgida analüütilise traditsiooni esindatust eestikeelses kirjasõnas, torkab silma tõlketekstide suhteline rohkus ja

ditsioon toimiks? Kas mõne ususekti näol, nagu pütagoorlased või *new age*? Või peab Rein silmas ülikoolide akadeemilise elu elavdamist mitmesuguste uute ja paindlikumate vormidega? Minugi poolest võib igasuguseid variante kaaluda, aga ei maksa unustada, et Eesti on väike ja – kui Triinule sekundeerida – õige vabamõtleja võib siin kiiresti põhja kõrbeda kõige erinevamatel põhjustel. Õige filosoof tahab ka seina seest (ATMist) raha saada, et selverist kilekotti pakitud toitu osta. Sokratesel jah polnud moblat.

R. R.: Triinu iroonia "õigete" filosoofide ajatuspretensiooni kohta on väga kohane. Eetilistest kategooriatest võib arutleda kuitahes abstraktselt, aga arutelu lõpptulemus peaks meie maailmas olema (kas või kellegi teise poolt) rakendatav ka näiteks eutanaasia ja inimkloonimise problemaatikale. Danto, Nozick ja mitmed teised on tõestanud ka analüütilise filosoofia võttestiku kasutamise viljakust tegelikkust vahetumalt puudutavatel aladel. Ent Platoni puhul ei ole vastanduse objekt siiski mitte ainult mittefilosoof, vaid ka ideaaltüübile allumatu filosoof, see teine Sokratesest alanud liin, Antisthenes ja Diogenes, keda me teame küll rohkem skandaalsete jutukeste põhjal, ehkki mõlemad neist on tõestanud ka range mõtlemise oskust. Sokrateses olid need kaks alget veel koos, ühte neist jätkasid Platon ja Aristoteles ning see avanes süsteemile, teine – nimetagem seda "radikaalseks" – jätkas kompromissitut küsimist, mida Makedoonia Aleksandri koduõpetaja endale enam lubada ei tohtinud. Jüri küsimusele vastates: mu meelest on kõik huvitavamad pöörded filosoofias, Heideggeri, hilise Wittgensteini või dekonstruktsioonini välja, tüpoloogiliselt omavahel sarnased kui katsed see "küsiv" ja süsteemieirav filosoofiasse *resp*. Akadeemiasse tagasi tuua.

J. E.: Jah, kaasaegne filosoofiline eetika kaldub tõesti olema analüüsiv. Praktiline filosoofia ja eetika on Eesti mõnedes ülikoolides ka esindatud. Raha ja raamatuid on see suund saanud teistest suundadest märgatavalt rohkem. Ent analüütikud ei pruugi kirjutada rahvale. Ja võib juhtuda, et just kaasaegne eetikaprofessor on ebaeetiline. Usun, et analüütik saab kasulik olla peamiselt ideoloogiate kritiseerijana. Tegelikult, Wittgensteini analüüs reeglite järgimisest võib viia ka mõttele, et mis tahes soovituslikke reegleid saab kuidas tahes interpreteerida. Iga tegu on näidatav reeglitekohasena. See tähendab, analüüs näitab, et analüüsi tulemused on praktikas kas ohtlikud või kasutud.

JÜRI EINTALU

T. V.: Need, kes arvavad, et filosoofiast võiks mingite praktiliste küsimuste lahendamisele kasu olla, eeldavad, et filosoofia suudab mingisuguseid tõsikindlaid teadmisi toota. Aga filosoofia jõud peitub hoopis tema võimes teadmisi kahtluse alla seada, küsimusi tõstatada, kritiseerida, dekonstrueerida, hämmelduma ja imestama panna. Meil pole kogu kahe ja poole tuhande aastase filosoofia ajaloo järel ühtegi filosoofilist väidet, mille tõesuses me poleks kahtlema õppinud. Ja selles viimases seisnebki filosoofia ülevus. Fonditädidele ja haridusadministraatoritele see muidugi meeltmööda ei ole. Mis siis teha? Tuleb kõiksugu institutsionaalseid struktuure seest- ja väljastpoolt dekonstrueerida, tuleb süstemaatiliselt süsteemile vastu hakata! Ja kui vastuhakust on süsteem saanud, tuleb alustada uuesti.

T. K.: Näib, et siin on uued paarid välja selginenud: teadmine teadmise pärast *versus* tarkus, mis inimest ennast eluliselt puudutab. Kujutlusega filosoofist käib muidugi kaasas teatav eluvõõrus, uskumatult lühinägelikud poliitilised otsused jne. Samas aga ma ei usu, et kellegi geniaalne raamat tuleks tuleriidale viia seetõttu, et autor omaenda elu ei osanud elada – kuskil ikkagi lähevad isiksus ja looming üksteisest lahku. Ehk muudab see raamat teisi elusid... Aga Eestis "juhtub" praktiline eetika küll kusagil mujal: Kroonikas, Luule Viilma raamatutes, Õnne tänaval. Kas süüdistame jälle ajakirjanikke, kes probleemist kirjutades lähevad pigem sensitiivi kui eetikaprofessori juurde? Inglismaal elades imestasin vahel mõnd nädalalehte sirvides, kui põhjalike ja soliidsete kommentaaridega täidetakse terveid lehekülgi just eetilistel teemadel – ja ka akadeemilised isikud ei pea ajaleheformaati endale kuidagi alandavaks.

Teine paar: ideoloogiate kriitik ja süsteemieirav pööraja – mõlemad omal moel kompromissitud –, ent kui üks piirdub irisemisega süsteemi sees, siis teine loob uut ja keeldub mõtlemast juba mõeldud mõtteid. Ma arvan, et kriitiline meel on iga vähegi haritud inimese miinimum, nn. kolmanda kursuse sündroomina läbi elatud (väidetavalt hakkab keskmisele tudengile umbes kolmandal aastal tunduma, et enamik õppejõude on täiesti rumalad). Oskus mõttelaiskust ära tunda on ääretult vajalik, aga see ei tee veel kellestki filosoofi. Samas muidugi on pööreteks võimelised ainult harukordsed erandid, kellega koos mõtlemine ei tähenda seega nende süsteemi täpsustamist ja täiendamist, kellegi sabas jõlkumist.

J. E.: Kui väljend "praktiline filosoofia" tundub mõnele vastuolulisena – umbes nagu "ümmargune ruut" –, siis mina omalt poolt lisaksin, et sõna "filosoofia" asemel eelistaksin ma kasutada sõna "mõtlemine". Teadusajakirjade reeglid aga on suurelt jaolt sotsiaalsetest teguritest tingitud, mistõttu nad kalduvad välistama ka süsteemset ja isegi faktitäpset mõtlemist, samas soodustades näiteks Wittgensteini isikukultust. "Mõtlev filosoof" kaldub tänapäeval olema praktiline vastuolu.

TÕNU VIIK

R. R.: Hakkame vist jõudma lähemale õrnalt aimatavale tasakaalupunktile, mis peaks võimaldama kõiki neid erinevaid mõtlemisviise ja -vorme üksteisele avatuna hoida. Näib, et me oleme kõik ühel meelel selles, et tuleb taunida olukorda, kus "filosoof" nõuab oma mõttetegevusele kõrgemat staatust ainult sellepärast, et ta on "filosoof", kusjuures "filosoof" on ta ainult sellepärast, et talle on selle kohta antud tõend (akadeemiline kraad filosoofia "erialal"). Teisalt ei tähenda see veel, et me peaksime kuidagi vastustama filosoofiat kui akadeemilist distsipliini (tegeleme ju ka ise kõik sellega). Ent selline poliitiline hoiak, et akadeemiline haridus peab andma ettevalmistuse teatavaks elukutseks, põhjustabki eelmainitud "filosoofide" leviku, osalt distsipliini enesekaitsena, kinnitusena, et ka meie toodame kedagi-midagi, millest teil (ühiskonnal) on kaude kasu, isegi kui te sellest ise aru ei saa. Aga Tõnu, mina küll ei eelda, et filosoofia võiks toota tõsikindlaid teadmisi, kuid arvan sellegipoolest, et filosoofiast kui viisist rangelt ja kriitiliselt mõelda on abi praktiliste, st. inimeste elus tegelikult ettetulevate probleemide lahendamisel.

J. E.: Sildi "filosoofia" alla mahub väga palju erinevaid asju. Kriitiline analüüs, elutarkus, Hegeli idealism, marksism, jne. Need erinevad asjad saavad elulähedased olla väga erineval moel. Analüütikud võivad uurida praktilise elu valupunkte või osaleda poliitilistes diskussioonides. Heidegger võib aidata mõista kaasaegset tehnikaühiskonda. Aga ega Hegelgi polnud liiga idealistlik – tema raamatuid anti välja riigi kulul ja ta õigustas teatavat poliitilist ideoloogiat. Mina ise viljelen suunda, mille järgi filosoofia raames saab õpetada mõtlemistehnikat.

T. V.: Ma olen teie mõlemaga nõus, et filosoofia peaks teatud moel elamisele abiks olema. Kui ma enne filosoofia kasutusest rääkisin, siis pidasin ma silmas olukorda, kus filosoofiahuviline mõtleb, et ta läheb ja õpib filosoofide käest midagi ära, siis lõpetab filosofeerimise ja kasutab saadud informatsiooni mingi praktilise probleemi lahendamiseks (analoogselt mingi aparaadi kasutamisõpetuse lugemisega). Selle mõttes minu arvates filosoofiast kasu ei ole, sest ta ei anna meile positiivset informatsiooni. Aga vaja on filosoofiat küll, tihtipeale rohkem kui midagi muud. Vajame filosoofiat samas mõttes, nagu me vajame luulet – mitte kasu, vaid millegi teise pärast. See on mingi mõtlemise sündmus või kogemus, mis meie maailmanägemisele teatava nihke või uue värvitooni annab, ei midagi rohkem. Aga sellest nihkest või nõksatusest piisab, et elu muutuks koos kõigi oma probleemide, mõtete ja mõttetusega. Tõeline filosoof peaks siis olema keegi nagu Sokrates, kes oma vestluskaaslastes selle nõksatuse suudab esile kutsuda, ning ideaalis peaksid professionaalne väljendusoskus ja erialane eruditsioon sellele sündmusele kaasa aitama, mitte seda asendama. Seega akadeemilisus kui niisugune pole muidugi mingisugune pahe ega filosoofia vastand, Reinul on õigus. Küsimus on selles, kas ta teenib filosoofiat või institutsiooni, kas filosoof kirjutab selleks, et midagi öelda, või selleks, et midagi avaldada.

---

uurimuslike artiklite suhteline vähesus. Kõnealuses kogumikus täidavad seda lünka **Külli Keerus** ("Moraali universaliseeritavuse nõudest") ja **Marek Järvik** ("Universaliseerimistesti rakendamisest eetikas"), kelle kaastöö näol ei ole tegemist metafilosoofia, vaid nimelt uurimuslike artiklitega analüütilise eetika vallas. Mõlemad autorid on Margit Sutropi juhendatavad. Niisiis kolmaski siin esindatud suundumus Tartust tulevas filosoofias. Keeruse ja Järviku artiklid on lähedased nii käsitlusviisi kui temaatika poolest. Mõlemad tegelevad moraalikeele universaliseeritavuse küsimusega. Trivialiseerivalt kokku võttes: 1) kas säärased otsustused või reeglid nagu "inimest ei tohi tappa" ja "võlg tuleb tagasi maksta" laienevad kõigile, kel tuleb asjassepuutuvas olukorras toimida ning 2) seesugune üldistatavus on moraalikeelele alati iseloomulik – või ei? Tegemist on üsnagi spetsiifiliste teemaarendustega. Olemisajaloolise mõtlemise koolkonda kuuluja võib neid tekste võtta näidetena instrumentalistliku keelekäituse võimalustest ja piiridest eetikas.

Ülejäänud kolm teksti kogumiku esimeses osas ei mahu ühegi tuntud *filosoofia*kooli raamesse. **Ott Heinapuu** mõtiskluses "Etnofuturistliku filosoofia võimalusi" otsitakse alternatiivi kõigele sellele, millest eespool kõnelesin, nimelt tahetakse teha *oma*, etnilise kultuuripõhjaga filosoofiat, "et kõik see Heidegger ja indogermaanindus liialt asjasse ei puutuks. Et oleks olemas see mätas, millelt õhtumaise filosoofia tekstuaalse traditsiooniga võrdset dialoogi pidada" (lk. 43). Perspektiivikaim strateegia oleks siin autori meelest lihtsalt "mõnusa maakeelse jutu" ajamine ning vastava "uue tekstuaalse traditsiooni rajamine", vanade ja uute filosoofiliste lugude pajatamine ja avaldamine. Mis alusel need pajatused või pajatajad õhtumaise filosoofiaga *võrdset* dialoogi pidada saaks, jääb mulle selgusetuks.

Oodatult astub ka **Jaan Kaplinski** essees "Keel ja tõelus" oma rada, visandades oma keelekontseptsiooni piirjooni järgnevalt. Keelelised ühikud (sõnad-laused) kirjeldavad või tähendavad midagi, viitavad või vihjavad millelegi endast erinevale, mida Kaplinski nimetab *tõeluseks*. Tähendamine on seos keele ja keelevälise (tõeluse) vahel. Algupäraselt on sõnad "tõeluse, kogemuse märgid" (lk. 49). Tõelust saab kogeda, tõelus on inimese keskkonnaks. Keel on algselt olnudki tõeluses orienteerumise, hiljem saanud ka tõeluse kirjeldamise vahendiks (lk. 48). Lühidalt: tõelus on meile kogetavana ette antud ja meil tuleb selles keele abil orienteeruda ning me saame tõelust eri viisel kirjeldada. Kaplinski meelest on "meile tuttavad filosoofilised süsteemid" tõelusest liiga kaugel ja "sõltuvad väga palju keelest" (lk. 50). Näiteks tuuakse jällegi Heidegger, kelle filosoofia "sõltub väga palju (võib-olla ülemääragi) filosoofi emakeelest" (lk. 52). *Keele* ja *tõeluse*, *keelelise* ja *kogemusliku* väga üldise ja sirgjoonelise eristamise läbi maalib Kaplinski lihtsa ja ilusa pildi, millel terendavad üksjagu udused kujutised.

Anne Lill on oma artikli "Mis on eetos?" eesmärgi sõnastanud nii: "Käesoleva artikli eesmärgiks on avada [kaasaja humanitaarteadustes tähtsal kohal oleva] mõiste *ēthos* taust ja tähendusvarjundid kreeka keeles, jälgides tema kasutamist filosoofilistes ja kirjandusloolistes tekstides. Arutluskäigu tulemusena peaksin jõudma järeldusele, millisel kujul oleks otstarbekas seda mõistet kasutada eesti keeles" (lk. 54). Võttes vaatluse alla nii Aristotelese-eelse filosoofia ja kirjanduse kui Aristotelese enda eri valdkondadesse kuuluvad teosed, väidab Lill, et ükski võimalikest eestikeelseist vasteist – "iseloom", "komme" jne. – ei anna *ēthose* sisu nüansse küllaldaselt edasi, mistõttu oleks mõttekas jäädagi tõlkimata termini eetos juurde. Tähenduselt täpseim vaste "moraalne iseloom" ("st. iseloomu kõlbeline ehk moraaliosa"; ingl. k. *moral character*), on Lille arvates liiga kohmakas.

Kogumiku teise osa "Millest kõneldakse siis, kui kõneldakse eesti filosoofiast?" nimiettekandes annab **Ülo Matjus** põhjaliku, süstematiseeritud ja teravmeelse ülevaate sellest, mida on seni eesti filosoofia kohta arvatud (lisaks vastav bibliograafia raamatu lõpus). Esiteks on küsiväärne, kas kõneldakse "Eesti" või "eesti" filosoofiast ja mida see kummalgi juhul tähendab, samuti see, kas EESTI (Eesti/eesti) FILOSOOFIA on olemas. Osade jaoks "ei ole või ei ole veel", teiste jaoks "õieti ei ole või on väga vähe, kuid ta on võimalik", kolmandate jaoks "on olemas". Kõiki illustreerimas näited. Vastamisel saab otsustavaks see, mida filosoofia enese all mõeldakse (lk. 110jj.). Koolkondlikust kuuluvusest või filosoofilistest eelistustest olenemata on Matjuse kirjatükk kohustuslikuks lugemisvaraks kõigile, kes soovivad eesti filosoofia üle edasi mõtelda.

Nii **Kuldar Traks** oma teises sõnavõtus siin kogumikus ("Eesti filosoofia kolme tee lahkmel") kui **Toomas Lott** ("Eesti filosoofia vajadusest") püüavad mõtelda ja ütelda, mil viisil või alusel on eesti filosoofia võimalik. Kumbki ei näe eesti filosoofia võimalikkust üksnes selle *eripära* alusel, otsitagu seda siis keelest, maailmavaatest või (nagu Traksi ettekandes) ka rahvausundist. Traksi meelest ei saa ilmselt päris oma eesti filosoofiat rajada ka lääne mõtlemisest üle võetule (lk. 118). Eesti filosoofia rahvusliku *eripära* otsinguile vastandudes pöördub Lott filosoofia enese *algupära* poole. Analüütiku jaoks võib Traksi ja Loti mõtte- ja kirjalaad päris raskesti seeditav olla.

Hent Kalmo ettekandes "Mis saab olla rahvuslik filosoofia?" peetakse võimalikuks rahvuslikku filosoofiat, "mis lähtub terviklikust rahvuslikust teadvusest". Autori arvates kuuluks sellesse filosoofiasse "ka võõramaise kirjanduse tõlkimine, aga muidugi vaid siis, kui võetakse ette ka tõlgendamine" (lk. 132). Ütleksin, et autori visioon on abstraktne-rahvusromantiline.

Kogumiku lõpetab **Hando Runneli** "Kõnelus", õieti meenutus Uku Masingust. Masingule tuginedes seostab Runnel eesti oma filosoofiat eelkõige eesti keele ning eestiliku skepsisega, mis toitub paljuski meie kui väikerahva kibedast ajaloolisest kogemusest. Silma hakkas Runneli manitsus, et kutselised filosoofid ei käsitaks "eesti filosoofiat" nii kitsal alusel, et asjaarmastajail ei lasta sõnagi sekka öelda (lk. 136). Mulle tundub, et keegi ei saa keelata asjaarmastajatel filosoofiadiskursuses osaleda. Näide. Reeglina vaidlevad ameti poolest filosoofid Kaplinskile teravalt vastu, mis näitab seda, et tema seisukohavõtud on arvestatavad ja inspireerivad.

Seda raamatut lugedes kujuneb teatav, osaline pilt kodumaisest filosoofiast. Oma vältimatus piiratuses on see pilt lõppkokkuvõttes küllalt kirju ja optimismi sisendav, viimaks vajalik ka tegijaile endile, et näha ja järele mõelda, millistes voogudes ja ümbruses õieti liigutakse, kohtutakse, viibitakse. Kogumiku läbi lugenuna kinnitan, et see *on* vägagi sisukas ja mitmeti mõtlema panev. Rääkimata sellest, et hädavajalik. Tõe otsimise ning tarkuse armastamise mõnule ja valule lisaks täidab see väärtuslik raamat minu arvates veel üht olulist rolli: nii keele kui Eesti/eesti filosoofia üle diskuteerides liigutakse loodetavasti mingi sügavama (individuaalse ja kollektiivse) arusaamise ja veendumuse suunas küsimuses, kas eestikeelne filosoofia on võimalik ja vajalik, praegu ja edaspidi. Säärased arutelud võivad pikemas plaanis osutuda relevantseks isegi teaduspoliitiliste otsuste tegemisel. Sest on selge, et meie ülikoolid ja (avaras tähenduses) teadustegevus muutuvad aegamööda üha ingliskeelsemaks.

Lõpetuseks. Noore, teelahkmel seisatanud filosoofi jaoks võib siit raamatust kõlama jääda dilemma: kas mõõnda, et filosoofia (kui metafüüsika) on lõppenud või püüda filosofeerida ühes või teises uudsusele orienteeritud läänemaises paradigmas. Eripärase eesti rahvusliku, kreeklasist, sakslasist ja muist sääraseist puutumata filosoofia otsingud ei tundu kuigi perspektiivikad. Alternatiiviks läänemaisele jääb pigem idamaine kui eripärane eesti (soome-ugri) filosoofia.

ROOMET JAKAPI

[1] Vt. Valdar Parve, Eesti filosoofia: mis see selline on? Universitas Tartuensis, 24. jaanuar 2003, lk. 2; Martin Gorris, Härrased nähtamatust. Postimees, 7. veebruar 2003, lk. 14.

[2] Vt. Jaan Kaplinski, Soome-ugri keeled ja filosoofia. Looming nr. 2, 2002, lk. 231 – 248.

Miks puudutakse grupipildilt?

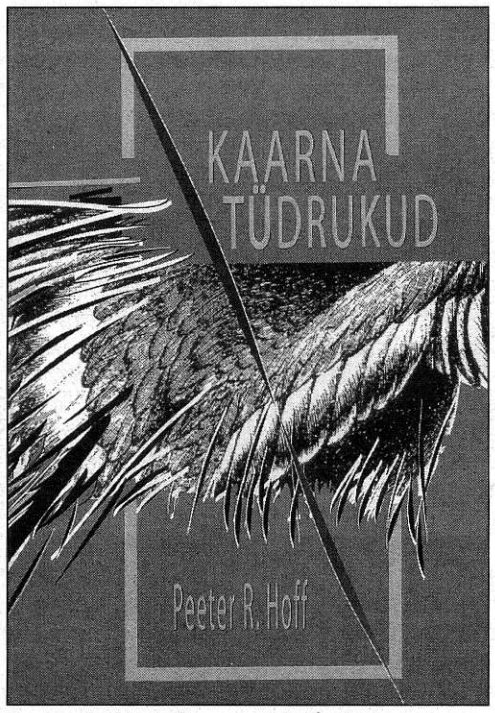

Peeter R. Hoff, Kaarna tüdrukud. Vanemuise Seltsi Kirjastus, 2001. 104 lk. Heino Kään, Teema variatsioonidega. Sirp, 14. II 2003, lk. 7.

1.

Hiljuti juhtus mulle kätte artikli päises nimetatud raamat. Nagu ikka juhtuvad raamatud, mida praktiliselt mitte kuskil arvustatud pole – mis on mingil moel sattunud kirjanduse perifeeriasse. Just nimelt sattunud – tasapisi on minus elavnenud huvi teoste vastu, mis pole teadlik antikirjandus, vaid võiksid igati sobida kirjanduse keskväljale, väljavalitute grupipildile. Ja ometi jäävad kõrvale.

"Kaarna tüdrukud" ei ole perfektne, kuid kindlasti on see hästi kirjutatud. Niigi üsna õhuke raamat koosneb kolmest üsna eraldi seisvast osast (millest kaks äärmist kolmandas isikus ja keskmine minajutustaja vaatepunktist esitatud); niisiis jutustus novellides? Sildistaja poolt hõlpsasti leitav määratlus "olmekirjanduslik naistekas" teeb teosele mõneti liigagi; vähemasti paiguti on see lihtsalt muhe ja teravmeelne lugemine (algusosa avarii ja haiglaskäik, keskosa kirjeldus keskealiste eesti pedagoogide jõuluõhtust). Nii mõnigi kord tuleb meelde Leelo Tungla "Neitsi Maarja neli päeva" – tänini parim naistekas, mida lugenud olen.

Puhtformaalsetest sildistustest ongi olulisem, et talumatult piinlik ei hakanud mul lugedes kordagi – Aita Kivi või Elme Väljaste puhul ei saa ma paarist leheküljest kaugemale ja ega ma (neist märksa atsakama ja terasema) Kerttu Rakkegi ideaallugeja pole. Olmekirjandus käib ka enamasti närvidele, just oma ebaelulisusega – just sääl tuleb literatuurne manerism kõige häirivamalt esile, ei passi teksti loomusesse; rahvuseepos "Õnne 13" suudab kah hiljemalt viieminutise vaatamise järel oma katastroofiliselt ebaloomuliku dialoogiga juhtme kokku ajada. Ent "Kaarna tüdrukud" sujus üsnagi ladusasti lõpuni, ehkki see samuti eiras kohati dialoogides argipruuki ja -rütmi (no ei kasutata ju päriselus lauselõpuütet!). Ka keskmises osas toodud Heimari kirjad mõjusid ebausutava filmi telefonikõnena – miks peaks adressaadile ühiseid sündmusi üle jutustama, piisaks ju paarist vihjest, kui adressaadil just amneesiat pole? Ehkki nauditav puänt lubab sellegi lapsuse õigeks mõista...

Kaanel leiduv nimi on müstifikatsioon, mis puruneb kohe, kui lugeja raamatu tagaküljele ette keerab: tegelik autor Riina Dmohovski räägib sääl oma loometeest. Saame teada, et tegu on vanema daarniga, kes palju kirjutanud ja kunagi ka palju avaldanud, nüüd aga peab tõdema, et "Paraku ahenesid Eesti vabariigi ajal avaldamisvõimalused... mistõttu noorema põlvkonna hulgas olen vähe tuntud."

Antud näite varal püüaksingi siinkohal leida vastuseid küsimustele – miks ja kuidas?

2.

Tahaksin alustuseks vastu vaielda Heino Kääni väitele, nagu oleks noorem põlvkond kirjanduse mõiste monopoliseerinud ja mitmed kogenud autorid teenimatult varju jätnud. Päris nii see ikka ei ole. Jaan Kross saavutas oma "Tahtamaaga" viimaste aastate müügirekordi. Ene Mihkelsoni "Ahasveeruse und" on võidu nimetatud XX sajandi viimaseks ja XXI sajandi esimeseks eesti suurromaaniks. Mats Traat pälvib märksa enam auhindu ja nominatsioone kui enamik noorautoreid. Nikolai Baturin võitis romaanivõistluse. Andres Vanapaga tehakse pikki intervjuusid. Sass Suumanist kirjutatakse ridamisi süvakäsitlusi. Betti Alveri debüüdipreemia ja Friedebert Tuglase novellipreemia läksid ka sedapuhku keskealistele autoritele – ja viimasel juhul olid auhindajad kõik vanemast põlvkonnast. Ning mis pääsi – peaaegu ühelgi juhul ei ole noorautorid tulemusi kahtluse alla säädnud, ikka on mööndud, et tegu on tõesti tugevate teoste ja autoritega.

Niisiis – ainuüksi oma ea pärast pole vanemail kirjanikel ja literaatidel küll tarvis näguripäevi karta. (Kartma peaksid pigem just noored: kui ikka Sirje Kiin meedias väidab, et kirjandusklassika väljaandmise projekt on kogu eesti kirjanduse lähiaastate arengukava, siis pole elaval ja kasvaval kirjanikepõlvkonnal küll loota mitte kellelegi pääle iseenda ja "oma kolme sõbra" – nagu meie lugejaid-haipijaid iseloomustatakse). Viimati ongi ikkagi nii, et kirjutatu käekäigu ja tähelepandavusastme määrab selle kirjanduslik tase?

Kõlab veenvalt? Tahaks loota küll. Aga vähemasti kirjutavatele inimestele kõlab see veenvalt täpselt niikaua, kuni neile saabub mõnest toimetusest või kirjastusest äraütlemiskiri – põhjendustega ja puha – ning ajakirja järgmine number või kirjastuse järgmine raamat sisaldab just täpselt midagi neile põhjendustele vastavat. Kui mitte veel hullemat. Küllap iga aktiivne kirjandushuviline, kes end ajapikku omal alal pädevakski hakkab pidama, on lugenud vaimustavaid või vähemasti täiesti ontlikke autsaidertekste – ja samas näinud avaldatuna hämmastavalt põdurat sitta.

3.

Esimesena tõstatub sel puhul ikka kaks süüdistust: kultuseorjuses ja kambakraatias. Esimene väidab, et meedias ülistatut avaldatakse tema tulutoovuse pärast ja toimetajad pigistavad ühe silma kinni ta kirjanduslike vajakajäämiste suhtes – teise silma aga kinni vähem tuntud autorite ees, kes kirjutavad küll paremini, kuid pole nii "glamuursed". Teisel juhul väidetakse, et sõber kiidab sõpra, sõber avaldab sõpra, sõber pärgab ja õnnistab. Kirjanduslik eliit karastub koosjoomistes.

Mingil määral on tõesed mõlemad. Muidugi mitte eranditud reeglid, kuid siiski äratuntavad oma ilmnemissageduses. Mingil määral on tõene seegi, et ka nood ülalnimetatud edukad vanakirjanikud evivad siiski mingisugust "märgilist" lisaväärtust: äraütlemine Krossile või Runnelile nõuab toimetajalt teatavat kollektiivse alateadvuse surve ületamist. Traat pole ainult andekas kirjanik, vaid ka kogu "vana hää realismi" sümbol (nii nagu nooremaist Mehis Heinsaar on lisaks oma andele juba ka "puhta ja haibivaba kirjanduse" sümbol).

Aga siit juba koidabki täpsem seletus. Iga korralik kirjutaja sümboliks ei saa. Igal meediastaaril ei õnnestu "kirjandusse tulla". Iga tore joomavend sõprade toel tippu ei tõuse. Ning mitte iga Sümbol, Staar ja Sõber ei suuda oma positsiooni säilitada.

Samas on kirjanduslikul edul siiski õige vähe pistmist kirjutamistehnilise kvaliteediga. Teksti sidusus, kujundi- ja karakteriloome, olustikulised viited, loojutustamine või poeetiline vormi/rütmitaju ei ole (enam?) mingisugused universaalsed parameetrid, millele kirjutatu peab vastama, et väärtuslik olla. Nende ülimust kinnitav kriitik või toimetaja sageli lihtsalt valetab, tahes või tahtmata: ikka on tema hinnangutes võimalik tuvastada teravaid vastuolusid. Ühel juhul on kujundirohke vabavärsiline luuletus tema silmis ajastutundlik avangard, teisel juhul lihtsalt ebaküps sonimine. Ühel juhul on väljapeetud lühijutt klišee, teisel juhul "meisternovell". Kõrvaltvaataja ei pruugi tajuda vähimatki kvalitatiivset erinevust.

Mis siis määravaks saab? *Sensibility*. Oma Sontagi tõlkes ("Vaikuse esteetika". Kunst, 2002) valisin eestikeelseks vasteks "tundlikkus" (eeldusel, et on olemas mitut laadi tundlikkust); aga seda on tõlgitud ka "elutundeks" või "sensiibluseks". See pole ideoloogiline maailmavaade, vaid üldisem elu tajumise viis – Sontagi sõnul "maitse loogika".

See, kuidas inimesed enda varasemast kujunemisest lähtuvalt asju tähele panevad ja tähtsustavad, määrab ka nende eelistuse sümbolite, staaride ja sõprade osas. Ennekõike just see määrab kultuuri – määrab ande tunnustamise, olgu siis uuenduslikkuses või traditsiooniliste väärtuste esindamisel. See määrab ka kirjanduse palge. Ma tean väga, väga väheseid literaate, kes on tõesti võimelised objektiivseks hinnanguks. (Olgu öeldud, et ma ise nende hulka ei kuulu.)

Loomulikult pole see ettemääratus kunagi nii ühene, nagu mõnede autsaidrite reaktsioonist tunduda võib – kirjanduslikuks läbilöögiks ei piisa tõdemusest, et "roppused ja perverssused on nüüd moes". Kuigi teatavat lembust nende suhtes on mitmetes kirjanduslikes arvamusliidrites kerge tuvastada, tuleneb see lembus vast enamasti siiski lihtsalt teravate (fiktiivsete) elamuste janust, mitte kaugelearenenud väärastumusest. Ja omakorda see ei tähenda, nagu suudaks literaati kõigutada mis tahes tugev elamus. Maitsekohtunik, kes esitab kirjandusele otsesõnu direktiivi "esitada meile elu nii, nagu me ise tavaliselt ei tunne", toob kummatigi ka eriti drastiliselt nähtavale oma võimetuse kõiki "teistsuguseid" elutajusid võrdseil alustel hoomata ja hinnata.

Üldiselt tundub, et literaadid on küll valmis tunnustama ka enda postuleeritud "ajastu vaimust" erinevat – aga see erinevuski lähtub siiski tollestsinasest maitseloogikast, üks anakronism võib olla teisele eelistatum. Heinsaare anakronism võib olla vastuvõetavam kui Hoffi või Lattiku oma. (Totaalselt, radikaalselt teistsuguse kogemuse vastu on suurem jagu kirjanduse hindajaid end aegsasti polsterdanud – kui mitte muuga, siis vähemasti väitega, et sürrealistid või Arbujad tegid kõik selle ammugi ära.)

4.

"Kaarna tüdrukute" autimängijaks saab ennekõike ühe elutaju liigtuttavus ja vastava kirjandusliku võttestiku ülekülluslus, aga seda vaid palju lugenud literaadile. Toimib sama liiasusefekt, mis Heino Kääni arvustatud Vello Lattiku puhul: tehniliselt võib kirjutatu olla tasemel (ja käsitööndusliikult parem kui mõnelgi hetkelemmikul), aga mitte ainult võttestik ise, vaid ka sellega esitatud elutaju on juba olmekirjanduse "kõrgaegadel" läbi mängitud.

Jällegi: see "kõrgaeg" eksisteeris literaatide endi jaoks, "lihtlugejal" (säherdune vist ikkagi on olemas) kestab see pidevalt, ta ei oska ega soovigi teistsuguseid tekste lugeda ja see on snobistlikule literaadile andestamatu. Kättemaksuks vaikib ta uued samalaadsed olmetekstid lihtsalt maha, blokeerib need lugeja eest, et too loeks midagi "paremat". Kui selline kraam lugejale nii meeldib, siis peaks selle viimine lugejani olema kommertskirjastuste asi! (Olmekirjanduse "kõrgaeg" tähendab kirjandusruumis seda, kui literaadid kasutavad mõnd eriti jõulist olmekirjanduslikku teksti taraanina, et lugeja mällu löödud augu kaudu enda eelistatut sisse toimetada. Viimasel ajal tuntud "Iseseisvuspäeva" sündroomina.)

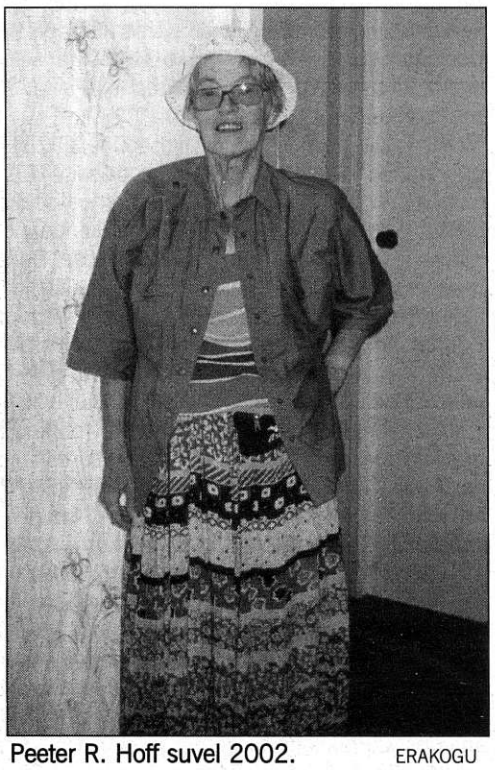

Peeter R. Hoff suvel 2002. ERAKOGU

Kuigi Hoffi raamatu nimitegelased on üsna krapsakad, on raamat ise siiski pigem malbe ja fatalistlik, siin-sääl aforistlikult didaktiline. Mingit taraani sellest ei tule; samas erineb teos uuemast olmekirjandusest suurema südamlikkusega ehteestlasliku argirahulolematuse ja pidevate partnerivahetuste kajastamisel. Tüübid on hästi valitud, lüües eriti õitsele kolmandas osas: tuulepäine kunstnik Anne, õrnahingeline töömees Roomet, maatüdruku hingega daam Ilona...

Raamatu keskseks tegelaseks tõuseb aga Anne noorem (pool)õde Küllikki, üsnagi erandlik oma õnneliku ja romantilise armueluga. Ju vist sümpaatseim ka autorile – just talle usaldatakse ainsana minajutustaja roll. Ja võta või jäta – säärastest täiesti normaalsetest, optimistlikest, samas natukene areldi elavatest inimestest on tore lugeda. Liigutav on õpilaste külaskäigu kirjeldus lk. 50 – Küllikki meenutab, kuis ta popkontserdi pileteist ilma jäänud plikad enda poole kutsus, küünlavalgel soolapulki sööma ja "Carmenit" kuulama:

"Nad lahkusid mu käsi raputades ja lubasid kindlasti uuesti tulla.

Teinekord nad vist said piletid mõnele rockikontserdile."

Selle raamatuga on samamoodi. See on vastuaega, kõnepruugilt anakronistlik ja uudsusemõllus kipubki omasoodu jääma. Aga seda lugenult tekib siiski tahtmine autoril kätt suruda, isegi kui pole enam mahti seda teine kordki lugeda.

5.

Nõustun Heino Kääniga ses osas, et avalikkusele esitatav arusaam kirjandusest ei peaks olema piiritletud üksnes sellest kirjutama ja seda avaldama sattunute maitse-eelistustega. Reaalne kirjandus on õnneks märksa avaram – ning rumal on see, kes *a priori* soostub juba (või alles) tunnustatud autorite lugemise ja kiitmisega. Literaat (kui ometigi ju "kirjanduse tundja") peab püüdma hoomata kogu kirjandusruumi, peab olema võimeline selles toimuvat mõtestama ja ümber hindama. See, kes püüab omaenda maitset lüüa kiiluna võimalikult sügavale lugejate ja raamatute vahele, on literaadina peaaegu madalaimal arenguastmel – allapoole jäävad vaid tuimad ümberjutustajad.

Kuid eesti kirjanduselus on siiski juba üsna kaua kestnud olukord, kus uued tulijad on lihtsalt sunnitud pidevalt mõtestama just enese elutajuga haakuvat, sest vanemad olijad ei vaevu seda endale küllaldaselt selgeks tegema. Noorkirjanduse laine on suures osas protest senise kirjandusmaitse piirituse vastu – nagu seda on iga uus laine. Kui ainult taipaks ise samasuguse piirituse kinnistumist vältida!

BERK VAHER

Mihkel Kera

üleminekuperiood

Maja

ma olengi see mees kes
õhust ja armastusest maja teeb
sosinaga sõnun seinad
üks leelotus ja uks on ees
laulust lükkub laastukatus
piuks ja pauks ja põrand maas
mordimõmin käib ka spordist
isa fordil poest toon tordi
pahtel paakub pajatusest
elektriks piisab ennustus
lagi liimub liiru laaru
nagi nakkub naeruga
kõik saab valmis vaga väega
ainult lilli kastan käega

Tähtis

euroremondi järelvalve
direktiivides on rangelt
ette kirjutatud et
kasutada tohib vaid
ühte süsteemi
kuuluvaid materjale
kõik üksikkomponendid
ka tarvikud
peavad kuuluma
ühte süsteemi
oma süsteemid
milles on kasutatud teisi
fabrikante on keelatud
need suurendavad kahjustuste
tekkimise riski ja tootja
garantii ei saa olla kehtiv

Jõudu tööle

viis aastat ma kuulen
peremees jõudu tööle
matkakirvega lõhun vana
siis võtan haamri ja teen seda sama
see auk pole eesmärk see auk on tee
harmooniasse ja kuhugi veel
aga oli ju mõnus maas põrandal
sulla mulla luuludella
varsti me oleme nagu seal
nood robotinäod sati peal

Liistud

homme sammun tagasi
meie ajaloolisse magamistuppa
pere täisliikmena täkku täis
need lakitud ilusad liistud
siluvad mu teed
küllap homme magamistuppa
suure toa diivanilt
oma eva perroonile
nagu kuningas oma troonile
eksisteerib eelnev kokkulepe
liistud
ja uksepiidad
on remondikõneluste
viimane verstapost ja nii
palju kui minust sõltub
täna saab peatükk suletud
ja olengi üsna muretu
osa liistudest juba laveerib
punnis paneelidel
ühendab looklevaid põrandaid
hooplevate seintega
nurgaklotsid on kõik saetud
augud seinas ja
tüüblid sisse aetud
see ehitamismäng
saab nüüd läbi
ja saan sult pai

Lugupeetud kunstiakadeemia rektor härra Ando Keskküla!

Teile kirjutab hiilgavate annete ning suursuguste tunnetega inimene, kes olude sunnil peab elama tingimustes, mis põrmugi ei vasta tema hingelisele dispositsioonile.

Kindlasti te mäletate mind vanast Pegasusest ja Moskva kohvikust, kus palju kordi ühises seltskonnas lasime õhtutel öödeks ja isegi hommikuteks saada. Oo, meie noorus! Anded, aated, kuumad pisarad ja kired. Nii selgesti seisab mul silme ees, kuidas ühel öösel läksime Teie ateljeesse, kus te nagu muuseas eemaldasite katte valmivalt lõuendilt. Ja mida me nägime! See oli aeg, mil te ise alles lihvisite pintslilööki ja maalisite pingestatud põtrasid.

Nüüd olete Teie jõudnud kaugele. Aga kõikidel ei ole läinud sama hästi. Ja kinnitan, mitte sellepärast, et nad oleksid Teist kuidagi vähem võimekad või suursugused.

Võtame näiteks minu. Ma olen kriitik, võin kritiseerida kõike, absoluutselt kõike, ometi on viimasel ajal raskusi isegi elementaarse toimetulekuga. Sestap kuulan maad härrasmehele sobiliku tööotsa leidmiseks. Õieti mõlgutan mõtteid rändava õpetlase seisusest, aga isegi selle alustamiseks on tarvis teatavat jalgealust. Sellepärast pöördungi vanade tuttavate poole.

Jutt oleks modellitööst Teile alluva akadeemia maalierialal. Nagu üldsusele teada, makstakse modellile kakskümmend seitse krooni tunnist, aktina poseerimise eest kolmkümmend seitse krooni. Eriti raskete pooside eest aga nelikümmend. Hoiatan ette, paljaks võtta ma end ei kavatse, sest teie majas hakkab külm. Küll aga oleksin nõus poosidega. Näiteks võiksin poseerida töömehena, kes rüüpab õllekannust (kann on mul endal).

Ma küll ei käi peale, aga loodetavasti mõistate isegi, et mu töö võiks olla tasustatud teatava erikoefitsiendi alusel. Sest kahtlemata on tudengitel väga suur vahe, kas joonistada mõnda daami, kel on lihtsalt tagumik, või kedagi, kes on lugenud Derridad.

Võin poseerida ka naisena, kes on lugenud Derridad, aga see on kallim.

Ühtlasi võiksin ma olla teile kasulik sel viisil, et kuulan vaikselt pealt, mida tudengid töö ajal omavahel räägivad ja kannan teile pärast ette.

Ma ei ole seda tööd varem teinud, aga nagu isegi teate, peen mees saab hakkama iga ametiga. Samas mõistate isegi, et minutaolise kõrgema hingeeluga olendilt nõuab niisuguse ameti küsimine teatavat eneseületust.

Loodan, et me saame kokkuleppele. Vastasel korral olen sunnitud pöörduma oma mälulaegaste poole, kus leidub ühtteist huvitavat. Näiteks võiksin kogu maailmale teatavaks teha, millega te end lõbustasite 1977. aastal Viitna loomingulise noorsoo laagris oma toas, samal ajal kui teised kuulasid saalis EKP tööstusosakonna instruktori loengut. Või seda, kuidas te kord ühel olengul kell kaks öösel käskisite vananevat meesluuletajat Andres V-d endale kukile ronida, astusite aknalauale ja tahtsite koos temaga öösse lennata. Oo, nii paljust on rääkida!

Muide, viimasel ajal olen olnud kontaktis ka kaitsepolitseiga. Ma ei ähvarda, vaid lihtsalt mainin. Sest olen täiesti veendunud õilsate hingeomaduste edasikestmises teie isiku puhul. Lõppeks oleme ju ühed eesti inimesed. Olen sajaprotsendiliselt veendunud, et isegi rektori ametiraha varjust olete te võimeline nägema maailma hädasid, mille elav kehastus ma ajutiselt olen.

Elagu meie loomingulised kõrgkoolid, haritlaskonna eesrindlik väesalk!

Elagu postmodernism!

Taara avita!

Gaudeamus igitur!

Alamkriitik **RUI,**
endine FIE

VVV

Kalamari kirjaniku lõtvadel huultel

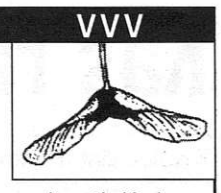

Kirjanikke võib jaotada ja vastandada väga mitmeti. Ka kannatajaiks ja hedonistideks. Praeguseski eesti literatuuris on need äärmused kirkalt olemas. Hedonist on kindlasti gurmaanlik Kaur Kender, kannataja-märter aga lehkav prügikastimees Lembit Kurvits. Vene kõigi aegade kirjanduslugu kubiseb kannatajaist, kuid ka mõnulejaist pole puudus. Ehkki, oma loomes vene literaat tavaliselt ei mõnule, kirjatöödes käristatakse ikka kas hing oiates lõhki või keeb kompromissitu võitlus. Ka eraelus nautlejate teostes. Iseäranis ohtralt pakkus kirjanikele mõnu nõukogude aeg. Terved hordid lojaalseid paberimäärijaid lakkusid riigikünast küllusliikku kosutavat rokka. Nõukogude kirjanduse hedonistide kuningas oli andekas lihamägi nimega Aleksei Tolstoi.

Pole parata, ka eesti kultuuriruumi on see võimekas halturtšik mõjutanud, tõsi, mitte sedavõrd oma peateoste, epopöade "Kannatuste rada" ja "Peeter Esimene" kaudu, vaid kõrvalasjadega. "Insener Garini hüperboloid" on mitmete meie poistepõlvkondade elektriseerija, aga ka kultusmärk eesti alternatiivses muusikas. Puunukk Buratino mögamütoloogia ei lõpe Eestimaal vist enam eal.

Kõik kirjanduslikud Tolstoid on olnud vastuokslikud figuurid. Aleksei Konstantini poeg (1817 – 1875) Tolstoi oli lapsepõlves keiser Aleksander II ustav mängukaaslane, hiljem aga kuulutas end liberaali etendades despotismi vaenlaseks. Lev Tolstoi sisevastuolud on üldtuntud. Siin vaadeldav kolmas, "nõukogude Tolstoi", hingelised konfliktid, mida mitmed biograafid on deklaratiivselt rõhutanud, olid muidugi näilised. Mees oli võimsalt täisvereline kohanduja, et aga tuulenuusutamine alati esimesel hoobil täkkesse ei läinud, siis tuli ette valulisi vigade parandusi. Aleksei sigitajad olid üllast tõust, isaks krahv Nikolai Tolstoi, emagi neiupõlvenimi kirjanduslik – Turgeneva. "Kaemuslik-unistuslikus" poolunes tukkuv patriarhaalne aadliperekond oli keskkonnaks, mis minu meelest soodustas tulevases kirjanikus lõdva naiselikkuse, baabalikkuse arengut. Tolstoi esimestes kirjatöödes ongi esiplaanil "naise saatus, armastus, aga täpsemalt öeldes, naiselikkus" (S. Borovikov).

Tolstoi iseloomulikumaks kirjanikuomaduseks kujunes aga kohemaid tundlik konjunktuurihaistmine. Ivan Bunin on kõnelenud, kuis noor Tolstoi tõi toimetusse oma käsikirja:"... mõned lühidad, aga väga leidlikult tehtud tollal moes püsinud "vene stiilis" tühiasjad. Need polnud kirjutatud üksnes osavalt, vaid miski erilise vabaduse ja sundimatusega, mis ka hiljem kõiki Tolstoi töid iseloomustab. Kohe algusest saati näitas ta üles määratut oskust pakkuda turule seda, mis läks."

Aleksandr Blok kirjutas 1913, et Tolstoi töödes on palju "verd ja rasva ja iharust ja aadlit ja annet". Tolstoi puhul on kõik arukad arvustajad pidanud konstateerima kirjaniku kaht, esimesel pilgul vastukäivat omadust, silmakargavat konjunktuursust ja hiiglaslikku talenti. Ei peatu ma siinkohal pikemalt ta elurajal või "veendumustel", mis kulgesid valjust bolševismi eitamisest ustava stalinismini. Teda kui inimest fotografeerib aga värvikalt Bunini üks kirjeldus: "Ta oli lõbus, huvitav kaaslane, suurepärane jutustaja ning enda teoste ettekandja; talle oli antud ere mõistus, ehkki armastas mängida lolli ja hooletut loodrit, oli vaimustavalt avameelne küünik. Emigratsioonis etendas sageli Aljoškat-huligaani, oli sagedaseks külaliseks jõukate juures, keda aga seljataga nimetas lurjusteks... Välimuselt näis omamoodi tõupuhtana: tüse, puhtaks raseeritud massiivne naiselik nägu... Riietatud alati kallilt ja kvaliteetselt... Ikka mängis mingit rolli, kõnelda võis erinevates laadides, vahetades näoilmeid, kord kisas valju eidehäälega, mõnes salongis aga sisistas kui keigar, naeris tihedalt ja ootamatult, punnitades silmi... Sõi ja jõi ohtralt ja ahnelt, külas olles õgis ja jõi end täis, kuid järgmisel hommikul ärgates sidus märja räti ümber pea ja asus silmapilkselt töölaua taha, töömees oli ta esmaklassiline...".

Tõepoolest, jõudlus oli Tolstoil tohutu, iseäranis pärast ta naasmist punasele kodumaale, kust tast sai "töölistetalupoegade krahv", sotsrealistliku konjunktuuri ületamatu meister. Mehkeldas julgelt ja ligidalt timukas Jagodaga, olles kursis repressioonide jõledustega. Iseloomustav on tema nüüd avaldatud kirjavahetus oma kolmanda naisega, kus peamisteks teemadeks kalamari, silmud, veinid, rõivad, raha. Näiteks: "Välismaa auto asjus kõnelesin ma Genrihh Grigorjevitšiga (Jagodaga – V.V.), ta aitab, kohe kõnelen sellest ka väliskaubanduse rahvakomissar Rozengoltsiga. See autoga venitamine piinab mind koledasti ja ei lase tööd teha..."

Ega ma siinsega himusta krahvile miskit ette heita. Kirjanduslik issanda loomaaed on huvitav kogu tema liigirikkuses.

VAAPO VAHER

Kas ravimatu filoloogiline radikuliit?

Toomas Vint, Himm. Tuum, 2002.

"Yhe ala proffe on palju. Vahel läheb see spetsialiseerumine tyytuks. Hakkab tunduma, et kui loovinimesel pole lisandust, omandab ka ta peaeriala kuidagi kuiva ja tehnitsistliku loomu, sest seda ei viljasta muude valdade synesteetilised tuulepuhangud. Olen näinud paari tuttava kunstniku kirjutisi ja imetlenud nende vaba väljendust, mida ei riku professionaalne sõnakretinism. Muidugi, kui kirjutama jäädaksegi (Vint, Hirv, Õunapuu), siis hakkab filoloogiline radikuliit tasapisi nendegi kylge." (Lauri Sommer "Hiliskübpseja mosaiik". Sirp 14. 02. 2003)

Kui Himmi-loo teises lõigus kohtasime "täisriimilist" lauset *Nööpide vaske katab oksüüdikiht, läinud on piht, kadunud otstarbesiht*, mõjus see juhusliku eksperimendina. Kuuendas lõigus *Liigne vabadus ajab inimese lolliks, loll muutub kaaskodanikele kolliks* ajas see veel naerma. Aga igal järgneval leheküljel ette tulnud täiesti ebaloomulikud ja -juhuslikud riimialged tüütavad, väsitavad, rikuvad üldist voolavust (lammutavad teksti) ja käivad närvidele. Eriti, kui kogu tekstist tervikuna hõngub pohmelust ja vines olekut, paistavad kunstlikud ja konstrueeritud riimid välja justkui kevadised koerajulgad äsjasulanud lume alt. *Aga mis sa teed või tahad, kui ei tea, kust tulevad rahad* (lk. 17); *...ega ma garantiid küll kaasa ei anna, ega halvast kohtlemisest tekkinud kahjusid ei kanna...* (lk. 28); *Libe ja ligane – kui hakkad tantsu lööma, siis oled peagi vigane* (lk. 31); *Aga keegi ei raatsinud unest loobuda, rahast joobuda...* (lk. 91) ja nii edasi on kõik sedasi!

Sama dekonstruktiivselt jälitavad lugejat terve raamatu vältel kõikvõimalikud paronomaasiad *...vilistaks kasvõi viit viit* (lk. 16), *...oma omandi oma omanditunde rõõmuks...* (lk. 42), *...rahutult rahutu* (lk. 17), *...see küllakutse polnudki kutse külla, oli külla küll, aga mitte külla* (lk. 60) ning rahvaluule lühivormide töötlemine *Himm hüppas ja Himm kargas ja...*(lk. 62), *kes kõlakat ei korja, see kõmu ei saa...* (lk. 65), mis ei hõlbusta lugemist karvavõrdki. See on krooniline "filoloogiline radikuliit"! Jääb tunne, et härra Vint on avastanud stiilikujundite liivakasti, aga katsetus on jooksnud liiva.

Himmi nägemus naisest on segu tüüpilise egotsentristliku mees-šovinisti maailmast ja ülema-alluva ebakindlast hierarhilisest suhtest. Eriti võiksid huvi pakkuda järgmised novellid. "Suured ja väikesed" (lk. 19 – 21), milles Himmi nägemuses on naine pisike koer, keda hea rihma otsas näitamas käia, ehkki tegelikult on juhiks "rihmastatud" naine. "Naise müümine" (lk. 28 – 30) oli huvitav ja isegi lõbus, ehkki ebaoriginaalne. *Pani siis Himm lehte kuulutuse "Müüa pruugitud naine", aga tahtjaid kokku ei kogunenud, rääkimata ummisjalu jooksmisest.* Kuna ainukeseks soovijaks jääb *ostusooviga põmmpõmm jõmm, kes oli suur ja lai nagu kunagi vene aegu me kodumaa* (ja tahab naist ainuüksi "panemiseks"), avaldub novelli lõpuks Himmis tüüpeestlaslik suhtumine: ise ei taha ja teisele ka ei anna. Muidugi jäävad mehe ja naise suhetes alati domineerima tugevama sugupoole kaalukad, arukad, sügavad, sisukad ja jõulised mõttekäigud.

Intertekstuaalseid mõtteid on palju. Millegipärast on eriliseks lemmikuks olnud Juhan Liivi aegumatud värsid. Kas saaks paralleele tõmmata Liivi ja Himmi vahele? Mõlemad kirjanikud, emotsionaalselt ebastabiilsed, ülielava fantaasiaga... Samasuguseid seoseid tekkis ka E. A. Poe'ga. Eriti see koht, kus Himm **endast välja** läeb. Vint: *Himm ei tulnud endaga toime – Himm oli endast väljas./ Kui väljas, siis väljas. Ega alati saa sees olla, mõtiskles Himm ja üha kaugenes endast* (lk. 22) *versus* Poe: *...kui ma omaks suureks hirmuks ja üllatuseks avastasin, et mul oli hing väljas* (E. A. Poe, Novelle. 1989, lk. 288). Sarnaseid "laenamisi" on ka D. Harmsilt ja M. Heinsaarelt.

Lugedes ja süvenedes tekkis aga järjest enam tunne, et tegemist on hoopistükkis lasteraamatuga. Nimelt ühe väga konkreetse teose kopeeringuga. Kummaline peategelane ja tema kummalisemadki juhtumised viitavad kõik Astrid Reinla populaarsele lasteraamatule "Miikael", mis on "Himmist" tunduvalt parema stiilitunnetusega kirjutatud. "Miikaeli" kasuks kõneleb ka see, et seal on alguse ja lõpuga põnev lugu! Siiski on sarnasus tajutav: peategelase elukutse, kõlakujundite kasutamine, müstilis-absurdne hõng. Et "Himmi" puhul on ehk tegemist lasteraamatuga, viitavad ka taolised kohad: *... ja võttis külmkapist kohukese. / Kohuke on šokolaadiglasuuriga kaetud kohupiimamass* (lk. 40).

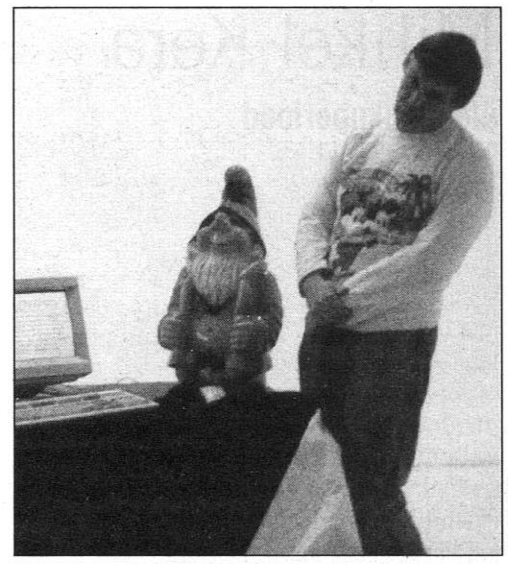
AILI VINT

Sorosi Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse 3. aastanäitusel (1995) ülal olnud Vindi töö. Näituse kataloogist: "Seekord manipuleeritav kunstnik Toomas Vint esitab konjunktuurse teose "Vaikelu", hülgab oma väljakujunenud esteetilised ja eetilised tõekspidamised ning saab võimaluse osaleda kõrgkultuuris."

"Himm" on väga kauni kaanekujundusega (fragment Toomas Vindi maalist "Üksik pilv" Tiiu Allikvee kujunduses) luuleraamatu formaati meenutav ja sisult kohati absurdselt naljakas teos. Kuid filosoofilist mõttetühjust täidab Vint klammerdudes sõnamängudesse ja kahjuks neisse takerdudes. See näitab, et haiguskolle on autoril olemas. Loodame siiski, et radikuliit ei ole ravimatu ja liivakastimängud (olgu need Himmid või "väikesed peded") on mängitud.

KRISTEL KIIGEMÄGI, SIRLI OJASTE,
noorkriitikud

Kirjand *contra* kirjandus

Aarne Biin, Presidendirulett. Kuldsulg, 2003, 144 lk.

60ndatel oli maailmajanusel eesti poisslapsel vähe valida. Tollast ajakirja Noorus hakkasin mina lugema igatahes enne komsomoli astumist. Nendest aegadest peale on mulle tuttav ka Aarne Biini nimi. Tõsi, jutte endid ma ei mäleta, ja "Presidendiruleti" lõpus toodud kirjaniku varasemate teoste loetelus puudub Biini Nooruse-jutte kaante vahele koondava teose nimi. Esimese raamatuna seisab nimekirjas romaan "Tema kuninglik kõrgus", ilmumisaastaks 1979. Rasked ajad, teadagi. Riigipöördeainelised põnevusromaanid – nagu "Presidendirulett" seda on –, mille tegevus pealegi kuskile Ladina-Ameerikasse viidud, ei tulnud kõne allagi.

Aga erandid kinnitavad reeglit ka selles vallas! Nimelt tolsamal 1979. aastal ilmus Vladimir Beekmanilt raamat nimega "Eesli aasta". Ütlen kätt südamele pannes, et nimetatud teosest ongi mul meeles vaid üks nimi, Tomazzo Oon. Aga tegemist oli kui mitte riigipöördega, siis millegi sinna kanti jäävaga. Ka ei saanud Beekman tollal oma pead tulle pistes viidata kohe mitte kuidagi Lõuna-Ameerikale. Vist 1972. tõusis Tšiilis korraks võimule üks Salvador Allende nimeline kommunist. Kuuldavasti oli üks eesti väliskommentaator valmis saanud isegi Tšiili-ainelise doktoritöö, aga just enne vormistamist löödi Allende maha. Ka turismireise puna-Kuubale kärbiti igaks juhuks.

Nii see aeg siis veereb. Biin on vahepeal mitu romaani avaldada jõudnud. Peaks justkui eeldama, et kirjanikul on oma asja ajamine päris kõvasti südamel. Tähendab, viljakus iseenesest ei sunni niimoodi mõtlema. Inimesi on ju väga erinevaid. Ühed võtavad iseennast ja oma tegemisi igasuguse naljata, higistavad ja puristavad mis kole, aga ikka tuiavad ühe koha peal nagu kanad takus. Teisel tuleb kõik pingutamata, "üle jala", ja ometi on just tema igasuguse eduga laulatatud. (Ma mõtlesin praegu tõesti ainult kirjutamist, nii et andku teiste elualade rikkad ja ilusad mulle andeks. Loomulikult viib seal edasi ainult töö, töö ja veelkord töö.)

"Presidendirulett" veereb troopilisel saarel. Sellele viitab veel enne lugemist juba Kutt Niinepuu-Kiige kujundatud nii eest kui tagant ilus kaanepilt. Kõik on selle koha pealt jumala õige. Saareriigi nimi ise jääb puhtalt Biini südametunnistusele. Ei ole küll pikk ja keeruline, aga pidin sellegipoolest järele vaatama. Candimanose Vabariik. Riigipöörded toimuvad seal umbes samasuguste intervallidega nagu meil siin parlamendivalimised. Igatahes Candimanose igipõlist elanikku loksutab automaaditärin vähem kui Ain Seppiku keiss külamees Jaani. ("Oleneb muidugi kohast, igal pool küll ei saa" – Juhan Viiding. A. T.)

Tollesse saareriiki ongi sattunud Paul Reiseri nimeline teleajakirjanik. Järjekordne riigipööre ongi just käima lükatud ja õnneseenest kaameramees loomulikult muudkui filmib. Nimepoeetikat Biin valdab. Enamgi veel. Kui kahvatud on Reiseri kõrval näiteks Eesti Vabariigi viimaste välisministrite liignimed! Onju? Ta (Paul Reiser ikka) olekski võinud isamaaliselt identifitseerimata jääda. Eestimaa juured, mis mees veel Brežnevi päevil oma jalgade küljest lahti raputas, mõjuvad puhtalt kohustusliku punnitusena. Nagu ka üleliidulisest kinoinstituudist saadud operaatoridiplom.

Aga hea küll, aitab naljast. Ega seda raamatut niisama lihtne küll lugeda ei ole. Kui mõnest lausest saabki veel üle libiseda, siis üheainsa lõigu vahelejätmine ei tule kõne allagi. Sest ülejärgmist lõiku lugema hakates ei saa enam mitte millestki aru. Lk. 104 näiteks juhib Paul mootorpaati ja igatseb kodumaale, aga sealsamas on juba Candimanose mägismaal mässajate (või olid need mässu mahasurujad – peaks nagu järele vaatama, aga ma kardan niisuguseid arusaamatusi, millest Biini seekordne väljalase kubiseb) laagris ja kallistab Sylvia-nimelist ilusat, tarka ja väga osavat naist. Juba paadisõit ise on natuke liiga hüper. Tahaks kangesti näha, missugune paat ületab 180 (!) miili 18 sõlmega ühtejutti. Kustkohast nad vahepeal bensiini saavad? Aga põikame meeslugejate meeleheaks nüüd naistesse. Kuigi, ütleme ausalt ja lühidalt: rõõmustada ei ole siin millegi üle.

Igasugune fiktsioon esitab kirjanikule hoopis kõrgemaid nõudmisi kui näiteks Rakvere turu argikakluse pealiskaudseimgi kirjeldus. Päris mitu kuud hispaaniakeelses maailmas mööda saatnuna julgen küll kahelda hüüatuse "Halloo, amigo!" sobivuses.

Ilusa raamatu tagakaanele mahutatud tekstikesega on kirjastaja Hans Luik autoripoolset küündimatust sõnaosavuse alal kenasti heaks teha püüdnud.

"Ülipõnev...................................
........" Ehk olekski siinse arvustuse äsjatoodud tsitaadi laiendiks pidanud vormistama. Ainult et sel juhul tulnuks selle avaldamiskohana kõne alla Virumaa Teataja või midagi sellist. Sirbis on kirjandus midagi muud – muidugi, kõik muutub ja nii edasi (Miljonimängu ja Kuldvillaku ässad teavad paremini, ja ladina keeles) – võibolla juba üle-üle-ülejärgmiste valimiste ajaks on põnevusromaan käsitletav täiesti suveräänse kunstiliigina, ja enamgi veel! Ehk on tema kõikehõlmavate tiibade all ruumi veel niisugusele perifeersele nähtusele nagu kirjandus. Egas midagi: helge tervitus sealt tumekaunist ja äraarvamata sulnist tulevikust!

AGU TAMMEVESKI

REPLIIK

Kera on üks, kuigi viltu

Väinämöisen paluu. Lähialueantologia. Hämeen Taidetoimikunta 2002, 104 lk.

Aeg on imelik. Temaatilised antoloogiad ruulivad. Üsna ükskõik, kas pannakse meelevaldselt kokku luuletused jõuludest, armastusest, emast või emastest. Mõnes mõttes võib ka ugrikirjanduse kogumikku "Väinämöisen paluu" sellise meelevalla tulemusena vaadelda. Sest sääl sees on tõesti igasuguseid tekste. Mõned sobiksid mitmekümne aasta tagustesse almanahhidesse sama loomuldasa kui siia, mõned küllap ka mitmekümne aasta pärast ilmuvaisse. On lihtsat ajatut ilusat luulet, on jõulist keelemängu, on linna- ja loodusetunnetamist, on modernservset absurdimeelt. Kui erinevad keeled ja autorite tutvustused lugemata jätta, võiks suur osa raamatu igati kvaliteetsest sisust sobida paljudesse kirjandusväljaannetesse igas ilma otsas.

Niisiis ütles esimene pilk, et kirjandus on kirjandus, ja tore, et teda ka tundmatumates paikades tehakse. Esimene pilk vaatas õigesti, aga vähe. Nagu see enamasti juhtub. Teine pilk oli pikem ja sundis raamatut lugema kõigis vähegi arusaadavates keeltes. Ja ei olnud nõnda, kui kardetud, ei paistnud soomekeelsed tõlked soome luulena ega venekeelsed vene omana. Kaugeltki mitte. See on õbluke ning õilis kogumik hääd kirjandust, ja mingi eriomane ugri hing annab kohati märku ta sees. Üsna ükskõik, kust ilma otsast härrased teadlased meid tulnuvat arvavad, ugri ühisust eitada ei saa. Mis siis, et ta paksu tolmu, mulla, sambla, tuha ja kahe karunaha alla mattunud. Mis siis, et keskmisele tallinlasele või helsinglasele on mingi ginsbergjas ulg ilmselt mõistetavam kui karjala moosekandi mõurung. Ameerikat näeb telekast ju iga päev, Karjalat nägin viimati vist kunagi õllereklaamis.

Pole lootust, et see teos mingeid suhtumisi või mõttemaailmu muudaks. Tõenäoliselt jõuab ta ainult nendeni, kes niikuinii huvilised on. Ülejäänud rahvas on veel sukkpükste ja mikrolaineahjude üle rõõmustamise staadiumis. Las olla päälegi. Ma saan täitsa aru, et üks väike valik soome-ugri rahvaste luulet ei pea eriti paljudele korda minema. Jumala eest, pole ju iseendi (soome või eesti või komi) keelt kõnelevate inimeste seas määratut huvi isegi päris-oma tekstide vastu. Palju meil keskmiselt üht luuleraamatit trükitakse? 500? Ok. Kaugete maade poeete pole vist suurt mõtet tõlkida? Päh. Just nimelt on Suur Mõte. Sest seegi raamat võib tabada paart-kolmt, vast vaid üht inimest naksaki ribide vahele või vasta oimu ja pöörata mõned mõtted ootamatutele radadele. Ja kui raamat seda teeb, õigustab ta oma eksistentsi. Nii ilus mõelda lipsuga mehest, juhtumisi raamatut sirvinust, kevadõhtul lõkke veeres mõlgutamas: "Uu-oo, olen eestlane, jään ka türklaseks, saan ka iirlaseks, mälun mäkra. Uu-oo..." Kuu paistab. Ja majanduskasv pidurdub hetkeks.
"Rižab-ik surman, vai huban sän?"
Türkerii? Äi mette. Ugrilandia. Vepsa keel.
Nii tuleb jälle välja, et (maa)kera on üks, kuigi viltu. Ja kuklale läheb korda küll, kui istmik sügeleb ning et kulmud võiksid rõõmustada, et ka kämmaldel kasvavad sugulaskarvad. Ja Sadama võiks sulgeda nõnda, et ta Põõsastesse ei kasvaks – öh-öh.

KARL MARTIN SINIJÄRV

Teater on intonatsioonikunst

Vladimir Petrov: anne on nagu auk – mida rohkem kaevad, seda suuremaks läheb

Vene Draamateatris käivad proovid Eric Emmanuel Schmitti näidendiga "Vabameelne" külalislavastaja Vladimir Petrovi käe all, 7. märtsil esietendub Schmitti näidend pealkirja all "Alasti tõde". Leppisime Vladimir Petroviga kokku, et kohtume otse pärast proovi, kuhu mind oli lahkesti lubatud. Asjaolu, mis tegi mulle tohutult rõõmu. Kõik, mida olin kuulnud või lugenud selle lavastaja kohta, oli turgutanud mu siirast huvi. Tekkis soov süveneda tema lavastustesse, neist emotsionaalselt osa saada, osaleda vaatajana. Et võtta teatrist enesega ühes midagi uut ja tuumakat, mille pärast ju üldse teatris käiaksegi.

Petrov on lavastanud nii Kiievis, Riias, Sevastoopolis, Omskis kui ka Tokyos. Kõige viljakam on olnud Omski periood, kus ta lavastas "Luitenaise" Kobo Abe järgi, mis tõi talle 1997. aasta teatrifestivalilt Kuldmaski. Selles kaasa teinud jaapani näitlejanna Araki Kadzuho aga pälvis parima vene naisnäitleja tiitli, kuigi ta ei oska üldsegi vene keelt. Milline paradoks!

Omskis lavastas ta ka Koki Mitani "Naeru akadeemia", lõbusa loo tsensori ja kunstniku vastastikustest suhetest: seni kõik ära keelanud tsensor annab ise protsessi sekkudes oma parandustega näitemängule palju julgema ja avalikult koomilise iseloomu. Oli veel uudselt, sügavalt ja originaalselt nähtud Tolstoi "Elav laip", mida lavastatakse ju küllalt harva. Ta on lavastanud ka mehhiko autori Carlos Fuentese tüki "Loojangu tseremoonia", kus juttu konkistadooride Ameerika anastamisest ja kus stsenograafia lõi pildi maailma hukust, kätkes eneses hävingu kohutava dünaamika. Inimesed olid kui saatuse mängukannid, nähtamatute jõudude tahte täideviijad – sellised jõud valitsevad laval alati.

Üks viimaseid Petrovi töid, serbia kirjaniku Milorad Pavitši "Igavik ja üksainus päev", mis tuli lavale Tabakovi MHATi stuudios, ajas ärevile kogu Moskva teatriüldsuse. Selles lavastuses on kriitika näinud Aasia ja Euroopa kohtumist, fantastilise süžee ja eripärase filosoofia koostoimet. Pealegi on laval kaks versiooni: tegevustik käivitub mees- või naisvaatenurgast nähtuna. Enne etendust otsustavad vaatajad hääletades emma-kumma kasuks.

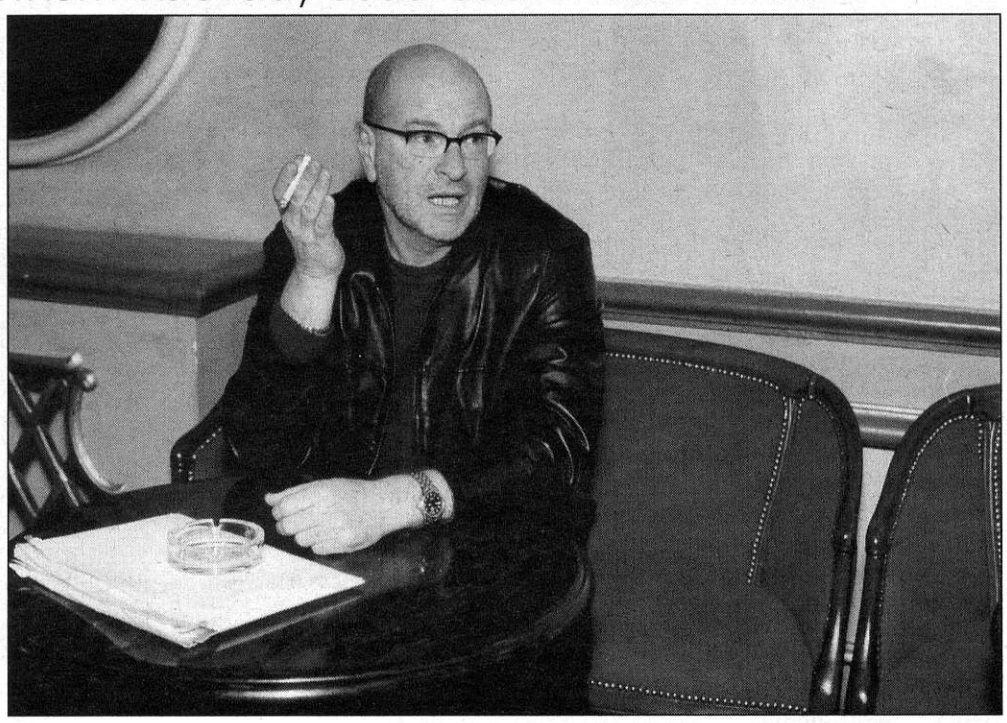

TATJANA MELNIK

Vladimir Petrov toob Vene Draamateatris lavale alasti tõe Denis Diderot'st.

Intonatsioonikunst

Praegu olete vabakutseline lavastaja ja elate Moskvas. Olete aga lavastanud väga erinevais paigus: Ukrainas, Venemaal, Siberis, Jaapanis. Eestis olete esmakordselt. Mis on teile Tallinnas muljet avaldanud?

Majad, seal lahesopi taga, Kadrioru kandis. Seal on väga ilus ja kuidagi eriliselt kodune. Kargas isegi pähe, et siin võiks elada. Ja muidugi vanalinn. Riias olen palju lavastanud, kuid Tallinna vanalinn on mu meelest palju ilusam kui Riia oma. Siin on restaureeritud märgatavalt pieteeditundelisemalt. Puhas, hoitud, kompaktne – keskaja mälestusmärk miniatuuris. Selles on midagi külgetõmbavat, seal on kohutavalt põnev uidata, piki neid vaikseid, kitsukesi tänavaid.

Kas olete jõudnud ka eesti teatrisse? Mis on huvitav tundunud?

Linnateatris vaatasin "Ai, Carmelat!", "Pianoolat" ja "Silda". Imetlusväärne teater! Imetlusväärne on ka riigi suhtumine sellesse teatrisse ja see, et on olemas selline maja, kus on nii palju lavasid ja kus rõõmuga luuakse – liialdamata – eesti teatri legendi. Ei hakka varjama, et kõike seda nähes tõstis minus pead "kadeduseuss". Näitlejad on samuti väga head, professionaalses mõttes. Kuid selleks, et näitlejat hinnata, ei pea üksnes mõistma, mida ta räägib, vaid tunnetama, kuidas ta seda teeb. Ja see on keeruline.

Kas tahaksite lavastada siin ka eesti teatris? Olete ju lavastanud Gorki "Põhjas" isegi Jaapanis.

Kahtlemata oleks see huvitav, kuigi keeruline ettevõtmine, kuna ma ei oska sõnagi eesti keelt. Ent on mul õigust teise kultuuri sisse tungida, kui ma ei taba selle keele intonatsiooni? Teater on intonatsioonikunst. Selleks, et mõista, kuidas täpselt näitleja oma fraasi ütleb, tuleb olla selle kultuuri sees, tunnetada ja osata keelt. Sellest sain ma aru just Jaapanis lavastades. Näiteks, ma tean, et näitleja ütleb: "Ma lähen keldrisse." Kuid millise intonatsiooniga ta seda ütleb, seda ma ei taba, ei mõista, kuhu ja millise aktsendi ta oma kõnes paneb. Võin paika panna režissuuri ja misanstseenid, välja mõelda stsenograafia, valguskujunduse, võin määrata ka emotsionaalsed kulminatsioonid laval toimuvast lähtuvalt. Midagi hinge puudutavat, vapustavat saavutab ikka vaid juhul, kui valdad keelt põhjani, mõistad kõiki selle nüansse. Võbolla tuleb kogemus pärast paari lavastust, või õpitakse ära võõras keel elementaarse suhtlemise tasandil. Ei tea, kindlasti on lavastajaid, kellel pole midagi sellist tarvis. Minu arvamus on, et teatris on kõige tähtsam see, kui hästi valdab näitleja intoneerimise kunsti. Kui siiras see on, kui põhjendatud tegevuse arengust lähtuvalt, kui palju kannab välja teise plaani ja kontrapunkti. Kõik see sisaldub intonatsioonis.

Ette näidata on lühim tee

Teist räägitakse, et valite lavastamiseks enamasti ebahariliku teksti. Mis köitis selle näidendi puhul, millega praegu käivad proovid Vene Draamateatris?

Eric Emmanuel Schmitti, tänapäeva prantsuse näitekirjaniku näidendi, tõlgitud mitmel pool ka "Liiderdajaks", pakkus välja teater. Näidendi peategelane on prantsuse entsüklopedist ja valgustaja Denis Diderot. Jäin nõusse, sest selles näidendis on kommertsdramaturgia kaaslaseks huvitav süžee, mis ärgitab nähtu üle järele mõtlema – mida tuleb üsna harva ette. Enamasti on ju menutükkidega nii: kui istud saalis, on naljakas, kui teatrist välja saad, on kõik korrapealt meelest läinud. Koju jõudes on tühi tunne ja kahju asjata raisatud ajast. Selles näidendis on aga naljakaid ja pikantseidki stseene, on armastust, on reetmine ja truudusetus, on äkilisi pöördeid. Ühesõnaga kõike, mis võib publikut köita, samas ei jäta näidendisse sisse kirjutatud mõtted ja ideed külmaks mõtlevat vaatajat.

Proovides näitate sageli näitlejatele ette, kuidas mängida. Kas see tuleneb teie näitlejaharidusest või on teie lavastajakäekirja lahutamatu osa?

Lasen tõepoolest kõik iseendast läbi. Aga ka selline lavastaja nagu Anatoli Efros, kes polnud näitleja, näitas proovides sageli näitlejatele ette, kuidas lahendada seda või teist asja. Sest see on siiski küllaltki kiire ja konkreetne tee rollilahenduseni. Sellega saab paika rollijoonis, intonatsioonid jmt., sa nagu laed näitleja ette näidates energiaga, määrad sellega temperatuuri, mille juures näitlejal tuleb püsida.

Lavastajais nähakse sageli diktaatorit või türanni. Teid proovisaalis jälgides küll sellist tunnet ei olnud. Minu meelest olete küllalt pehme inimene.

Jah, see puudus on mul küll.

Kui kurss kindel, tuleb pärale jõuda

Mõnede teie lavastuste nagu "Loojangu tseremoonia", "Elav laip", "Igavik ja üksainus päev" puhul on retsensendid üksteisest sõltumatult täheldanud ajavälise müstilise plaani olemasolu. On see sõnum lavastusse algusest peale kodeeritud või selgub see alles vaatamisel kui kaasaanne?

Mul on selle üle raske otsustada, pole mina ju Petrovi-uurija ega saa ise oma loomingule hinnangut anda. Tegelikult olen ka palju komöödiaid lavastanud, ja seal pole kohe kindlasti olnud midagi niisugust, millest rääkisite. "Luitenaine" oli lavastus, kus naise ja mehe suhted, nende konflikt, saavutas minu meelest mingis mõttes filosoofilise tasandi. Üles loetud lavastustes on kahtlemata igavesed teemad päevakorral. Aga mind ei huvita siiski mitte igavik, vaid probleemid, mis on olnud ja jäävad probleemideks igavesest ajast igavesti. Mis on armastus, headus, reetmine, südametunnistus, kohusetunne? See kuulub alati elu juurde, olenemata riigikorraldusest. Nendele küsimustele pole veel keegi ammendavalt vastanud. Ja jumal tänatud!

Kuidas kujuneb äratundmine, milline on uue lavastuse atmosfäär? Kas kohe pärast näidendi lugemist või iga kord isemoodi? "Igaviku ja üheainsa päeva" stilistika tabamiseks kuulasite teatavasti enne lavastama asumist muusikat.

Igasugust tuleb ette. On täiesti arusaamatu, kust kerkivad tulevase lavastuse visioonid. Kui näidend on hinge läinud ja fantaasia tööle hakanud, kerkivad mingid pildid mõttekujutlusse, kuid peamine on see, et hakkad aru saama, mida tahad. Saad kinni mingist peasuunast, orientiirist, mis hakkab sind kandma. See on nagu purjelaevaga merele minek: võid tuulega natuke kursist kõrvale kalduda, aga siht on kindel ja peatähtis on pärale jõuda.

Millal tuleb mängu kunstnik?

Kohe alguses. Kui tekib pilt tulevasest lavastusest, otsitakse välja ka kunstnik, kellele näidend südamelähedane võiks olla. On läinud ka risti vastupidi. Kui alustasin tööd "Igaviku ja üheainsa päevaga", oli mul kohe selge, et selle lavastuse kunstniku loominguline käekiri ei pea sobima materjaliga. Näidend on mütoloogiline, vaatab eluolulisest üle, kuid kunstnikuks sobis minu meelest just asine inimene, realist. Kutsusin kunstnikuks Valeri Leventali, kes ehitab põhiliselt paviljone, teeb konkreetseid asju. Ta ei saanud näidendist aru ja aina korrutas, et mul on vaja müstikut ja filosoofi, mitte teda. Mina ajasin vastu, et mul on just seda tarvis, et asine inimene looks müstilise situatsiooni.

Tähtis on oma silmaga näha

Olete lõpetanud Kiievi teatriinstituudi. Kas olete Ukrainast pärit? Mis ajendas teid kohe pärast lõpetamist sealsamas lavastajaks õppima?

Jah, olen kiievlane. Lavastamine huvitas mind juba näitlejaks õppides. Tõmmet sinnapoole võib põhjendada ehk sünteesivajaduse ja -kalduvusega. Olen saanud muusikalise hariduse, joonistan päris hästi, kirjutan luuletusi, proosat ja isegi näidendeid, kuid kõike seda näitlejana rakendada ei saa. Mul oli kange soov luua ise aegruumiline tervik. Teiste jutu järgi olnud ma päris hea näitleja, mulle endalegi meeldis see amet, kuid tahtsin rohkemat.

Teatriinstituutides on Stanislavski süsteem au sees. Kes on teie ebajumal?

Stanislavski lavastusi pole ma näinud, nagu pole näinud ka Vahtangovi ja Meierholdi omi. Meie arutlusaineks on vaid see, kuidas keegi kunagi nende sõnadest aru on saanud. On üks lavastaja, kelle loomingut ma hindan ja kelle tasemeni tahaksin jõuda. See on Pjotr Fomenko. Tähtsam on see, mida oma silmaga näen, mitte ammuste lavastussaavutuste kirjeldused. Ükskõik kui väga ma ei austaks Brechti või kui vaimustunud ma ka poleks Strehleris, pole ma näinud nende lavastusi. See aga, mida ma näinud ei ole, ei saa mind tiivustada ja anda midagi loominguliselt uut.

Kas teate, et varsti tuleb Tallinna Fomenko Meistriklass Priit Pedajase lavastatud tükiga?

Oleksin väga tahtnud seda näha. Kahjuks olen selleks ajaks juba ära sõitnud.

Armastuseta ei sünni midagi

Kuidas suhtute kriitikasse? Üks kuulus lavastaja on öelnud, et kritiseerib end ise palju teravamalt kui ükskõik milline kriitik.

Meie töö on avalik, me ei saa teha midagi ainult iseenese tarvis. Teater on ikkagi publiku jaoks. Millisele vaatajale orienteeruda, millise tasemega publikule, see on küsimus. Kriitikute tahtmiste järgi pole mõistagi mõtet ennast seada. Tuleb ausalt oma tööd teha, mitte kellelegi meele järele üritada olla, vaimse prostitutsioonini laskuda. Näidendit lavastades tuleb üritada võimalikult täpselt ja selgelt oma vaatenurk ja autori mõtted avada.

On teil mõni oma nipp, kuidas uues kohas näitlejatega kiiresti kontakt luua? Kas armastusel kui sellisel on selles lähenemises oma osa?

Teater – see ongi ainult armastus. Ilma armastuseta ei ole üldse miski võimalik, ei religioonis, ei inimestevahelistes suhetes, ei näitlejate ja lavastajate koostöös, ei näitlejate omavahelises igapäevases suhtlemises. Kui see kaob, on kõigega lõpp.

Kuidas taastate prooviperioodi kaotatud energia?

Tegemist on ju vastastikuse protsessiga: niipalju kui välja annad, niipalju ka vastu saad. Öeldakse, et anne on nagu auk: mida rohkem kaevad, seda suuremaks läheb.

Kuidas on seis Vene Draamateatriga?

Nagu ütlevad arstid: eks lahkamine näita.

Küsis
NIINA KOTSARENKO
Vene keelest tõlkinud
AILI KÜNSTLER

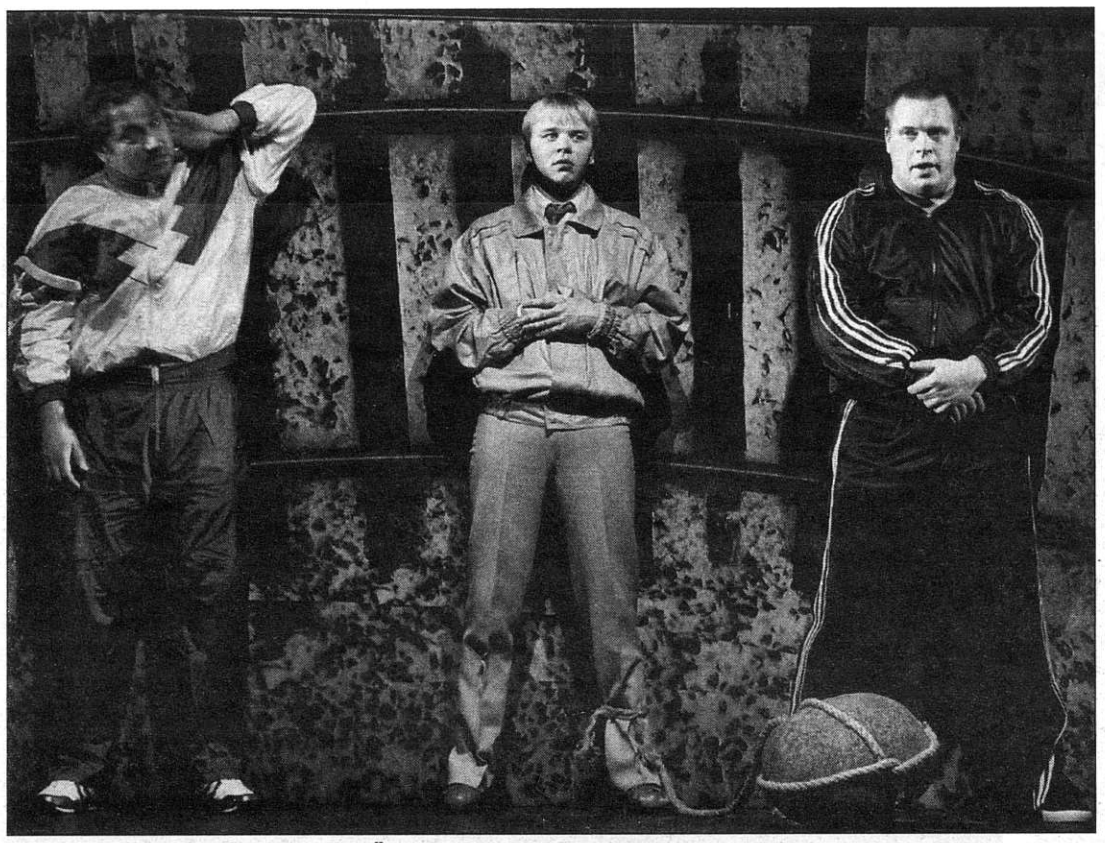

"Täismäng". Rainer Laanoja – Üllar Saaremäe, Peedu Taube – Hannes Prikk ja Peeter Tõnnema – Tarvo Sõmer. PRIIT GREPP

Peataoleku stimuleeriv tähendus

Fr. Ehrenbusch, "Täismäng". Lavastaja Ingomar Vihmar, kunstnik Maret Kukkur, koreograaf Oleg Titov. Osades Eduard Salmistu, Tarvo Sõmer, Üllar Saaremäe, Hannes Prikk, Toomas Suuman, Ines Aru, Marika Vaarik, Tiina Mälberg, Ülle Lichtfeldt, Kersti Tombak, Peeter Jakobi, Karl Robert Saaremäe. Esietendus Rakvere teatris 17. jaanuaril.

Peeter Brook on kunagi avaldanud kahtlust, et "sõna ei ole draamakirjanike jaoks enam niisuguseks tööriistaks, nagu ta oli varem. Kas põhjus on selles, et me elame piltide ajastul?" Kõik märgid räägivad selle poolt, et meie tänaste lavastuste väga kõnekas ja valitsev joon on just **pildilisus.** See tähendab eelkõige sõnajõu minimaliseerimist. Sõna kui vahend on hakanud kuluma, selle mõju efemeersus on üha sagedamini tunnetatav. Ja seda eelkõige "lõbusamates" žanrides, kus pildilisus, helitaust ja valgusefektid lausa suretavad teksti.

Avaldatud mõtet kinnitab suurel määral Rakvere teatris esietendunud Fr. Ehrenbuschi komöödia "Täismäng". Vaatamata aktuaalse teema (töötud ja töötus) turjale üles ehitatud tegevustikule, ei taju vaataja sotsiaalse paine olemasolu, rääkimata mingist kaastundest nende õnnetute persoonide vastu. Näidendi tekst annaks lavastajale vaba voli seada rõhuasetus inimeste kaastunde üleskütmisele, panna näiteks töötu tehasetöölise Hendriku (**Üllar Saaremäe**) poeg Rainer (**Karl Robert Saaremäe**) kannataja abitusse rolli jne. Kuid seda ei juhtu, sest kannataks näidendi komöödialikkus. Viimasele on aga rajatud kogu lavastuse põhiliin. Lõpplahendusena kavandatud üllatusmomenti ei saa ette valmistada ju noruspäi, mingit elumuret pidevalt kaasas kandes ning vaid sellele elades.

Seega – kõik peab kulgema hoogsas, eskapistlikus laadis, ei tohi olla lõtvu kohti ega meeleolu langust. Töötute puhul on muidugi see üks raske küsimus.

Lavastaja valitud (?) selge ja samas etteaimatav skeem osutub laval küllaltki elujõuliseks. Töötute meeste koondumine eesmärgiga teha rahateenimiseks avalik striptiisikava kulgeb ladusalt, kuigi moraalijüngrite rünnaku kartuses käiakse koos mälumängurite sildi all. Baaridaami ja endise tantsijatari Selma (**Marika Vaarik**) tagantutsitamisel ning ees ootavat kõhedust trotsides käib ettevalmistus suureks šõuks. Teise meesstripparite pundi ilmumine linna ei heiduta töötuid mehi (kes on kõik kuldses meheeas koos sellest tuleneva kehalise "vormiga"), peataolekust saadakse kiiresti üle ning konkurendid otsustatakse üle kavaldada sellega, et "kõik võetakse seljast". Ja nagu ikka seda tüüpi hoogsa üksmeele puhul, on siingi althüppajaid (peamine põhjus – tuttavad näevad, elund ei vasta "normidele" jne.), kelle hulgast erilise veendumuse ja sirgjoonelisusega jääb meelde töötu keevitaja Toivo (**Peeter Jakobi**).

Vaatamata suurepärasele, kabareelikule lõpplahendusele ja publiku üksmeelsele heakskiidule, on lavastuses kohti, mis lausa igavavõitu ja lõdvad. Taas tuleb sel puhul rääkida teksti nõrkusest, mis annab eelise visuaalsele lavapildile. Ja ehkki on teada, et tekst on peamine infokandja laval, võib see mõnikord ka teisiti olla. Ei oska arvata, kui tõsiste kavatsustega on lavastaja oma töö käigus vaatemängulisusele tähelepanu pööranud, kuid lõpptulemus kipub kinnitama, et sihiseaded on õiged olnud.

Ingomar Vihmari lavastuse üheks tähelepandavaks omaduseks on tegevustiku gradatsiooni peaaegu märkamatu, aga kindel pürgimine lõputeritatuse suunas. Seda eriti vaataja vastuvõtust lähtudes. Kui esimeses vaatuses seati n.-ö. atra ja kõrvalliinidel tuli oma tegemisi klaarida, siis edasi läheb juba selge pingetõusuga.

Tegevustiku mitmed kõrvalharud (Hendriku, tema endise naise Anu (**Ülle Lichtfeldt**) ja poja kolmnurka koondatud omavahelised sekeldused, Laine (**Ines Aru**) suurejooneline inimesearmastus jne. ei tundu just uudsete ega nii väga vajalikena. Küll aga lisab vürtsi Ines Aru, kelle halenaljakas hoolitsus oma täiskasvanud poja Peedu (**Hannes Prikk**) eest elavdab muidu üksluiseks kujunevaid esimese vaatuse dialooge.

Rakvere teatri "Täismängu" lavastusel on mõneti rituaalse ettekande tunnused, mille lõpp kasvab välja kindlast, otsekui reeglistatud sihiseadmisest, mida võiks triviaalselt nimetada *kollektiivseks jõuks.* Erakordsele sündmusele (striptiis!) vastu minnes mehed teisenevad, nende silme ees terendub kopsakas honorar, neid on ootamas PÜHA TOIMING. Kuid miks mitte arvata, et tolle kollektiivse jõu taga on peidus hoopis peataolek, mis üllataval kombel osutub stimuleerivaks jõuks! Nauditav on jälgida stripparite kvinteti andumust oma suurele katsumusele. Maailma illusoorsus osutub ühtäkki reaalsuseks, sundides hetkeks unustama kogu senise abituse ja tõrjutuse. Selline on sõnum, mida pakub rakverelaste värske lavastus.

ENN MÄLGAND

PILK PIIRI TAHA

Jätkuvad üritused sarjast "Pro Light and Sound"

5. – 9. märtsini saab teoks järjekordne sündmus sarjast "Pro Light and Sound", sedakorda Frankfurdis, Saksamaal. Tegemist on rahvusvahelise muusikamessiga, mille raames toimub ka lava- ja kommunikatsioonitehnika erialamess. Samuti korraldatakse messi raames kongress "CAVIS – Congress for Audio Visual Installation System". Viimane on erialaselt huvitav eelkõige helitehnikale spetsialiseerunud teatritehnilistele töötajatele.

Suvel jätkub üritustesari "Pro Light and Sound" Sankt-Peterburis 18. – 20. juunini, mil linn tähistab oma 300. juubelit. Valgete Ööde festivali raames leiavad aset mitmed kaasaegse-, jazz- ja klassikalise muusika kontserdid ning tänavateatri etendused. Samuti toimuvad erinevate muusikainstrumentide ja nende mängutehnikate tutvustamisele pühendatud seminarid.

VAATAB ETTE ▶

Brüsselis kohtuvad Euroopa ja Aafrika platvormil "Africalia"

12. – 15. märtsini on Brüsselis võimalus osa saada kaasaegsest Aafrika tantsukunstist. Sealne kaasaegne tants on viimastel aastatel läbi teinud suure arengu ning üha enam lisavad Euroopa festivalid oma programmidesse ka Aafrika koreograafide loomingut.

Brüsselis korraldatava kaasaegse tantsu platvormi "Africalia" eesmärk ongi tutvustada Aafrika koreograafe. Nelja päeva jooksul on võimalik lähemalt tutvuda uue põlvkonna koreograafide ja tantsijatega, kelle anne väärib tähelepanu ja tunnustust. Programmi kuulub kaksteist tantsuetendust – nii soolod, duetid kui ka *work in progress* lavastused ning erinevad *workshop*id ja diskussioonid. Tantsuplatvorm "Africalia" saab teoks üleeuroopalise teatriorganisatsiooni IETM (Informal European Theatre Meeting) töögrupi initsiatiivil.

Budapesti "Kevadfestival"

14. – 31. märtsini kuulutab Ungari taas varakult kevadet ja seda festivali vormis. Euroopa kultuurisündmuste reas rõõmustavaks iga-aastaseks traditsiooniks kujunenud Budapesti "Kevadfestivalil" astuvad üles esinejad Ungarist ja mujalt maailmast. Kavas on muusikateatri- (ooper ja operett), tantsuteatri- (ballett ja moderntants) ja draamaetendused. Sõnalavastuste programmis on esindatud ka nukuteater. Samuti kuuluvad festivali kavva kiriku-, kammer-, jazz- ja folkmuusika- ning sümfooniakontserdid.

Rahvusvaheline seminar "Improvisatsioon ja spontaansus"

26. – 30. märtsini korraldab International University Global Theatre Experience / IUGTE (Läti) Malpilsis rahvusvahelise seminari "Impovisatsioon ja spontaansus". Seminar on suunatud professionaalsetele tantsijatele, koreograafidele, näitlejatele ja psühholoogidele. Viie päeva jooksul püütakse improvisatsioonilise liikumise ja tantsu kaudu uurida kehalise eneseväljenduse võimalusi, arendada loovust ja harjutada mitteverbaalset suhtlemist. Seminari juhatavad psühholoog ja tantsuterapeut Indra Mayore ning tantsija ja koreograaf Sergei Ostrenko.

Festival "Kuldne mask" Sankt-Peterburis

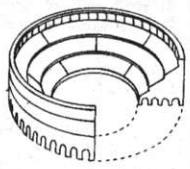

Festival "Kuldne mask" on Vene rahvuslik teatrifestival, mida on peetud alates 1994. aastast. Vene teatri sõpru ja asjatundjaid kostitab nn. ülevaatefestival "Kuldne mask" saabuval kevadel 27. märtsist 14. aprillini. Kuid tähelepanu – erandina pakub traditsiooniliselt Moskvas resideerunud festival vene teatri esindusprogrammi tänavu seoses Peterburi linna 300. aastapäevaga juubeliürituste raames vaadata just seal. Näha saab viimase hooaja vene draama-, ooperi-, balleti- ja nukuteatri paremikku. Etendused valib välja teatrikriitikutest, ajakirjanikest ja teatrijuhtidest koosnev komisjon. Traditsiooniliselt võistlevad festivalile pääsenud lavastused prestiižsete Kuldse Maski auhindade pärast, mille pälvivad žürii poolt nimetatud parimad lavastused, lavastajad, näitlejad ja lavakujundajad. Lisaks põhiprogrammile annavad festivalile kaalu diskussioonid kriitikute, näitekirjanike ja lavastajatega, videoetendused ning mitteametlikud kohtumised-koosviibimised.

XXVII Humana festival USAs, Louisville'is

Humana on iga-aastane uusi ameerika näidendeid esitlev festival. Peakorraldaja Actors Theatre of Louisville (Louisville, Kentucky) on juba üle veerandsaja aasta andnud olulise panuse ameerika näitekirjanduse uuenemisse. Humana festival on olnud n.-ö. hüppelauaks mitmetele hilisematele menunäidenditele, nagu näiteks Margulies' "Õhtusöök sõpradega" ja Coburni "Džinnimäng". Käesoleval kevadel toob Humana vaatajate ette 3 täispikkusega ning 6 lühinäidendit ning lisaks eriprogrammid. 4.– 6. aprillini koondavad festivali korraldajad spetsiaalselt nädalalõpule kontsentreeritud programmi, mil publik saab kogu festivaliparemikku nautida.

NB! Kuna pileteid on saadaval vaid piiratud hulgal, tuleb soovijail need ette broneerida ning end festivalikülalisena registreerida enne 14. märtsi.

Rahvusvaheline kultuuriprojektide seminar Brasovis

Rumeenias, Brasovis toimub 10. – 13. aprillini kultuuriprojektide seminar, mis hõlmab projektiideid erinevatest kultuurivaldkondadest ja keskendub kontaktide loomisele, et leida koostööpartnereid ning taotleda toetust erinevatest Euroopa Liidu programmidest nagu näiteks "Kultuur 2000" ("Culture 2000"), "Gruntvig", "Minerva" ja "Leonardo da Vinci". Seminari korraldab Multicultural Centre Brasov ning toetab Brasovi Linnanõukogu. Seni esitatute seas domineerivad kultuuri ja hariduse valdkondi käsitlevad projektid, näiteks: ""Twin Cities" – haridus- ning kultuuriteemaline partnerlusprojekt" (Itaalia), "Kultuuriidentiteet globaliseerumise ajastul" (Austria), "Kultuuridevahelised sidemed" (Holland) jne. Seminari korraldaja, Multicultural Centre Brasov ootab lähemas tulevikus täiendavate projektiideede esitamist eelkõige Ida-Euroopa riikidelt, sh. Eestist.

MARI KOLLE,
Teatriliidu Teabekeskus
www.teater.ee

Kunst

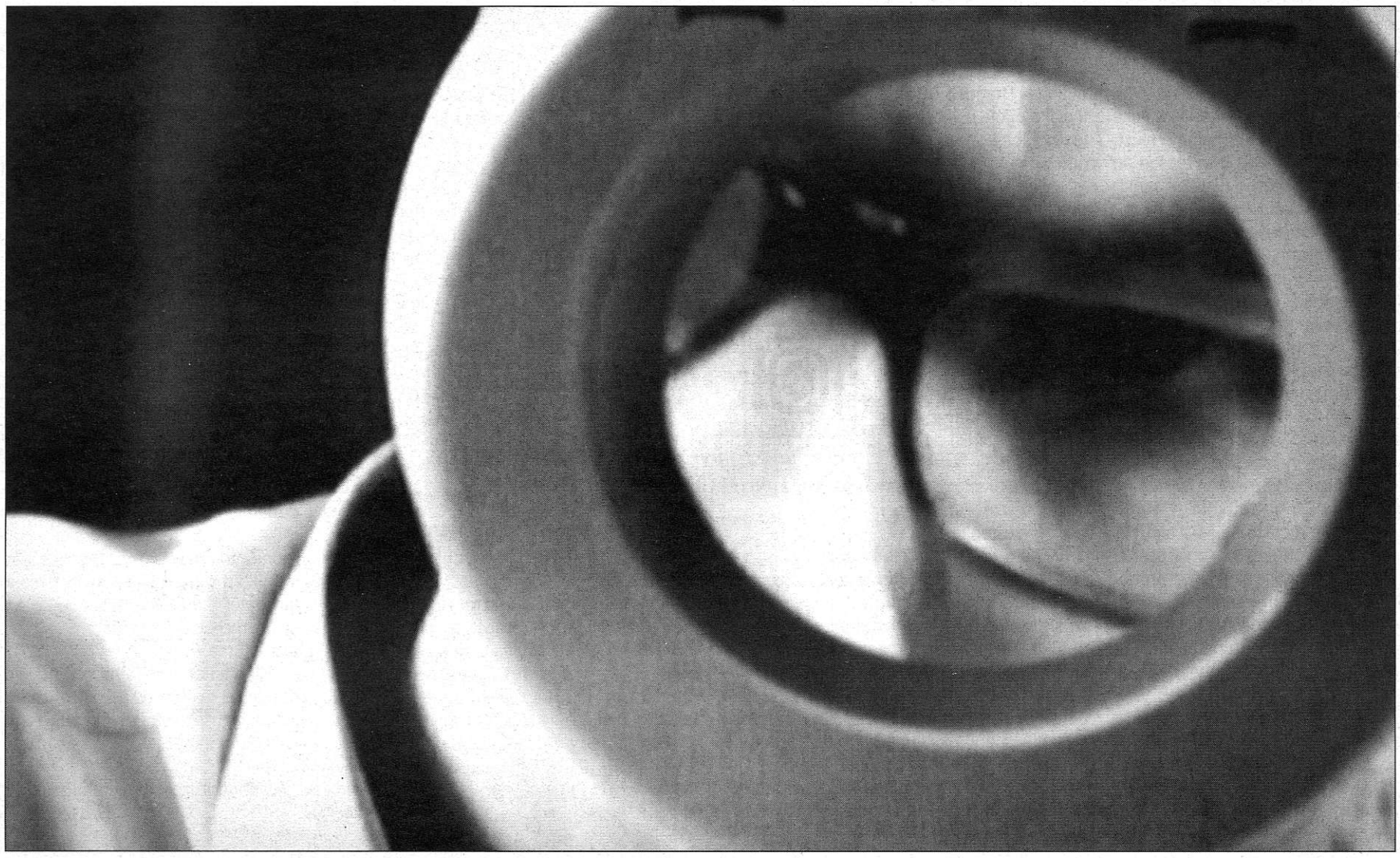

Eriks Božis. "Film ilma sõnade ja lõputa". 2001. JAANUS HEINLA

Skriinsahver

Mäletan lapsepõlist viibimist sõbra juures maal (suveks jalust ära). Tema vanaema kattis televiisori ekraani iga kord, kui saated läbi, justkui seks otstarbeks tikitud linikukesega. Ehk tolmu vastu, aga ehk oli selles ka midagi muud, talupõlist pöördumist – "ku kinu otsas, tuleb aga ikke lauta minna" (tegelikult vist ikka magama). Nii võikski seda olukorda nimetada skriinsahvriks ja mitte ainult seepärast, et antud majapidamises oli sahvrissepääs laudast, vaid et ka käesolevaltki võib leida seoseid ekraani, sahvri ja ekraanihoidja, ekraanist hoidumise ehk sellest ärapöördumise vahel.

Niisiis, mis asi on *screensaver* ?

Et see mõiste leidis laiemat kasutust alles arvutiajajärgu ja just personaalsete kompuutrite leviga, vastab PC individualiseerimisprojekti ja eradisainiga laiema turuosa haaramise programmile, tuleb kõigepealt tegemist teha muidugi otseselt *screensaveri* kui kaasaegse nähtusega. Ent loodan siiski näidata selle nähtuse seoseid ka valdadega, mis justkui ei puutukski asjasse. Ent ometi on need üliolulised, selgitamaks midagi ekraani kohta. Iseenesest on ekraani mõiste nüüdseks küllaltki keeruliselt läbi kirjutatud. On olnud juttu sotsiaalsest ekraanist, ekraanist kui kehast, ekraanist kui piiluaugust, ekraanist-vahendajast, ekraanipeeglist rääkimata.

Kui hakata vaatama nn. ekraanihoidja ilmselgeid tunnuseid, siis tekib esmalt küsimus, kelle või mille eest seda ekraani hoitakse või päästetakse?

Kuna *screensaver* ilmub teie arvuti ekraanile juhul, kui olete millegipärast katkestanud interaktiivse suhtluse, olete jätnud rahule arvuti erinevad sisendid, olete jäänud mõttesse või lipsanud hetkeks sahvrisse (kööki või külmkapi manu) või hoopis ära surnud; varjab ta muidugi teie käsiloleva ja ülisalajase tegevuse, kas siis kurja silma, kadedalt kiibitseva kolleegi, konkureeriva turu või punanahkade eest – leevendades pisikest kontoriparanoiat ja säilitades arvutiga suhtluse intiimse loomuse. Seda muidugi ühest küljest. Teisalt tuleb rõhutada sellise tõkestaja ja kamufleeriva kaitsja tihti ääretult individualiseerivat tooni. Nimelt on paljudel võrgust mahalaetavatel *screensaveri*tel vägagi maitset juurutav suunitlus, isegi kultuslik iseloom. Need näivad otsekui hüüdvat, et mina vaatan just selliseid filme, kuulan just selliseid bände või mängin just selliseid mänge. Meelelahutusmasina kujundusliku jääkmaterjali omamine on kindlasti ka arvukaim. Näiteks tavalise käibereklaamiga, mis on liialt ühetähenduslik, vaevalt keegi viitsiks oma ekraani solkida, kuigi need muidugi eksisteerivad. Lisaks neile kahele tüübile on olemas ka sellised populaarsed *screensaver*id, mis on kaasavarana lisatud arvutiprogrammidele, ja spetsiaalselt kunstilistel eesmärkidel toodetud *screensaver*id. Viimased on vast kõige lähemal valdkonnale, mida me tunneme mõiste videokunst all. Osad on saadaval väikese tasu eest, aga enamus on siiski vabavarana mahalaetav. See vabadus võib aga väga kergesti olla lihtsalt erinevate reklaamistrateegiate tulemus. Hea küll (loomulikult on võimalik neid ka ise vastava programmi olemasolul valmistada). Kõige laiemalt on selge, et *screensaver*il on individualiseeriv ning looritav loomus – arvutikasutajat personaliseeriv ja samas tema tegevust varjav. See leiab aset teatavas, ükskõik millisel põhjusel siis, kasutaja (administraatori) apaatias. Enamasti on lugu alguse ja lõputa *loop* või iseennast korrigeeriv programmijupike, tihti kellaaega sisaldav. On võimalik ka otseühendus näiteks mõne kaameraga, et jälgida olukorda naabri garaaži ees või ilmastiku seisu Kaplinnas.

Mis päästab ekraani?

Ka teles pakub reklaami nime all eespool kirjeldatu sarnast võimalust sahvrisse Minekuks, nn. *Breadtime*i. Kuid teleri mõjuväljas saab sahvrikülastus teoks just katkestuse tõttu, aga arvutiekraanil leiab katkestus aset alles sahvris olles (teatris tuleb vaheajal tatsuda puhvetisse ja lugedes läheb kere heledaks). Seega oleks justkui olemas toimiv ekraan, kuid tegevus on ülekandunud või pöördunud sahvrisse. Olgugi et säärane äraolek ekraanist on tingitud lõpmatult erinevaist põhjusist, on sahvrisse sisenemine seotud mingi katkestusega; näiteks vaikiv kokkulepe ajaloos, mõtlik ninanokkimine lahinguväljal, veidra reaalsuse ja laenatud eetriaja omavaheline saamatu jagelemine koha pärast ekraanil, mis asub kusagil teadvuses, kui nimetada ainult mõningaid võimalusi.

Jättes nüüd kõrvale kirjeldatud võileiva-popkorni-konjakihõngulise põike, peab tunnistama, et ka ekraanipäästjana on lõigul katet. Kuna ekraan saab oma tähenduse alles teatud tundliku ala suunatud pommitamise kaudu, on paralleel lahinguväljaga täiesti mõeldav. Mittetabamuse korral pääseb vaenlane, ent ka oma jääb ellu. Tulemuseks on eelmainitud sihtmärgi kamufleeriv peitmine ja varjamine. Seega on pääsemine ja hoidmine, varjamine ja äraolek nähtuse peamised jooned. Muret jääb tekitama ainult arusaamatus, millal on meediaekraanil hoitud aeg ja millal see teine? Kas vaikiv ajastu on skriinsahver või on see mõni muu aeg? Kas sihtgrupp on tõeline või papist? Personaalselt poleks sellist eristust justkui tarvis, on selge, et mitteaktiivses positsioonis tunneme ta ära. Probleeme tekitab ekraanimõiste laiahaardelisus. Kamufleeriv plomm pidevuse lõugade vahel ei pruugi esmapilgul tuvastatav olla. Kasulikuks võib osutuda iroonia ja huumori arendamine ning leidlikkus. Samuti ei tule kahjuks administraatori käitumise analüüs, mistõttu saab võimalikuks tema vigurite läbinägemine. Kui ekraanidel piisavalt igavaks läheb, tuleks suunduda sahvrisse ja vaadata, ehk on seal midagi põnevamat – otsesemat, mida saadab muidugi vananevate kultuuriteoreetikute halin.

MARKO LAIMRE

Kergema vastupanu tee

Et ennast mitte liigselt tööga kurnata, otsustasime näituse "Skriinseiver" lahtiseletamise jätta teiste hooleks. Seletuskirja asemel pakume teile mõned viilud Donald McGraithi artiklist "Anti-Copyright and Cassette Culture" ja Joost Smiersi artiklist "Copyrights: A Choice of No Choice for Artists and Third World Countries", millega, kulla lugeja, võite täies mahus tutvuda interneti vahendusel. Vali kergema vastupanu tee! Vali kaks korda!

Koopiaõigus on vargus, kuna seeläbi väidetakse end olevat ühise kultuurilise pärandi omanik. Loomult vabavoolulisest kultuurimiljööst röövitakse ideid, pilte ja helisid. Millegi kaitsmine koopiaõigusega on selle allikate eitamine. Miski, mis on võetud paljude elust, näib olevat kellegi ainuomand. Kui teosed on kaitstud, saavad nende autorid riiklikult sanktsioneeritud võimu oma mõjutajate üle.

Modernistliku historiograafia legitimiseerivad mahhinatsioonid annavad tunnistust ühise kultuuri üle saavutatud võimutäiusest. See seletab, miks kunstnikel nagu Picasso, Joyce või Stravinski on selline ajalooline positsioon. Kuigi nende keskne koht on ehk saavutatud ja turvatud majanduse abil, ulatub selle historiograafiline tähtsus majandusest kaugemale.

Picasso on ajalooliselt transtsendentne tänu enda kaasaegsetele. Ta näib olevat igavesti suurem isegi kõigist neist, kes talle kõige lähemal seisid, näiteks Braque'ist. Hoolimata sellest, et paljud voolud nagu futurism, vortitsism, suprematism ja konstruktivism olid kubismiga samaaegsed, on kubismi alati peetud ajalooliselt esimeseks. Kõik ülejäänud on derivaadid ja seetõttu vähem väärtuslikud. See muidugi peegeldub ka nende rahalises väärtuses. Picasso hinnad võivad ju natuke kõikuda, kuid tema positsioon on enam-vähem kindel.

Picasso positsiooni õigustuseks tuuakse tema eeldatav originaalne geenius. Aga miks on Braque odavam kui Picasso? Kas raha on välja valinud kõrgema väärtuse, kui seda makstakse Picasso eest? Sellele on raske vastu vaielda, sest kogu kunstiajalugu usub Picasso transtsendentsusesse. Braque on odavam kui Picasso, kuna Picasso on standard, millega Braque'i mõõdetakse. Tsirkulaarne loogika ei ole usklikke kunagi häirinud. Kujutledes Picassot kui suurt jumalat Paani, jääb õige pisut puudu, et see kõik muutuks irooniliseks. Kunstitähe tagasihoidlik baski päritolu muudabki ta rohkem puusepa poja sarnaseks.

Head kunstiajaloolased toovad lagedale hulga Picasso mõjutusi, aga meelitused mõjuvad tegelikult ainult ühel suunal. Mõjutused on olulised, kuna nad avaldasid mõju Picassole. Seetõttu omandavad Cezanne ja Aafrika kunst kultuurilise ja vahetusväärtuse üksnes tänu oma seosele Picassoga ja mitte vastupidi.

Picasso on varasem kui Aafrika kunst, sest Picasso tegi Aafrika kunstist toote. See meenutab bolševikke, kes müüsid uuele proletariaadile nende oma varasemat talupojakultuuri. Aafrika kunsti ei saanud aafriklastele enne tagasi müüa, kui nad olid oma kultuurist eraldatud. Kui nüüd üldistada, siis kolonistide poolt pärismaalastelt näpatud nipsasjad muutusid eksootikast suureks kunstiks mitte seetõttu, et mõisteti primitiivsete kultuuride väärtust, vaid tänu ahnusele, mida toitis Picasso antud võimalus seda kõike kaubastada.

Let's have Copyright for Breakfast!
Anti-Copyright Front

Uurides moodsa kultuuri legitimatsiooniprotsesse, leiame end vastamisi kurioosse dilemmaga. Kultuur, mis baseerub autorsusel, ja originaalsusel on varastatud nendelt, kellel pole häält. Kõige iroonilisem on asjaolu, et plagieerimise patus on kõige enam süüdi modernism. Koopiaõigus võimaldab vargal oma vargus seadustada ja sundida neid, kellelt ta varastas, seda tagasi ostma.

James Boyle kirjeldab vastuolu, millele tavaliselt just palju tähelepanu ei pöörata: "Väraval, mida tuleb läbida selleks, et saada õigus intellektuaalsele omandile, seisab autori mõiste. Praegu tundub, et see värav kipub ebaproportsionaalselt eelistama arenenud riikide panust maailma teadusesse ja kultuuri. *Kurare*, batik, müüdid ja lambada kui tants voolavad arengumaadest välja, ilma et keegi kaitseks õigust intellektuaalsele omandile, samal ajal kui Prozac, Levi's, Grisham ja film "Lambada" liiguvad arengumaadesse intellektuaalse omandi seaduste kaitse all, mida omakorda toetavad kaubandussanktsioonide ähvardused."

Popmuusika on selle silmakirjalikkuse ülim näide. Kui rääkida Ameerika popkultuurist, siis ekspluateeriti põhiliselt neegrite rahvakultuuri. Pärismaalaste ja Euroopa talupojakultuuril oli selles samuti oma osa, kuid see, mis teeb Ameerika kultuurist unikaalse, on mustade mõju. Salvestustehnika abil müüdi see ühine, vaba neegrikultuur mustade muusikana neegritele tagasi. Valgemaid hübriide müüdi nii mustadele kui valgetele. Kuna *ragtime*i, bluusi, džässi, *rock'n'roll*i, rütmi ja bluusi, souli, fanki ja räppi seostati mustadega, peeti neid muusikastiile kuidagi ohtlikuks, erootiliseks ja keelatuks. Siit ka paljude subkultuursete muusikastiilide õõnestav toime. Valgete muusikute liit primitiivse neegrikultuuriga oli märk ka valgete sugulisest ohjeldamatusest. Aga publikule sai sellest ametlikust kultuurist lahtiütlemise sümboolne akt. Berliini kabareest biitnike, hipide ja punkariteni on subkultuurid kehastanud seksuaalseid ja muid vabadusi.

Üldiselt, tegeleb popmuusikatööstus fännidega, kelle kujutluspildi hedonismist (seks, *drugs* & *rock'n'roll*) ta plaatide ehk tarbekauba vastu vahetab. T&A keerukast videovõrgust kuni hittide lakkamatu kordamiseni raadios on muusikatööstuse aluseks vahetusväärtuse idee müümine. Me oleme selle vahetusega nõus üksnes seetõttu, et ta lubab meile süüdimatut keppi ja lõputut joovet. Ometigi on see ahvatlus vastuolus meie igapäevaeluga ja selle hinnaks on lõputu igavus ja füüsilise töö piin. Igatahes on see väga haige tüng, et me maksame vabaduse ja ekstaasi simulatsiooni eest talumatult igava eluga. Kahtlemata on just see põhjuseks, miks me nii kõvasti püüame oma rokikogemust võimendada ja miks publik kipub inetuks muutuma ja mõnikord muutubki. Seepärast tahamegi mõnikord peale kontserti või nädalavahetusel tänavatel märatseda ja mässata. Saame aru, et peame õige pea taas ebaväärikat palgaorjust taluma.

Mida teha? Mida teha, kui me oleme veendunud, et teadmised ja loovus ei peaks olema koopiaõiguse ostnud firmade omand? Vali kaks korda! Vali kergema vastupanu tee! Tee koopia.

Kogunud ja kokku keeranud kultuuritöötajad
HÄRM & SOANS

Piraadid, Gariūnai, koopiad ja teised fragmendid...

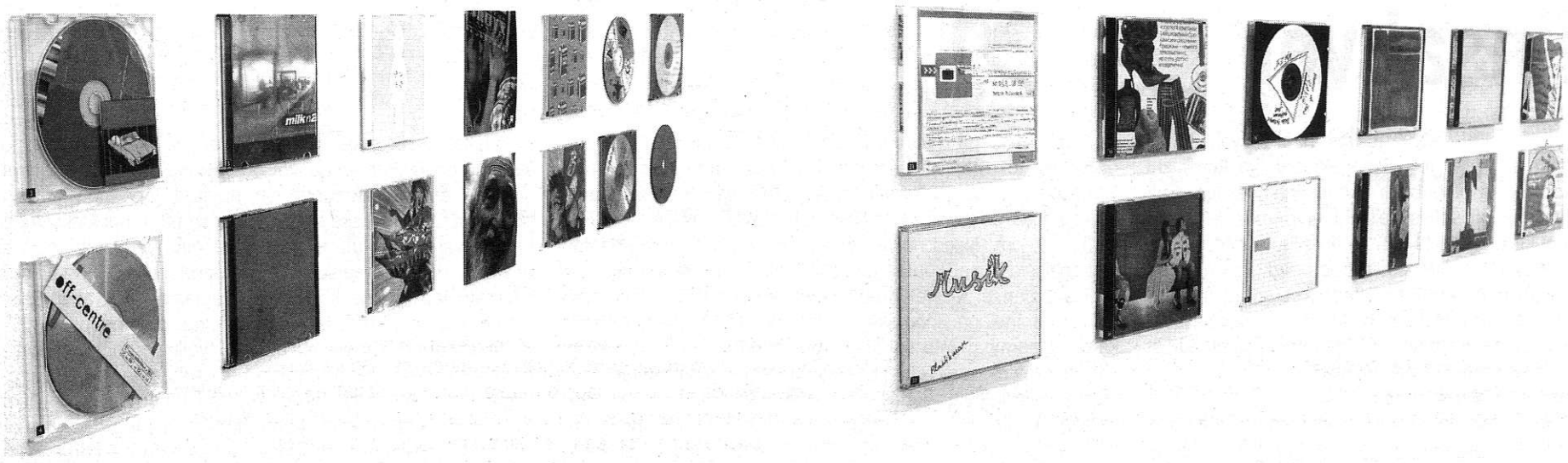

Darius Mikšys. Kodus kõrvetatud CD-de kollektsioon. 2002. JAANUS HEINLA

Ma lähen Vilniuses endisesse kinno Pergale (Võit), kus igal nädalavahetusel müüakse ikka veel kõike, mida on võimalik CD-le kõrvetada. Muusikaplaat maksab 12 – 13 litti. Varem maksid nad rohkem, nii umbes 15 litti. Ka muusika valik oli tegelikult väga väike, kuna massitarbija huvide teenijad müüvad ainult odavat popmuusikat. Kolmandaks olid nii lindistuse kvaliteet kui ka kaanekujundus kohutavad. Nüüd on kõik see muutunud. Hinnad on kukkunud, kujundus paranenud ja lindistuse kvaliteet on samasugune, nagu saavutab koduarvutis. Piraatkoopiad näivad originaalidena. Uute piraatide sotsiaalne staatus on märksa keerukam. Kuidas me neid nimetama peaksime? Seaduserikkujateks või mingit sorti õilsateks salakaubavedajateks. Mina valiksin teise versiooni. Nad pakuvad seda, mida paljud leedukad endale muidu lubada ei saaks. Nii nagu nõukogude tsensuur oli riigivõimu poliitiline vahend, üks ühiskonna kontrollimise viis, eksisteerib see ka praegu. Tsensuuri põhjused on aga rohkem majanduslikku kui poliitilist laadi. See, et meil pole võimalik kasutada enamikku kõige väärtuslikumast osast maailma kultuurist, on parim näide majanduslikust tsensuurist. Paraku seisavad piraadid vastamisi palju võimsama vaenlasega. Niipea kui CD-de kopeerimise tehnika levima hakkas, olid piraadid ummikus. Relv, mida nad ise kasutasid, pöördus nende endi vastu. CD-tooriku hind kõigub kolme ja viie liti vahel. Kas pole see suurepärane? Tegelikult on intellektuaalne vargus tühi mõiste. Sellist asja pole olemas. Neil, kes kuulutasid autori surma, oli õigus, kuid nad kaotasid oma võitluse. Liiga sageli võitlesid nad ideede kaubastumise vastu, toetudes radikaal-poliitilistele õpetustele, mis väärisid kohta üksnes ajaloo prügimäe kaugemas nurgas.

"Kodus kõrvetatud CD-de kollektsioon" (2002) koosneb plaatidest, mis kuuluvad autori sõpradele ja tuttavatele. Just neid plaate on omanikud viimasel ajal kõige rohkem kuulanud, kuid loovutasid need siiski sellele näitusele. Need on unikaalsed kodus põletatud koopiad samal viisil valminud CD-dest, seega koopiate koopiad. (Oleks huvitav teada kõigi nende allikaid ja seda, kui palju koopiaid neist üleüldse nüüdseks kokku on. Ma tean Vilniuses ainult mõnda fonoteeki, mis koosneb suuremalt jaolt originaalidest.) Kollektsiooni koostama ajendas mind plaadikaante loominguline kujundus, kuigi ilmselt olulisem on seal ise põletatud CD koopia kui selline. Teisalt on mitmetel kaanekujunduseks kasutatud detailidel nagu flaierid, reisipildid ja ajaleheväljalõiked tekkinud seos plaadi sisuga ja koopiast on omaniku jaoks saanud originaal. Need on kõige originaalsemad originaalide koopiad.

DARIUS MIKŠYS,
Leedu kunstnik, "Kodus põletatud CD-de kollektsiooni" autor

Skriinseiver 2001

Marko Laimre. Tere tulemast! Akrüül, lõuend. 2003. JAANUS HEINLA

Aeg: 1970ndate algus. Koht: Nõukogude Eesti, Tallinn, telemaja, ETV esimene stuudio.

Teletiim ja kaamerad on otsesaateks valmis. Popstaar Helgi Sallo seisab mikrofoni ees ja vahetab bändikaaslastega viimase heakskiitva pilgu: "Kõik on valmis". Süttib roheline tuluke kirjaga "Vaikust saade!". "Viis, neli, kolm, kaks..." Ja äkki meeleolu muutub. Laulja lahkub mikrofoni juurest, seab sammud ukse suunas, pöörab ümber nurga vasakule, läheb trepist alla, avab telemaja peaukse, pöörab paremale ja suundub trammipeatuse poole... Jääme siin korra toppama.

Lugu millega alustasime – "Helgi Sallo lahkumine" – on seitsmekümnendate kultuskirjaniku Mati Undi novell. Unt oli toona peaegu sama kuulus kui Helgi Sallo ise. Ta kasutas novellis päriselust võetud tegelast ja moonutas tema rolli meedias. See oli toona küllaltki ainulaadne võte. Seeläbi sai Helgi Sallo oma 15 sekundit glamuuri. Näe sealt ta nüüd läheb, meie kadunud objekt, meie fetiš, meie hõljuv tähistaja. Ükski kirjanduslik väärtus ei muuda seda lugu nii haaravaks kui tema suhtumine. "Helgi Sallo lahkumisega" algab meediaajastu Eesti kultuuris.

"Kapitalism imeb!" (Vaikus...) Eks ole, kostus see ju nagu kusagilt kuuekümnendatest, nagu mõni vasakpoolne loosung, mida kasutati üliõpilasrahutuste aegu barrikaadidel Prantsusmaal ja USAs? Kuid olete te kunagi mõelnud, kas kapitalism imeb nüüd vähem, kui kuuekümnendad on möödas? Või järsku imeb kapitalism vähem just seepärast, et kuuekümnendad on möödas? Ja mis sellest kapitalismist üldse vahepeal saanud on? Aeg-ajalt tekib aga ikka soov visata suitsupomm läbi pangaakende, panna autosid põlema, vallutada teletorn, ühesõnaga lammutada etteantud reegleid. Soov õhkida bensukanistreid ning anda tuld politseinike pihta, kes sind siis viimaks trellide taha pistavad – need on ühiskondlikult radikaalse masohhismi erinevad väljendusvormid. Põletada raha, sülitada, pritsida roppusi ja *dum-dum* kuule – ikka selleks, et nimekirja pikemaks venitada. Ainus vahe kuuekümnendatega on selles, et praegu õgib televirtualiseeritud teater selle kõik aplalt endasse (ja küsib veel lisa) ning torm, kui see peaks aset leidma, toimub uhkes mullivannis.

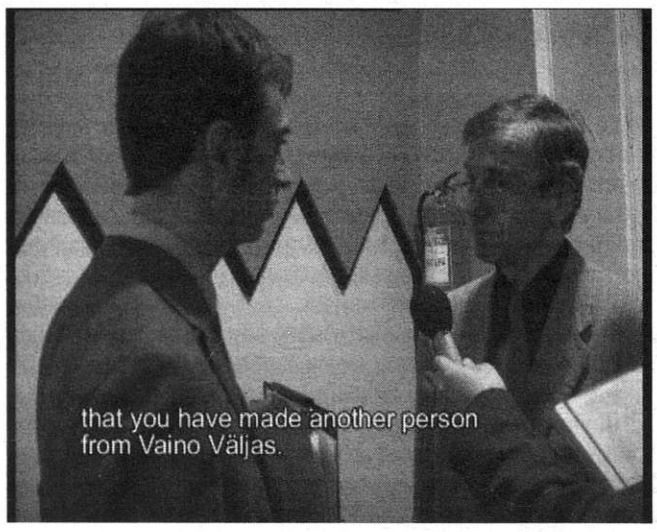

Ken & Tolk: "Kuidas te kommenteeriksite kuulujutte, et te olete teinud Vaino Väljasest ühe teise inimese?" Esto TV "Uuriva ajakirjanduse eri". 2001, ETV.

Lähme aga nüüd tagasi esimesse stuudiosse. Kolmkümmend aastat on möödunud. Probleemide tekitamine on siiani olnud meile puhas nauding. Kuid tänavu (tekst on kirjutatud 2001. aastal – toim.) oli meil siiski ainult kaks meedia ja kultuuriettevõtlusega seotud skandaali. Üks neist keerles "young British art'i" näituse ümber, mis pakkus meie kultuurilisi positsioone ilmestava kujundina välja võlts-briti identiteedi. See toimis ühtlasi ka strateegiana, mis aitaks kohaneda uue neoliberaalse maailmakorra püstitatud ülesannetega. Teise pahanduse põhjustas Esto TV võlts-patriootliku nime kandev telešõu (Esto viitab iga nelja aasta tagant toimunud pagulaseestlaste kokkusaamistele, mida kunagi peeti Nõukogude korra vastaseks poliitiliseks ettevõtmiseks). Ühe oma valusama intervjuu tarvis pöördus Esto TV anti-tähekogu, lahutamatud Ken ja Tolk, Miss Estonia võistluste isakuju ja algataja poole. Toimunut võib kirjeldada järgnevalt: "Vananeva isalõvina oma territooriumi ja haaremit kaitsev Valeri Kirss, kes on äsja maha saanud telepildi järgi otsustades piinlikult maitsetu, põhiliselt lõputust trikoovoorust koosneva ning kohati ahastama panevatesse vulgaarsustesse laskuva missivalimisega, püüab, galantsusekuub igast õmblusest kärisemas, televaatajaid veenda, et tema motiiviks on midagi võrratult õilsamat kui saatejuhtide lihtne, loogiline ja ebasilmakirjalik iluetaloniga magada tahtmine." (Mari Laaniste, kunstikriitik) Mida muud võime me Keni ja Tolgi kohta öelda? Et küllap oli neilegi punk pubekana vägagi inspireeriv. Aga selle asemel, et šefilt stuudiost lahkuda, nagu Helgi Sallo fiktiivne *Doppelgänger*, oleksid nad kindlasti jäänud sinna kauemaks, piinates teletiimi ebakohaste küsimustega. Või siis oleks nad läinud kohe uudistetoimetusse, lootuses leida midagi olulisemat, mida persse keerata.

Aga kuidas on nende ühiskondlikult meelestatud trikimeestega, kes toimetavad oma tegemisi kunsti sildi all? Selle kohta on meie videoarhiivis mõned näited. Neist nii mõnegi jaoks on uusvasakpoolsete ideede kasutamine rõõmsaks lähtepunktiks. Siin võiks mainida selliseid kergelt situatsionistliku alatooniga töid nagu Marko Raadi dokfilmi "Esteetilistel põhjustel", Mari Sobolevi "Sõnavabadust" ja Marko Laimre grafitiaktsiooni "Ravikontroll". Et ka punk-TV tööpõhimõtted on kohandatud kuuekümnendate siiralt radikaalse meediaaktsionismi strateegiate põhjal, siis pole raske leida siin ühisosa. Eduka sekkumise korral hakkab ihamasin perutama, tekitades häireid ühiskondliku käitumise põhimustreis ja käsitades identiteedi mikrorevolutsioone. Tundub, et Esto TV strateegiline idiotism, mis vastab telemeediale, on hetkel tõhusamgi kui kunst, millel on selgemini defineeritav sotsiaalne paatos ning pisut intellektuaalsem lähenemine. Jagades retoorilisi lööke allapoole vööd, nagu iga teinegi poliitiliste sketšidega tegelev telešõu ja tõustes vaid üksikutel eredatel hetkedel otsustavalt teleprogrammide üldisest keskpärasusest kõrgemale, õnnestus Esto TV-l siiski luua platvorm, millele said ronida televirtualiseerunud demokraatia tõelised idioodid. Meedia-näljas poliitiku parodeerimiseks pole vaja näitlejaid. Isegi Keni ja Tolki pole vaja! Selleks on palgatud peaminister ja igikarismaatiline opositsiooniliider, kes saavad ise Keni ja Tolgi tegemisega suurepäraselt hakkama.

Aga mis nüüd siis saab? Mida me sellest kõigest järeldame? Võiksime viidata Matthew Collingsile, kaasaegse kunstikriitika teletähele: "tänapäeval loeb šokk, loeb ilu ja loeb eimiski". Mis on siis see meie vuuduu? See, et me esitame eimiskit.

ANDERS HÄRM & HANNO SOANS,

troubleproductions 2001

Tekst on kirjutatud Wäino Aaltoneni muuseumis Turus toimunud näituse "Analoog TV: Screensaver" saateks ning avaldatud inglisekeelsena ajakirjas Estonian Art 2001, nr. 2.

Anti-kopirait

Kopiraidi küsimusest tõotab tulla interneti Vietnam.
Mitch Kapor

Kui loovus on väli, siis kopirait on tara.
John Oswald

Kopirait on kriisis. Fotokopeerimine, heli- ja videolindistused, arvutid ja võrk on teinud koopiaõiguse omanikel oma õiguse realiseerimise väga raskeks. Seaduslikud trahvid ja karistused suudavad ainult lappida auke juba lootusetult lekkivas süsteemis. Kriisi põhjused ei peitu mitte tehnoloogias ega ühiskonnas, vaid kopiraidi enda mõistes.

Intellektuaalne "omand" ei käitu nii nagu materiaalne omand. Kui ma annan sulle füüsilise objekti, ei ole mul enamasti võimalik seda edaspidi kontrollida ega kasutada ning ma võin küsida sinult midagi vastu – mingit tasu või partertehingut. Aga kui ma annan sulle idee, ei kaota ma midagi. Ma võin endiselt ideed kasutada nii, nagu ma ise tahan. Mul pole vaja midagi vastutasuks küsida.

Mateeria vahetamise seadused on erinevad infovahetamise seadustest. Iga katse vahetada infot sarnaselt materiaalsetele objektidele oli määratud, varem või hiljem, muutuma problemaatiliseks.

Inimesed mitte ainult ei pea ideid materiaalseteks väärtusteks, vaid ripuvad nende küljes ka psühholoogilistel põhjustel. Egole meeldib pidada ennast mingite teatud ideede ja kontseptsioonide allikaks. Aga mis õigust on egol siduda ennast millegagi, mis polnud juba algusest peale tema oma?

Me ütleme, et "mulle tuli idee". Mina ei tekitanud seda. See, mida mina teen, on ideede vormimine – tavaliselt sõnadeks ja piltideks, mis mind rahuldavad ja loodetavasti ütlevad ka teistele midagi. Kui mulle makstakse minu töö eest (mille vastu mul ei ole midagi), peaks mulle makstama mu aja ja energia eest, mitte aga mingi kahtlase intellektuaalse omandi kontseptsiooni alusel.

Mõtted on vabad. Nad peaksid vabaks jäämagi ja neid peaks edastatama vabalt.

Ja järgides universaalset seadust – mida rohkem me anname, seda rohkem me vastu saame.

PETER RUSSEL

La rivoluzione siamo noi!

Selles, et kunst on ainus tõeliselt revolutsiooniline jõud, oli veendunud juba papa Beuys. Kas just ainus, aga kunstiformaadi kaasaegset revolutsioonikõlblikkust tahavad oma Kunstihoone ekraanisäästjaga tõestada ka Hanno Soans ja Anders Härm, Eesti kaasaegse kunstielu paid-pahad-poisid.

Pealiskaudsel vaatlusel jätab "Skriinseiver" mulje tavalisest *copy-paste* tüüpi kuraatorinäitusest, mis koondab juba nähtud hitte. See oleks justkui manifest läbi nostalgiaprisma. Näituse *intro* – "alguses oli siin auk. auk oli kunstihoone programmis. auku enam ei ole. nüüd on siin skriinseiver" – püüab poisse välja vabandada, paluda kergemat karistust, vihjata sellele, et revolutsioon sai tehtud parema puudumisel ja ülejala. Sisu või vormi traagelniite väljapanekult siiski ei leia; kui, siis jääb kohati painama näituse näiline hõredus, ilmse skandaalipretensiooniga tembitud. Siiski, Kunstihoone kalendriauku on kokku kuhjatud lisaks klassikalisele "Analoog TV" meediaterrori-pärandile päris palju uudisväärtusega materjali, mida rohkem või vähem plahvatusohtlike mikropommide kujul õhinaga ühiskonna hambaaukudesse topitakse. Kenasti kunstiks maskeeritult, ohutult väikestes kogustes.

"Skriinseiveri" võtmeteoseks peaks vist pidama **Eriks Božise** videot – lõputut narratiivi väsimatust mudelimeistrist, kes üritab kannatlikult kokku kleepida mikroskoopilist madrusekujukest; kui see ebaõnnestub, siis mässab ja alustab ta uuesti. On see illustratsioon läbikukkunud projektile, trauma teadvustamine korduse kaudu või lihtsalt magus visuaalsus, mis kleebib vaataja sportliku hasardiga ekraani ja sealse suurendusklaasi külge? Božise ekraanile on ohverdatud terve Kunstihoone suur saal – lahendus, mis toob meelde Ene-Liis Semperi hiljutise näituse, tekitab aga rutiinses külastajas eeldatavasti ka rea lühiseid. Sest mida ometi on selles läti videoteoses nii väärtuslikku, et ta lööb mitmeks nädalaks kinni Tallinna kõige pühama näitusepinna? Aga millal te viimati nägite Tallinnas mõnd teist nii õnnestunult eksponeeritud videot?

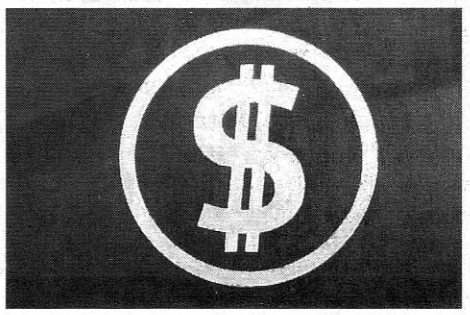

Hanno Soans. Absolute Nafta I. Õli, lõuend, Runge, kuld. 2003. JAANUS HEINLA

Marko Laimre "Dialog mit dem Abend" on näituse kõige võikama visuaalse lahendusega töö (ja see on hea uudis). Vanaema-stiilis tugitooli kohal ripub kirves, õigemini kirveks maskeerunud turvakaamera, mis transleerib otsepilti kunstisaalist trepikojas külmetavale ja käpikuisse mähkunud Hitlerile. Nii nad võtavadki meilt meie telekaõhtute hüpnootilise turvatunde! Ebamugavustundekirves ripub ka saali nurka kujundatud näiliselt õdusa *troubleproductions*-kodukino kohal, mille programm lubab peamiselt juba äraproovitud meediahäireid. Hanno ja Andersi "ametlik" kaubamärk *troubleproductions* (taas)esitab näitusel veel ka väikese autoripositsioonivastase rahumeelse meeleavalduse kahe Eriks Božiselt ja **Darius Mikšyselt** laenatud kunstnikuidentiteetidega loodud teose näol. Teine neist, Dariuse heliinstallatsioon "Fookuses on poliitika" kuulub laupäevahommikuste huumoriprogrammide kohustuslikku repertuaari – **Raivo Kelomehe** paari aasta taguse korterikonverentsi lindistus, sisult kunstipoliitiline ja murelik, on ehk ainus kuraatorite tõeliselt eneseirooniline akt näitusel.

Õlilaik alateadvuses

Kui aus olla, kirjutan seda kõike ainult kahe töö pärast. Hanno "Absolute Nafta" I ja II võivad õrnahingelisel kunstisõbral võtta une paljudeks öödeks. Töö esimene osa on teostatud materjalidest nagu õli, lõuend, Runge ja kuld, teise osa tehnikaks vana hea veri. Suhteliselt väikesemõõdulise mustas koloriidis (mitte üldse vähe Malevitšit meenutava) Sirje Runge maali pinnale on lehtkullaga kantud rasvane dollarimärk (kuuldavasti ühe Breneri aktsiooniga seostuv). Lõpptulemus meenutab ohtliku välimusega vene jõmmi, kel paks kuldkett ümber kaela. Ilmselt olekski teos täiuslik alles siis, kui keegi selline ta ära ostaks, ametlikult kommertsialiseeriks ja oma kindluskodu seinale viiks (eeldusel, et muuseumil sellise *statemendi* jaoks hingejõudu siiski ei jätku).

Siinkohal lihtsalt ei saa mööda minna viitest Hal Fosteri neoavangardi-artiklile*, millele see Hanno teos on suurepärane illustratsioon. Sest mida muud on see aktsioon kui (vasak)radikaalsuse uus tulek, täht-tähelt Breneri ümbermängimine, viljatuks osutunud mässu tagasitõlkimine institutsiooni nüüd juba iroonilistesse raamidesse. Ilmselt jääb see õlilaik meie kunstimaailma kollektiivse alateadvuse pinnale kauaks hulpima, seda ilma solvumiste, vihastamiste või skandaalide järellainetuseta – neo-avangardi ju ei kardeta. Naftatöö teine osa sõnumiga "veri, ei mingit kahtlust" mõjub eelkõige esimese osa "lunastusena" – oma ilmselgelt vägivaldse akti eest maksab Hanno demonstratiivselt verega ja kirjutab selle lihtsa tõdemuse seinale. Lisatähendusi näib naiivne otsidagi – teos on, mida ta väidab end olevat, kindla autoripositsiooniga kõigele lisaks. Kunstiteaduse klassikasse kuuluv "iga maalija maalib oma verega" lisab siia aga kahtlemata olulise nüansi. Wölfflin kohtub Lindgreniga ja Kalle Blomkvist pääseb jälle puhta nahaga.

JAANUS HEINLA

Marko Laimre installatsioon "Dialog mit dem Abend". 2003.

Raamitud radikaalsus

Mööda ei saa minna tõsiasjast, et vaatamata manifesteeritud mässumeelsusele, kehastavad Eesti kontekstis just Hanno ja Anders kuraatoriinstitutsiooni kogu selle ilus ja hiilguses, selja taga laiutamas kõlavate nimedega asutusetondid, mis tõstatavad küsimuse poiste kompromissitu vastupanu siirusest. Ideaalis küll vist Aleksander Breneri vaimus aktsionismi soosides kirjutavad Hanno ja Anders selle näitusega pigem alla tema seisukohale, et kunstisüsteemi sees on kriitilise praktika võimalused siiski väga piiratud. Ma ei eksi ilmselt eriti, väites, et juba ammu võetakse poiste tegemised "avalikkuse" poolt vastu pigem heatahtliku virtuaalse õlalepatsutusega. Hanno ja Anders on muutumas brändiks, on end ise ja poolmärkamatult tootestanud – nemad ongi ju meie oma yBa, kindel kvaliteedimärk. Vaadake, kui rahulikult suhtub keskmine poliitik täna Keni ja Tolki, Hanno ja Andersi vereendadesse meediarindelt, ning võite vaid ette kujutada kultuuriametnikke ja kunstitegelasi meie kangelaste ümber sõbralikult sumisemas.

Enda meelest kõnnivad Hanno ja Anders ilmselt oluliselt teispool avalikkuse taluvuspiiri, aga "avalikkus" ei pane seda paraku tähele, ignoreerib teadlikult. Sest, kes kannataks välja veel ühe skandaali kunsti teemadel, seda enam, kui see oleks vaid vesi pahategijate veskile, saaks osaks probleemi põhjustanud teosest. Pealegi, autorsus- ja piraatlusteemad, mille ümber antud näituse kesksed terroriaktid toime pannakse, on ju nii tühised, märkamatud, võrreldes rahvuslipu või lasteporno juhtumitega. Keda see Autor peale autorikaitset ikka enam huvitab, neidki ju ainult raha pärast, nagu teame. Kaaperdatud autorlusega või lihtsalt varastatud teosed, mida näitusel ridamisi kohtame, ajavad aga ilmselgelt juhtme kokku haritumalgi ametnikul, kunsti pehme voodri sees ei hakka piraatplaadi peale ei politsei ega piirivalvuri hammas. Siin peitub võib-olla ka Hanno ja Andersi sõjaplaani praktiline tõhusus – regulaarsete mikrorevolutsioonide abil süstitakse ühiskonna teadvusse otsustav kogus vaktsiini, muudetakse avalikkus revolutsiooni suhtes immuunseks ning pannakse siis kriitilise mõtte dieedile. *In their dreams*, muidugi. Tegelikult tarbib valdav osa näitusepublikust peamiselt kaubamärki ja jätab sisulise arutelu insaideritele või neile, kel tõesti paremat teha pole. See ei takista aga kedagi meist uskumast revolutsiooni tagasitulekusse. Barrikaadidele ei torma keegi, küll aga maalitakse loosungid ja seistakse kaamera või fotograafi ette, isiklik raadiosaatja taskus. Või tehakse näitus Gramsci ja Negri vaimus. Sest meie olemegi kunst, teadus, institutsioonid ja revolutsioon.

MARIA-KRISTIINA SOOMRE

* Hal Foster, Who's afraid of the Neo-Avant-Garde? Rmt.: Return of the Real. The MIT Press, 1996, lk. 1 – 32

Meie sotsiaalse kunsti needus

Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse büroo organiseeritud III Läänemere naiste konverentsi "Naised, mehed ja demokraatia" eesmärk oli arendada dialoogi poliitikute, teadlaste, ametnike, mittetulundusühingute esindajate jt. ekspertide vahel, et tõhustada koostööd ning tulla välja uute oluliste algatustega, et suurendada naiste mõjujõudu ja nende osalust ühiskonnaelu arendamises. Esindatud olid oma ala valdkonna väärikad ning ühiskonda tõelise demokraatia suunas arendada ihkavad eksperdid – ametnikud, teadlased, mõtlejad. Eestvedaja-organisaator võrdõiguslikkuse büroo on aastaid teinud ennastsalgavat tööd soolist võrdõiguslikkust reguleeriva seaduse väljatöötamisel: nad on püüdnud murda poliitikute ja erakondade jäiku stereotüüpe, et luua meie noores kapitalismis tõeliselt võrdsed võimalused kõigile – meestele ja naistele; et tagada sotsiaalsed garantiid. Et luua hooliv ühiskond. Hoolivus algab ühiskonnas üldiselt levinud hoiakuist.

Et Eestis on feministlik kunstimõte ennast selgelt ja kindlalt manifesteerinud 1995. aastast alates, siis tundus kommertsliku kunstimüügi kõrval meie feministliku kunstimõtte tutvustamine ehk konverentsil käsitletavatele ideedele-probleemidele visualiseeritud ekvivalendi loomine igati loomulik, lausa hädavajalik. Noorte naiskunstnike rühmituse Valie Export Society hoolivus, sootsiumi tolerantsi kompavate aktsioonide videodokumentatsioon tundus selles kontekstis olevat parim variant. Kadi Estland, Mari Laanemets, Killu Sukmit pakuvad aktsioonides leiba, lähedust, testivad tolerantsi, abivalmidust. Tõsi küll, kasutades metafoori ja metonüümi, nihestust nagu ikka kunstis, et pildiline kujund hakkaks mõjuma, tekitaks soovi uuesti vaadata, suhestuda, et murda meil ikka nii kangekaelselt valitsevaid eelarvamusi ja stereotüüpe. Kõike seda, millega võrdõiguslikkuse büroo aastaid on võidelnud (ja ilmselt võitleb ka edaspidi). Kuid nii kummaline, kui see ka polnud, konverentsi organisaatorid ütlesid oma ideede visuaalsele kandjale viimasel hetkel otsustavalt ei: "See ei ole mingi rinnahoidjate põletamise konverents – seal on poliitikud 12 riigist, sealhulgas katoliiklikust Poolast ja Leedust. Ja kui seal siis samal ajal jookseb kohvikus *happening*, kuidas paljas inimene jalutab tänaval, seljas vaid pappkast, mis käib eest lahti, nii et kõik võivad tema paljast ihu katsuda, siis ma ei arva, et see oleks sobilik" (Eesti Ekspress, 13. II).

Täpsustuseks: videos "Puudutuse kino" ("Touch Cinema") kannavad kolm naist kinokasti oma rinnal ning mööduja, et saada kinost osa, peab puudutama kandja rinda. Aktsioon on *remake* Austria feministliku aktsioonikunstniku Valie Expordi 1968. aasta aktsioonile, mida võib vaadata oma teadliku sõnumi edastamisena *vs.* sunnitud enesepakkumine. Aga see on vaid üks, liialt lihtsustatud tõlgendus. VES-lased ise muretsesid pigem selle üle, et nende väljenduskeel on liialt tuttav, isegi kulunud, et sõnum erudeeritud publikuni jõuaks. Tänaval olid inimesed aktsiooni hästi vastu võtnud.

Teine täpsustus: konverentsi organisaatorid oleksid VESi esitlusega nõus olnud vaid meedia *workshop*is või veel parem kunstile, kui ühiskonnas omaette seisvale valdkonnale mõeldud kohas. Kuigi võrdõiguslikkuse büroo juhataja Ülle-Marike Papp oli 29. V 2002 Põhja- ja Baltimaade I ühisseminaril selgelt välja öelnud: "Keel mitte ainult ei kujunda inimeste mõtlemist ja maailmanägemist, keel on ka sellest maailmast arusaamise vahendiks" ja kuigi ta unustas, et visuaalne keel on sootuks laiemalt mõistetav kui rahvuskeel.

Kunsti revolutsioonilisus on tänapäeval küsitav, isegi skandaale tuleb haruharva ette. Näiliselt radikaalsete ettevõtmiste eestvedajad mängivad küünilist topeltmängu: soov raputada manduvat-rahulolevat ühiskonda on puhas teesklus, sest nad teavad, et nende (kinnimakstud) tegevus tagab neile aujärje *mainstream*-kunstielus (vt. veelkord M.-K. Soomre artiklit). Ja kui juba nemad ei usu, siis ei usu ka (pühendatud) vaataja nende tegevuse radikaalsusesse; seda enam, et sama kujundikeel on ammu imbunud kommertssfääri, reklaami jne.

Kõige selle taustal on praegusel, tähendusi kompaval kunstil, väga kummaline staatus: sees ei paku pinget, sest on kaotanud siiruse ja süütuse; väljas ei võeta omaks, sest kuulub sisse ja seetõttu võib häirida kedagi, kes kuulub veelgi suuremasse ringi. Ja taas on kardetav nemad ja ettevaatlik meie. Ja taas ei lase peavaenlane, Sisemine Tsensuur, tegutseda ühiselt ühise ürituse nimel. Ja taas paneme rahvarõivad üll ja teeskleme, et oleme korraga XIX ja XXI sajandis.

REET VARBLANE

Filmid elavatele

Ingmar Bergmani ja Andrei Tarkovski sarnasus ja erinevus

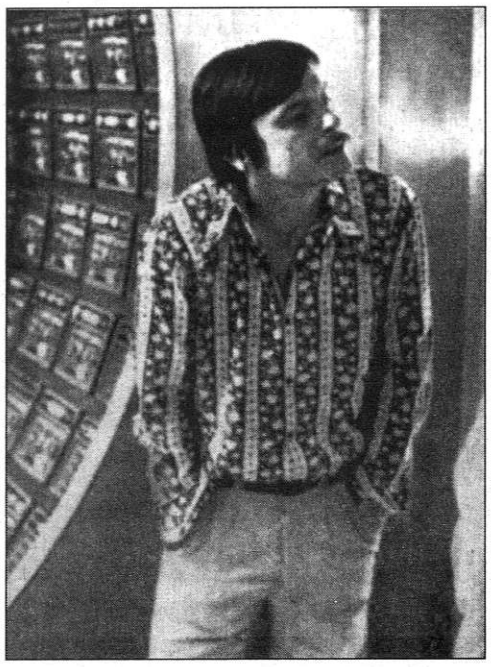

Andrei Tarkovski "Solarise" võtetel.

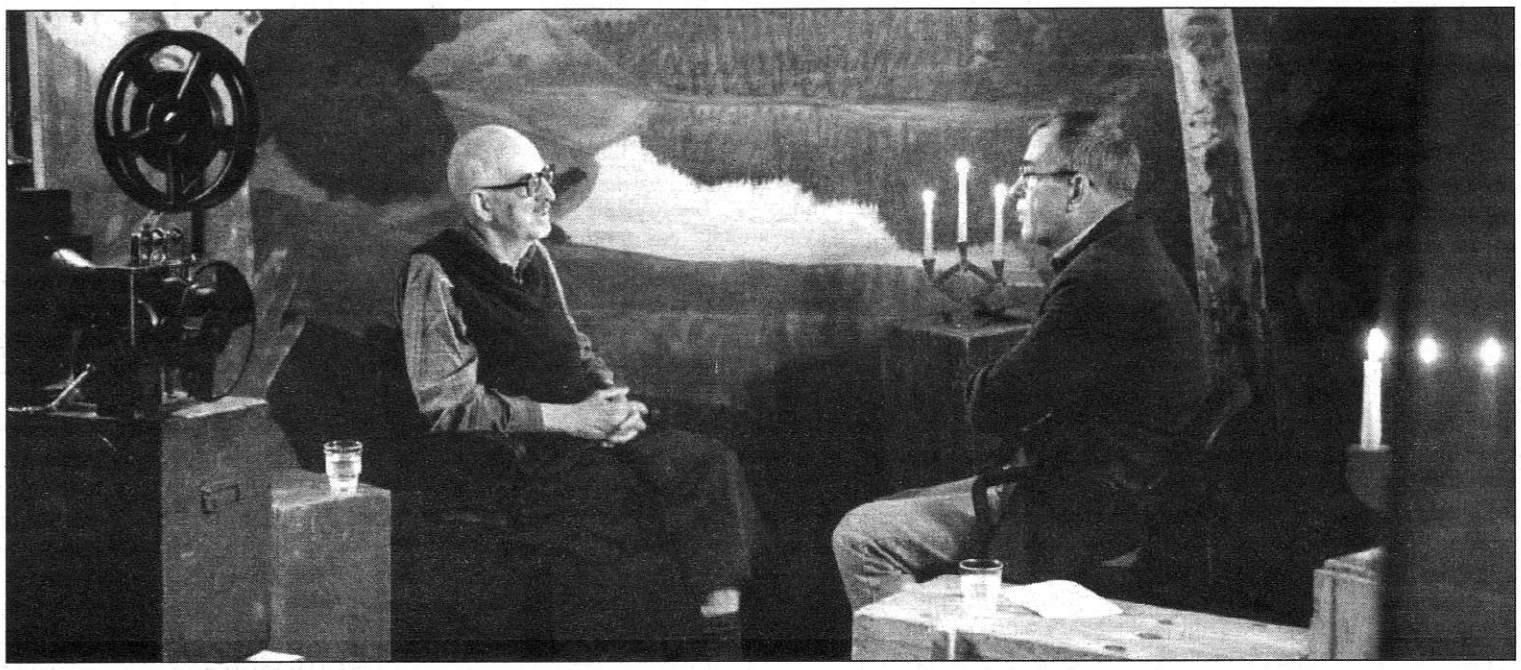

Ingmar Bergman ja Jörn Donner jutuhoos.

2X REPRO

Mõned arvavad, et Bergman ja Tarkovski olevat kaks maailma kõige kõvemat filmikunstnikku. Paljugi, mida mõned arvavad, aga siiski.

Tähelepanuväärne on või oli nende kahe omavaheline suhe. Tarkovski hindas väheseid lavastajaid kõrgelt: Buñueli, Bressoni, Antonionit, Kurosawat, Fellinit, nende hulka kuulus kindlalt ka Bergman. Viimane aga läks kiitmisega kaugemale. Tarkovski raamatu "Sculpting in Time" kaanel kirjutab Bergman selle vene režissööri kohta: "Meie aja kõige olulisem filmilavastaja". Eesti keeles ilmunud raamatus "Kummardus Andrei Tarkovskile" tsiteerib Rootsi filmiteadlane Layla Alexander Bergmani: ""Tarkovski esimeste filmide avastamine oli minu jaoks ime. /.../ Seal, kuhu mina olin juba ammu tahtnud sattuda, liikus Tarkovski juba vabalt ja kindlalt. /.../ Tarkovski on minu jaoks kõige suurem, kuna ta on toonud filmikunsti uue erilise keele, mis lubab tal haarata elu kui peegeldust, kui unenägu.""

Nii, aga viimati mainitud raamatu järgmiseks peatükiks on Rootsi lavastaja ning Tarkovski viimase filmi "Ohverdus" assistendi Michal Leszczylowski mälestused Tarkovskist. Leszczylowski kirjutab vahejuhtumist 1985. aasta novembris: "Olime Andreiga filmiplakatite näitusel Stockholmi Kinomajas, kui ma järsku märkasin kinosaalist väljuvat Bergmani, kellega Tarkovski polnud kunagi kohtunud, ehkki mõlemad oleksid soovinud tuttavaks saada. Sel korral näis nende kohtumine olevat sedavõrd loomulik, et tundus peaaegu vältimatuna. Nad silmasid teineteist viieteistkümne meetri kauguselt. See, mis toimus edasi, vapustas mind: mõlemad pöörasid järsult ringi, otsekui oleksid varem seda liigutust harjutanud, ning sammusid kumbki ise suunas. Nii läksid kaks selle maailma vägevat teineteisest puutumatult mööda."

Miks sellest nii suurt numbrit teha, eks kuulsad kunstnikud ole ikka egotsentrilised? Eks kindlasti, kuid samas polnud Tarkovskile mingi probleem Tokyos "Solarist" filmides Jaapani kino suurkuju Akira Kurosawaga põhjalikult ja sõbralikult juttu ajada. Tarkovski ja Bergmani suhe on/oli aga oluliselt spetsiifilisemat laadi, nimelt on mõlemad ülimalt sarnased režissöörid. Tähtis on just see, et mitte ainult vormiliselt – pildikeeleliste sarnasuste otsimine on tegelikult üsna vaieldav, kuigi neid leiab ja ongi muidugi leitud. Kuid võibolla on tähtsam just sisuline sarnasus. Ja selle sarnasuse taustal on ehk kõige tähtsam Bergmani ja Tarkovski vastandlikkus sügavaimal tasandil, kui üritada taandada nende mõlema looming mingile ainsale ühisnimetajale.

Tarkovski filmid olid totaalsed ja kõikehõlmavad, nad said (ja saavad) kulgeda ja lõppeda ainult ühtmoodi. Muidugi mitte triviaalses mõttes – Tarkovski ei moraliseeri või midagi sellist. Rõhutades filmikunsti spetsiifilisust ja erilisust kirjanduse, teatri või mis tahes muu kunstiliigi kõrval laskis Tarkovski kõnelda filmil iseenese eest. Kuid sellisena on Tarkovski totaalsus ja sirgjoonelisus palju sügavam, varjatum ja ohtlikum. Oleks Tarkovski olnud vilets soss-sepp ja moraliseerija, oleks kõik palju lihtsam. Kuid ega ilmaasjata pole XX sajandi suured diktaatorid filmikunsti vastu suurt huvi tundnud. Ka Tarkovski oli suur diktaator, kelle diktatuur tema austajate üle väljendub tema erakordsete filmide sügavas mõjus.

Kahtlemata oli Tarkovski ohtlik mees. Ta oli ka sügavalt usklik inimene, kes oma kuulsuse kasvades võttis aina enam sõna poliitilistes küsimustes, maailma tuleviku kohta, religiooni teemadel jne. Kuuekümnendatel esile kerkinud kunstnikuna olid tal oma kindlad lahendused maailma haaranud segadusele, mis oli tekkinud pärast ideaalide devalveerumist. Kas Tarkovski kindlad veendumused olid seotud sellega, et ta oli venelane, on muidugi omaette küsimus, mille jätame siinkohal igaks juhuks kõrvale.

Nagu Tarkovski filmides vaevlevad ka Bergmani tegelased, olgu teadlikult või alateadlikult, Teise maailmasõja järel maad võtnud üleüldiste eksistentsiaalsete painete küüsis. Kuid erinevalt Tarkovskist, kes asub ilma keerutamata kohe, sügavuti ja ühemõtteliselt asja kallale – mille nimel inimene elab, kus on jumal jne. –, on Bergmani haardeulatus horisontaalne. Tema filmid on pealiskaudsel vaatamisel nii erinevad, nagu oleksid eri lavastajate tehtud. Bergman elab käsitletava ajastu, sotsiaalse kihi, soo vms. esindajatesse sisse.

Keskajal aset leidvas "Seitsmendas pitseris" (1957) jändab ristisõjast koju saabunud Rüütel jumalaga, kelle olemasolus on tal põhjust kahelda. Kaasaega paigutatud "Persona" (1966) peategelased näitlejanna Elisabet ja teda hooldav meditsiiniõde Alma heitlevad oma identiteedi ehtnaiselikus edevuses lahustumise vastu. (Tähelepanuväärne on "Persona" sarnasus David Lynchi "Mulholland Drive'iga", mis käsitleb samuti šõubisnise kõikevõitvat mõju tänapäeva naisolevusele.) Gootiõudukale sarnaneva "Karjete ja sosinate" (1972) kaks õde vaevlevad õudsete perekonnapattude küüsis, mida kehastab surnud kolmas õde, kes aga ähvardab kummitama jäädagi.

Võiks küsida, mida on neil filmidel ühist? Unenäod, alateadvus, sürreaalsus, mõnede kujundite, nagu näiteks kella sage kasutamine – seda muidugi, kuid kas võib selle kõige põhjal teha järeldust Bergmani oma teemast, sellest ühest asjast, mis peab olemas olema igal endast lugu pidaval kunstnikul? Kahtlemata võib. "Seitsmes pitser" toimub küll keskajal, mida ma tunnen paraku halvasti, kuid Rüütli pillatud küsimus preestrile (kes osutub Surmaks eneseks) pihtimisel: "Mis juhtub nendega, kes tahaksid küll uskuda, kuid ei suuda?" – näib vägagi kuuluvat pigem tänapäeva kui keskaega. Samuti pole "Persona" pelgalt naise hingeelu lahkamine – identiteeti lahustumine on eriti viimasel paaril aastakümnel muutunud kasvõi üheks popkultuuri meelisteemaks. Ka "Karjed ja sosinad" pole lihtsalt viktoriaanlik perekonnadraama. Perekonna lagunemine, selle liikmete enesesse kapseldumine ning oma painajatele väljastpoolt, näiteks arstilt, psühhoanalüütikult vms. lahenduste otsimine iseloomustab pigem just tänapäeva, mitte eelmist sajandivahetust.

Niisiis käib Bergman nagu kass ümber palava pudru, üritades nii- ja naamoodi oma peamistele küsimustele vastuseid leida. Need peamised küsimused väljenduvad mõnes mõttes kõige selgemalt, kõige bergmanlikumalt just filmis "Marionettide elust" (1980).

Selles filmis pole mingit ajaloolist või sotsiaalset butafooriat, selles Saksamaal vändatud teoses räägib Bergman tüüpilisest tänapäeva edukast ja urbaniseerunud noorest perekonnast. Peter ja Katarina teevad tööd, seksivad, kisklevad ja joovad ning seda kõike üsna palju. Peategelane Peter on oma tunnetest Katarina või ükskõik kelle või mille muu vastu täiesti võõrandunud. Sellises olukorras, nagu oleme näinud paljudest teistest *yuppie*-filmidest, nagu näiteks "American Psycho", hakkab inimene oma ihadele järjest vabamat voli andma. Kuid erinevalt "American Psycho" peategelasest on Peter vist taibukam ning otsustab mõned staadiumid vahele jätta. Teda painavaks salaihaks on soov tappa oma naine Katarina. Kuid Peter pole mingi maniakk ega veel ka mitte vaimuhaige ning ta üritab end tagasi hoida. Juhuse tahtel satub ta kord aga ühe prostituudi juurde ning jääb tollega lõbumajja luku taha. Järgnevates meisterlikes stseenides avaldub Peterile kogu tema eksistentsi armetus, kui sellelt on rebitud kogu kassikullane butafooria – tema stiilse ja kauni naise Katarina asemel on õnnetu prostituut Ka, kes ei kanna ülikalleid tualette, vaid toimetab oma hädise buduaari ees ning kel on Peterist üsna ükskõik. Peter veendub, et lõbumajast "väljapääsu ei ole", ning asubki armumängude kallale, mis ei leia aga aset mitte tema peenes magamistoas, vaid bordelli viletsal striptiisilaval, küündimatu valgusmängu ja diskomuusika ning mitte just eriti vormika või professionaalse lõbunaise seltsis. Peter on sunnitud loobuma ka põrgulikult seksikast plaanist tappa oma naine ning ta mõrvab hoopiski Ka, kes on paraku ainuke sümpaatne inimene kogu filmis. Peter pistetakse hullumajja, kus ta ei tee päevad läbi mitte midagi peale selle, et lesib oma voodil, mida hoolikalt korras hoiab, ning vahib lakke, kaisukaru käe otsas rippumas. Teda ei ole enam olemas – oma pseudoelu purustanud, ei ole temast järel enam mitte kui midagi.

"Marionettide elu" näol on küll ka tegemist sotsiaalse kriitikaga, kuid ennekõike on vaataja ees rafineeritud Bergman. Kõigis oma filmides üritavad Bergmani tegelased vaadata "objektiivse reaalsuse", ükskõik millise ajastu või keskkonna loori taha. Erinevalt Tarkovskist Bergman vist nii väga ei loodagi sealt midagi konkreetset otsida või leida, aga vaatamata jätta kah nagu ei saa. Selleks, et loori taha vaadata, peab "objektiivses reaalsuses" toimuma mingi nihe. Tarkovski sellest näilikust igapäevategelikkusest üldse ei hooligi, vaid astub filmi alguses kohe selle loori taha ning sammub julgelt lõpuni välja. Või sinnani välja, mis on tema jaoks lõpp. Bergman ehk imetleb teda selle pärast, kuid ei söanda nii kaugele minna. Nagu ütleb silmakirjalik psühholoog Mogens "Marionettide elu" lõpus Peteri kohta: "Ainult see, kes end tapab, omab end täielikult". Niisiis on "Marionettide elust" õpetlik film sellest, et ümbritseva tegelikkuse loori ei maksa liiga palju ka paotada.

Bergman eelistab edasi elada. Ta on oma pika ja produktiivse karjääri jooksul reaalsusekardinat siit ja sealt paotanud ning pole sellest veel seni väsinud. Tema filmidest ei järeldu midagi fundamentaalset, need lihtsalt lõppevad. Teadmata ühe või teise Bergmani filmi süžeed, ei oska me selle lõpu kohta vaatama asudes mitte halligi ennustada.

Tarkovski oli usklik. Bergman oli kirikuõpetaja poeg, kuid ei saanud oma isaga tolle elu lõpuni mitte raasugi läbi. Bergman on öelnud: "Loodetavasti ei ela ma kunagi nii vanaks, et minust saaks usklik". Ta on veel öelnud ka seda: "Kirik õpetab, et maa on lapik, kuid ma olen näinud kuu varju ning mul on rohkem usku varju kui kirikusse".

Ometi, pagan võtaks, on Tarkovski ja Bergman nii sarnased. Veelgi enam – Tarkovski viimane film "Ohverdus", vene kinokunstniku "totaalseim" film, milles ta läks ehk kaugemale kui eales varem, milles ta läks tõesti lõpuni välja, on filmitud Rootsis Gotlandil. Operaatoriks Bergmani ihuoperaator Sven Nykvist. Peaosatäitjaks mitmetes Bergmani filmides mänginud Elrand Josephson. Filmis arenevad perekonnaintriigid on kohati Bergman mis Bergman. Huvitav, mida Bergman mõtles, kui "Ohverdust" vaatas. Kui vaatas?

"Ohverduse" võtete ajal sai Tarkovski teada, et tal on kõrivähk ning ta surigi varsti, jõudes filmi siiski napilt valmis teha. Bergman elab tänapäevani. Mitte et see midagi tähendaks, jumal hoidku. Aga tõesti ei saanud mainimata jätta.

SVEN VABAR

KONTSERDIPEEGEL

Mozart ja Saint-Saëns

Tõlgenduste paljusus on kunsti rikkus. Tõlgenduste vastuolulisus ka, ainult mitte nende veidraks muutudes. Juhuse tahtel õnnestus Estonia kontserdisaalis kahel nädalal järjest kuulda Mozarti klaverikontsertide eri interpretatsioone. Mozartianas tuleb keskteest ühele või teisele poole kaldumine vahel kasuks, vahel kisub aga lausa kiiva. Selle teema järjekordse väitluse tekitas USAs elava Moldaavia päritolu pianisti **Alexander Paley** 25. veebruari kontsert **Pärnu Linnaorkestri** ja **Andres Mustoneniga**. Külalised elavdavad meie kontserdielu, aga ega neist ette tea. Ülivõrdeis eelreklaam on sageli vajalik, et rahvast kohale tuua, mismoodi tegelikult on, selgub alles kohapeal. Paley' puhul küll peale plakatite muud reklaami ei olnudki.

Enne pianisti lavaleilmumist kandis orkester Mustoneniga nobedalt ette ülienergilise "Tituse" avamängu. Siis oli järg Mozarti G-duur kontserdi käes. Paley alustas kummargil klaveri kohal, keskendunud oma kujutlusse. Kui esimesed repliigid said kuulatud, oli juba näha, et kesktee see küll pole. Oli hoopis äärmuslik kontseptsioon, sooviga muusikast suurimaid tähendusrikkusi välja võluda. Tempod kujunesid sellele ettekujutusele vastavalt väga vabaks, II osa lausa meetrumivabaks, III osas valitses ülim *prestissimo* (pro *allegretto*). Pärnu Linnaorkesteril ja dirigendil oli mõnikord põgenevate passaažide püüdmisega tükk tegemist. Kadentside laiendused venisid lõpmatusse, kuulajaid ja orkestrante ooteasendisse tarretades. See ei ole ju Mozart – võiks tähenärijalikum osa kuulajaist öelda, kuid tähenärijaid polnud kuigi palju kohale tulnud. Paley' nobe sõrmejooks pimestas aga küllaltki suurt osa publikust ja nad tervitasid pianisti intensiivse aplausiga.

Kontserdi teise poole teos – Saint-Saënsi Viies kontsert jättis hoopis teistsuguse mulje, oli palju rohkem "Paley muusika". See rohkete reisimuljete mõju all kirjutatud teos lööb kuulaja ees lahti oma paraadlikud elavad pildid, on peaaegu nagu mõistatusmäng – milliselt maalt on muusikaline materjal pärit? Siin-seal oli kuulda idamaiseid viisikäände, hispaanialikku, Jaava gamelanimuusikat... Ega selle omaaegse menuautori kontserte peale Teise tihti ei esitata, Viies tundus aga nii kütkestav, et tutvuks kontsertkorras meeleldi ka Esimese, Kolmanda ja Neljandaga, miks mitte Paley' esituses. Saint-Saënsi mängides oli omal kohal tema liialdustesse kalduv lüürika ja tempo pöörasused, avaldasid muljet tema tehnilised oskused – eriti sõrmetehnika ja *martellato*.

Paley' veidrustesse kalduv ekstreemsus viis mõtted ka Glenn Gouldile, kuid viimasega võrreldavat mõttepõhja tema mängul all ei olnud.

IA REMMEL

Kontsert interjööris

Eesti Klavessiinisõprade Tsunfti ja kunstimuuseumide ühistööna toimuvad juba mitmendat hooaega kontserdid interjööris – mängitakse vanamuusikat kujutava kunsti keskel. Praeguse hooaja sarja **"Klavessiin ja interpretatsioon"** peetakse Eesti kunstimuuseumis Rüütelkonna hoones. See soliidne ja fantaasiat ergutav hoone toetab minu jaoks igati oma auraga muusikat. Toompea hoonete miljöö on tegelikult kammerkontsertideks sobivamgi kui mitmete all-linnas olevate ruumide oma. Need balti-saksa kõrgaadlike majad võiksid pakkuda seni avastamata potentsiaali kontsertide korraldamiseks – oma pikaajalise ligipääsmatuse, ruumide ilu ja ajaloolise hõngu poolest.

3. märtsi kontsert oli sarja kolmas (eelnevalt on esinenud Iren Lill, Saale Metsar, Inga Maasing ning Ene Nael, Marju Riisikamp, Tarmo Johannes) ja seekord astus üles sarja kunstiline juht **Imbi Tarum** klavessiiniduos **Reinut Tepiga**. Klavessiiniduo on särav ja nüansirohke kooslus, rafineerituste topeltpeen mäng. Duomäng nõuab sarnaselt mõtlevaid, ühise eesmärgi teenistuses olevaid interpreete. Imbi Tarum ja Reinut Tepp on seda mõiste kõige ilusamas tähenduses.

Interpreedi aususest ja julgusest olla tema ise sõltub esituse headus ja see, kas muusika suudab hinge puudutada. Iseenda ausate mõtete asemel võetakse ju vahel käibele mõni maneer, luuakse imidž väliste vahenditega – see võib kaasa tuua menu, aga muusika sügavamat olemust see ei aita karvavõrdki. Väline külg puudutab sind päevakajaliselt, kontserdilt minnes unustad selle varsti. Tarumi-Tepi mängus maneeri ei olnud – nende lähtekoht oli rõõm muusikast, mis on enamasti defitsiit, ning autori respekteerimine.

Bachi sonaatide d-moll ja Es-duur kiiretes osades rõhutas ettekanne baroki igavikulist liikumisenergiat, aeglased osad jäid artikulatsiooni poolest veidi ebaselgeks, üheplaaniliseks. Mozarti Fuuga c-moll kütkestas oma kurioossusega (kuidas kõlaks veel näiteks Schubert klavessiinil!). Kava kõige edevama pala – Couperini "Surematu ja võrreldamatu Lully apoteoosi" mänglevuse, kõrkuse, peenutseva iroonia väljatoomisel oli duo Tarum-Tepp ehk pisut liiga ettevaatlik, kuid suutis sellegipoolest kuulajaile hetkeks neid ajalukku kadunud salaintriigitsemisi kujutlusse manada.

I. R.

Elts, Eesti esiettekanded ja Sibelius

1. märtsil Estonia kontserdisaalis toimunud ERSO kontsert, kus dirigendipuldis Olari Elts, kujunes eesti muusikale sündmusterohkelt. Bravuursele Eino Tambergi "Avafanfaaridele" *op.* 112 järgnesid Erkki-Sven Tüüri Eesti esiettekanded: "Aditus" *in memoriam* Lepo Sumera, (2000/2002) ja "Ardor" (2001) kontsert marimbafonile ja orkestrile, solist Portugalist Pedro Carneiro. Kõik esitatu on kahtlemata eesti muusika väärtteosed, kuid arvatavasti oma uudsuse, atraktiivsuse ja ka kunstiteosena mõjuva vaatamisväärsusega (5-oktaviline marimbafon) pääses esiplaanile "Ardor". Nii teos kui esitaja **Pedro Carneiro** väärivad pealkirja kõigis sisulistes variantides: kuumus, leek, lõõm, välgatus, säravus ja hiilgavus. Sedavõrd tulise solisti esitatuna toimib Tüüri teos kui hiilgavsärav kontsertetendus. Helilooja on tõeliselt vaimustunud marimba väljendusvahenditest nii virtuoosses kui ka meloodilis-harmoonilises ja dünaamilises plaanis ning kasutanud neid võimalusi maksimaalse fantaasiaga. Tulemuseks kindlasti üks kaasaeaegse kontsertmuusika tippteos. Jääb üle vaid patriootilise rahuldustundega konstateerida, et autor on eestlane. Vaatamata Tüüri deklareeritud põhimõttelisele taotlusele tekitada soolo ja orkestri sisuline sümbioos, tundub marimbakontserdis solist nõudvat endale suuremat tähelepanu. Nagu eespool mainitud, võib see johtuda instrumendi eksootikast ja solisti säravast artistlikkusest, kuid arvan ka, et autori teadlikust või alateadlikust soovist korraldada üks korralik marimbafoni tulevärk. Kuna seejuures kõlab ikkagi ehe tüürivärviline tervikpartituur, olgu siis autorile seekord õigus. Allakirjutanule pakkusid erilist naudingut mängud C ülemhelide tämbrireal ja puupillide kajarepliigid marimbale, mis saavutasid teoses olulise ning efektse rosina staatuse. Sellise teose kuulamine partituuriga oleks muidugi eriline nauding, mis pakuks veelgi enam avastamisrõõmu ja üllatusi. Lisapala Pedro Carneirolt – J. S. Bachi Sarabande G-duur soolosüidist tšellole pakkus lisaks eelnevale kontrastiks kuuldavusepiiril asetsevale dünaamikale (pp astmes n) nauditavalt lautoliku artikulatsiooniga bachikõnelust. Selles registris (väike oktav) kõlab marimbatämber tõeliselt hauataguse tervitusena autorilt. Tambergi "Avafanfaarid" on efektne *masterpiece*, mis vaatamata pealkirjas fikseeritud kohamäärusele, sobib arvatavasti sama hästi ka eduka kontsertsündmuse lisapalaks. Tüüri "Adituses" arvasin tajuvat kummardust sumeralikule dramaturgiakonstruktsioonile. Kava dramaturgiast lähtudes oleks vist siiski kasulik kuulata neid teoseid mõningase ajalise distantsiga.

Olari Eltsil on tuline õigus, kui ta ütleb, et ei mõista, miks J. Sibeliuse 2. sümfoonia on populaarsem kui 5. sümfoonia, kuigi sellest ei muutu midagi. Keegi on kunagi andnud retsepti, kuidas vahet teha hea ja keskpärase vahel. Kui te mängite Beethoveni teost, tundub, et esitatav on tema parim, Glazunoviga olla vastupidi. Enam, kui see probleem, huvitas mind, milline Elts on parem, kas kaasaegne eesti Elts või Sibeliuse 50. sünnipäeva (1915) Elts. Teatavad omadused Olari Eltsi juures on aksioomsed. Üks neist on oskus pea igal lavakohtumisel serveerida üllatus. Seekordse kontserdi üllatus oli Sibeliuse-Elts. Senisele eltsikuvandile, s.o. täpsus, kiirreageerimine, lakoonilisus, sirgjoonelisus jne., lisandus uuena – ja mitte eelneva arvelt – tasakaalukalt süvenenud romantism nii kuuldavale toodus kui eelkõige seda tingivates töövahendites, mitte ainult žestis, vaid kogu olemuses ehk kehakeeles. Silma torkas siiski ka hästi mõjus legaatožest, mida ei kohanud sellise efektiivsusega veel hiljutisel Rahmaninovi esituselgi LRSOga. O. Eltsi töövõime ja -oskus on realiseerunud ja ühtlasi mobiliseeris ERSO üheks senise hooaja stabiilseimaks sümfooniaetenduseks igas parameetris, ei hakka neid üles lugemagi. Tõenäoliselt on esituse parim näitaja asjaolu, et naudid tervikut ega hakka kaevuma pisiasjadesse. Toimus nauditav Eesti-Soome sümfooniakontsert Olari Eltsi juhatusel.

TOOMAS VELMET

VEEBRUAR

EESTI MUUSIKAAKADEEMIA

Veebruari kontserdielu Eesti Muusikaakadeemias kulges pisut rahulikumas tempos kui tavaliselt, eriti kuu alguses. Oluliseks põhjuseks ilmselt värskendav hingetõmbeaeg, mida üliõpilased (ja ka õppejõud) pärast mobiliseerivat eksamisessiooni vajasid ja innukalt kasutasid. Vanad kavad esitatud, sobitati kokku uusi programme eelseisvate ülesastumiste jaoks.

Veebruarikuu kontserdiplakatit vaadates, panid nii mitmedki kuu alguse üritused ennast pikisilmi ootama. Magistrikontsertide raames oli võimalik osa saada viiuldaja **Maarja Seppeli** (kaastegev **Raul Seppel** tšellol) ja **Eliisa Suni** (saateklass) musitseerimisest. Richard Straussi, Hugo Wolfi ja Alban Bergi laululoomingut ei söanda lauljad ja pianistid just tihti kavasse võtta. Eliisa Suni (klaver) ja Helsingis Sibeliuse Akadeemias lauluõppejõuna tegutseva soprani **Hannele Valtasaari** esituses oli muusikaakadeemias üle pika aja võimalus nautida heal tasemel saksa *lied*'i. Vahest ainult veelgi enam oleks laulja – pianisti vahelises koostöös rõõmustanud Suni suurem sisemine veendumus, kohati ka pingelisem vaikimisoskus. Õhtu teises pooles esitas duo Valtasaari – Suni, kõrvuti Sibeliuse rootsikeelsete lauludega, mitte nii tuntud soomlastest heliloojate Yrjö Kilpineni ja Joonas Kokkoneni loomingut.

Vähemtuntud autoreid esitles orelitunnis ka **Aare-Paul Lattik**: Tunderi teoste kõrval püsib eriti eredana meeles prantsuse helilooja Nicolas de Grigny interpretatsioon. Teise veebruarikuise orelitunni sisustasid **Kristel Aer** ja Georg Böhmi muusika. Orelimuusikat kuulates tekkis kahjutunne: peaaegu olematu on meie koolirahva huvi orelikontsertide vastu. Aga millised ideed (tämbrist, registrite vastandamisest), mida saaks tundliku kujutlusvõime abil rakendada mis pillil iganes! Huvipuuduse põhjused võivad peituda lihtsas tõsiasjas, et orelikontserte on võimalik kuulata enamasti pühapäeviti ja sedagi veidi pärast südapäeva, mil enamik meist ei raatsi kodust kooli liigelda: siin veedetakse ju nii või teisiti suurem osa nädalast. Huvipuuduse põhjused võivad aga peituda ka muus...

Oli samuti pühapäev, päev enne vabariigi aastapäeva, ometigi võis sooja tundega näha Estonia kontserdisaalis palju EMA üliõpilasi – oma kooli sümfooniaorkestri kontserdile jäetakse siiski harva tulemata. Kava äratas lausa sportlikku huvi: Tubina "Sümfoniett eesti viisidel", Raveli Klaverikontsert G-duur (solist **Age Juurikas**) ja Francki Sümfoonia d-moll. Kõik omal viisil väga pretensioonikad teosed. Tundus, et orkestrandid olid nädalapikkusest intensiivsest prooviperioodist korralikult osa võtnud. Vähe oli apsakaid, kavast jäi üpris veendunud ja selge mulje. Õnnestumises võib tunnustada eelkõige dirigent **Jüri Alperteni** pingutusi. Mida ootaks aga rohkem noortelt pillimängijatelt? Kindlasti säravamat silma, sügavamat rõõmu muusikast. Eriti jäi nooruslikust siseenergiast tühjaks Tubina Sümfoniett, mis oli karakterite poolest küll huvitavalt välja voolitud. Raveli Klaverikontserdi äärmistes osades musitseeris nii pianist Age Juurikas kui orkester julge üleolekuga ja teoses sisalduv suur kogus efektset vaimukust ja virtuoossust leidis tee kuulajateni. Raveli G-duur kontserdi aeglane osa, mida sageli on tituleeritud koguni "kõige ilusamaks klaveriteose aeglaseks osaks", jättis paraku liiga rutaka ja kohati ükskõikse mulje. Puudu jäi erksamast kõlavärvist ja ka sügavast rahust.

Väljapeetust, nii sisulises kui tehnilises mõttes, võis aga kogeda **klaveritrio Fratres** kontserdil. Kolm noort "venda" – **Mikk Murdvee (viiul), Kristjan Saar (tšello) ja Sten Lassmann (klaver)** on sarnase muusikalise maailmavaatega ja suudavad teostele läheneda kolme erineva loovisiksuse tunnetusega, mida on üllatavalt orgaaniliselt siduda suudetud. Kavasse valitud triod Martinu, Brahmsi ja Šostakovitši kammermuusikast andsid muusikutele võimaluse vahetada mõtteid erinevate vahendite ja filosoofiliste vaatenurkade kaudu. Palju enam sooviks sellised õhtuid muusikaakadeemias kogeda! Võibolla pakub märts selleks uusi võimalusi...

TRIIN VALLASTE

Tubiniana paberkandjal

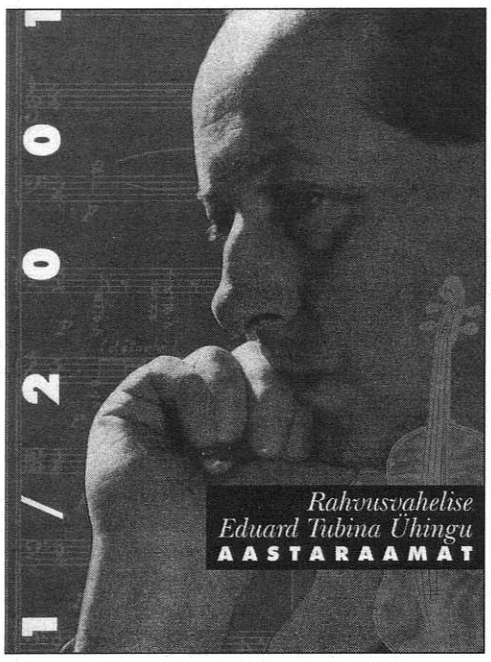

Eesti taasiseseisvumine on meie ühiskonda toonud hulgaliselt muusika ning muusikutega seonduvaid ühinguid ja seltse. Nooremate, samas aga ehk teovõimsamate seas seisab rahvusvaheline Eduard Tubina ühing, kes ilmselt ainsana jõudnud ka aastaraamatute väljaandmiseni. See on igati tervitatav nähtus, sest taoline üllitis mitte ainult ei aktiviseeri ja distsiplineeri organisatsiooni tegevust, vaid aitab ennekõike kaasa Tubina loomingu mõtestamisele ja levitamisele, mis ju ühingu peamine eesmärk.

Ehkki ühing tegutseb vaid kolmandat aastat, on suudetud välja anda kaks ühesuguse kauni kaanekujundusega (kujundaja Andres Tali) aastaraamatut (Rahvusvahelise Eduard Tubina Ühingu aastaraamat I 2001. Koostanud Vardo Rumessen, toimetanud Mart Humal ja Eve Pärnaste. Tallinn: SE & JS, 2001; Rahvusvahelise Eduard Tubina Ühingu aastaraamat II 2002. Koostanud Vardo Rumessen, toimetanud Eve Pärnaste ja Mart Humal. Tallinn: SE & JS, 2002). Mõlema väljaande kokkupanemisel on suurim töö ja vastutus lasunud koostajal, kõnesoleva ühingu juhatuse esimehel, E. Tubina loomingu tulihingelisel tutvustajal Vardo Rumessenil. Mis on koostaja nende kahe väljaandega otseselt eesmärgiks seadnud? Esimese eessõnast loeme: "Aastaraamatu eesmärgiks on tutvustada mitmesuguseid Tubina eluloolisi materjale: kirjavahetust, mälestusi ja vestlusi, samuti muusikateaduslikke uurimusi". Selgituses lisatakse, et need võivad olla nii varem ilmunud kui ka vastvalminud. Kõike mainitut ja veel muudki (arvustusi, kroonikaid) võimegi leida nii esimese kui ka teise kaante vahelt. Suur osa avaldatust on küll varem ilmunud, kuid seda eeskätt eestikeelses välisajakirjanduses ja ka võõrkeelsetes väljaannetes, mis siinmail olnud raskesti kättesaadavad.

Päris uut materjali kogub kahe aastaraamatu kohta vähem, mis on Tubina uurijate ringi väiksuse tõttu täiesti mõistetav. Esimeses aastaraamatus on uut rohkem ja üldse mõjub see kompaktsema ja mõneti ka huvipakkuvamana. Ennekõike köidavad selles tähelepanu kaks uurimuslikku artiklit: Mart Humala "Eduard Tubina Kolmanda sümfoonia esimese osa struktuurist" ja Avo Sõmera "Leinalaulu teisenemised: tonaalsed kujundid atonaalsel heliväljal Eduard Tubina Kaheksandas sümfoonias". M. Humal näitab siin, nagu paljudes oma varem ilmunud (sealhulgas ka Tubinat puudutavates) teoseanalüüsides silmapaistvat võimet tungida heliteose allhoovusteni. Seevastu Connecticuti ülikooli emeriitprofessori Avo Sõmera mõttearendusi, iseäranis eestikeelses kirjasõnas ja Tubina teemal tunneme märksa vähem. Sõmer demonstreerib Tubina Kaheksanda sümfoonia (nimetades seda helilooja atonaalsusesse kalduva loomeperioodi üheks suurteoseks) üht võimalikku tõlgendamisviisi – selle analüüsimist "itkukultuuri märgi all" (lk. 59). Selline tõlgendus on Sõmera arvates võimalik tänu sellele, et meie kollektiivse alateadvuse hämaruses elavad edasi vanemate kultuuride, ka loodusrahvaste argielu, rituaalide ning tseremooniatega seonduvad kultuurimärgid (lk. 57).

Esimeses aastaraamatus varem avaldatud kirjutistest tunneb eesti lugeja kõige vähem ehk rootsi muusikateadlase Gunnar Larssoni 1982. aastal rootsi keeles ilmunud artiklit "Virmalised ja lapi nõiakunst: mõtisklusi Eduard Tubina Teisest klaverisonaadist (1950)". Selles on tõstatatud ühe olulisema probleemina Tubina identiteet. Larsson märgib, et muusikaajalugu pakub rohkesti näiteid heliloojaist, kes on mingil põhjusel kodumaalt lahkunud ning töötanud võõras keskkonnas. "Tihti on see seotud kohanemise... akultureerimise ja võõrandumise probleemidega. Need nähtused ja nende mõju muusika stiilile on üks muusikateaduses ja Euroopa muusikaajaloos seni uurimata teemasid" (lk. 20). Lisagem, et ega see probleem pole päevakorda tõusnud tänapäevalgi. Just Tubina Teises klaverisonaadis avalduvat Larssoni arvates helilooja identiteediotsingud: ühelt poolt vajadus eemalduda teda Eesti identiteediga sidunud köidikuist, teisalt aga vastupanu sulandumisele Rootsi identiteediga (lk. 24). Meeldib see meile või mitte, on identiteedikahesus küsimus, mida Tubina loomingut mõtestades tuleks vist senisest rohkem arvestada. Ei ole ju mõeldav, et inimene, kes üle poole teadlikust elust elab teistsuguse kultuuri keskkonnas, jääks selle mõjudest absoluutselt puutumata. Ainuüksi juba nende küsimuste selgitamiseks tuleks Tubina loomingu uurimisel kaasata senisest enam rootsi teadlasi.

Ent sealpoolse laiema huvi äratamine helilooja pärandi vastu on vajalik muuski mõttes. Lahendust otsivaid küsimusi on palju. Kas või seegi, mille on tõstatanud Harry Olt 1985. aastal kirjutatud artiklis "Zelia Aumere – Tubina helide kandja" (taasavaldatud II aastaraamatus): "Miks pidurdus Tubina muusika ettekandmine /Rootsis 1960. – 70ndail/ aastail vaatamata artistide kõrgele tasemele?" (lk. 84). Võiksime edasi küsida, kas oleks Tubina loomingut rohkem esitatud ja teda rohkem tuntud, kui ta oleks juba 1940. aastate lõpul siirdunud kuhugi mujale, suuremasse riiki, näiteks Saksamaale või Ameerikasse? Või küsime, kas ta muusika oleks populaarsem, kui tema tuntus väljaspool Eestit saanud alguse juba kodumaal elades? Sarnast mõtet on arendanud näiteks Tauno Pylkkänen: "On traagiline, et Tubina muusika jõudis rahvusvahelise kuulsuseni alles siis, kui helilooja oli oma kodumaa juba kaotanud ja temast oli saanud pagulane" (Helimeistrid. Eduard Tubin. Aastaraamat II, lk. 20). Need heietused ei tarvitseks olla puhas spekulatsioon.

Et mujalt tulev pilk näeb asju uue nurga alt ja on äärmiselt oluline mitte ainult Tubina loomingu, vaid kogu eesti muusikakultuuri objektiivsemaks hindamiseks, näitab ka noore Saksamaalt pärit muusikateadlase Hans-Gunter Locki kirjutis "Eduard Tubina suhtumine rahvuslikku muusikasse ja eesti rahvamuusikasse" (II aastaraamat). Ühtlasi on see teises aastaraamatus Vardo Rumesseni artikli ("Eduard Tubina Reekviemi saamisloost") kõrval ainuke uurimus, mis avaldatakse esmakordselt. Lisaks uurimuslikele artiklitele pakkus siinkirjutajale suurt huvi Vardo Rumesseni kohati ülima täpsusega fikseeritud Tubina elu kronoloogia (esimeses aastaraamatus). Rumessen on juba varasematest väljaannetest tuntud väga põhjalike kommentaaride lisajana. Kohati on ta kommenteerimisel üles näidanud isegi liigset püüdlikkust: vahel tundus, nagu hakkaksid kommentaarid üksteist kordama.

Aastaraamatute ülesehituse juures nägi allakirjutanu mõningaid küsitavusi. Too üllitiste liik on nii sisult kui ka vormilt võrdlemisi paljulubav. Sellest tulenevad aga teatavad ohud kokkuseadmisel. Paigutades ühiste kaante vahele eri liiki kirjutisi (uurimuslikke artikleid, memuaare, statistilisi andmeid jm.), peab koostaja näitama head vaistu nende ühendamiseks. Rohkem praktiseeritakse aastaraamatutes kirjutiste koondamist liigiti.

Vardo Rumessen on kasutanud kõnealustes aastaraamatutes, eriti teises vabamat ülesehitust, järjestades artikleid, kirju, intervjuusid jne. läbisegi, enamasti vastavalt temaatikale. Kuid allakirjutanule näib, et selline kirjutiste järjestamine mõjub tervikut hajutavana. Tasuks ehk mõelda E. Tubina kirjavahetuse, temaga tehtud huvitavamate intervjuude, mälestuste, miks ka mitte tema kohta kirjutatud kriitika, omaette väljaandmisele. (Olen kuulnud, et ühtteist sellist on ka teoksil.) See võiks vältida ka kärpeid, mis muude kirjutistega koos antuna osutuvad enamasti möödapääsmatuks (nagu neis aastaraamatutes on sündinudki). Kärped kirjades ja arvustustes vajanuksid ka vastavat selgitust. Jääb ka arusaamatuks, miks teises aastaraamatus on loobutud ingliskeelsest resümeest? Kas mitte just sellepärast, et siin on palju nn. pudi-padi, mida võõrkeeles raske tutvustada? Järgmistes aastaraamatutes – tahaks väga loota, et need tulevad – võiks lisaks resümeele mõelda ka võõrkeelsele eessõnale ja E. Tubina teoste registrile.

Aga ikkagi, tänuväärne üritus!

MARIS KIRME

PEALELEND

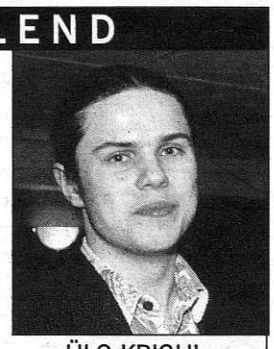

ÜLO KRIGUL, Eesti muusika päevade produtsent

Millega "lendab peale" festival Eesti muusika päevad 2003?

Sel aastal 4. – 11. aprillini toimuvate Eesti muusika päevade programm on eelmiste aastatega võrreldes palju kirevam. Mitmekesisuse üks põhjus on püüd kokku sobitada esmapilgul võibolla tavapäratuid kooslusi: näiteks on festivali avaüritusele Kanuti Gildi saalis kutsutud eesti klassikat – Jaan Räätsa ja Raimo Kangro muusikat – *remix*ima oma ala klassikud: DJd Raul Saaremets ja Aivar Tõnso. Nagu esituspaigast järeldada võib, on tegemist kaasaegset tantsu ja videokunsti sünteesiva muusikaetendusega. Kloostri Aidas astub aga lavale rahvapilliansambel Wirbel, seekord koos NYYD-Ensemble'i kontsertmeistri Harry Traksmanniga! Selline iseäralik koosseis on kutsutud ellu, et sobilikus õhkkonnas kanda ette eesti noorema põlvkonna heliloojate uusi, rahvamuusikast inspireeritud teoseid. On veel muidki põnevaid üllatusi, millest praegu veel otsesõnu ei räägiks. Loomulikult sisaldab selline eksperimenteerimine endas alati riske – nii teostusliku poole pealt kui ka publiku ettearvamatu vastuvõtu osas. Ei maksa aga unustada, et iga väärt kunstiteos on mõnes mõttes mäng piirialadel, mis õnnestumise korral juhatab meid hoopis "uutele jahimaadele" just äärmuste vahel seoste leidmise abil. Niisugusteks parameetritest peaks tegelikult lähtuma ka üks hea (muusika)festivali programm.

Publikul ei tasu aga ka muretseda, sest Eesti muusika päevad säilitavad ikka oma traditsioonilisema poole, seega siis akadeemilised kontserdid. Nende hulgas tahaks eriliselt ära märkida noore andeka dirigendi Risto Joosti debüüti Tallinna Kammerorkestri ees, kus lisaks René Eespere Flöödikontserdile tuleb ettekandele ka rootsi helilooja Anders Hillborgi maailma nüüdismuusika klassikasse kuuluv "Celestial Mechanics" – teos, mis seab nii dirigendile kui orkestrile tervikuna ülikõrgeid tehnilisi nõudmisi.

Rahvusvahelist mõõdet Eesti muusika päevadele lisab seekord ka festivali teisel päeval, 5. aprillil toimuv Lepo Sumera nim. rahvusvahelise kompositsioonikonkursi finaal. Tegu on viimase aja ühe kaalukama rahvusvahelise muusikasündmusega Eestis. Ei ole just igapäevane, et teosed Itaaliast, Jaapanist, Kanadast ja Türgist tulevad maailmaesiettekandele Tallinnas Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri poolt. Tähelepanu, mida säärane üritus rahvusvahelises muusikaelus tekitab, on eesti kultuurielu avatusele hindamatu väärtusega ning teenib eesti muusikaelu tutvustamise eesmärki kõige otsesemas mõttes. On muidugi eriti hea meel, et viie finalisti hulka jõudis ka eesti helilooja Tõnu Kõrvitsa teos.

ERSO kanda jääb ka festivali lõppkontsert, kus lisaks kahele instrumentaalkontserdile – Tambergi juba klassikaks saanud Esimene trompetikontsert ning Galina Grigorjeva Saksofonikontsert – on oodata ka ühe uue sümfoonia esiettekannet. Selline väärikas ja parimas mõttes traditsiooniline lõpp festivalile tasakaalustabki sümboolselt avakontserdi eksperimentaalsust ning loodetavasti mahub nende kahe vahele nii üht kui teist – jahmatama panevaid avastusi ja ka rahustavat äratundmisrõõmu. Igal juhul väärt ja meeldejäävaid muusikaelamusi.

Määrati Heino Elleri muusikapreemiaid

Galina Grigorjeva

4. III oli koos H. Elleri muusikapreemiate komisjon koosseisus Olav Ehala (Heliloojate Liit), Kadri Leivategija (Tartu Elleri-nim. Muusikakool), Peep Lassmann (EMA), Margit Peil (Kultuuriministeerium), Margus Pärtlas (Muusikateaduse Selts) ning Alo Põldmäe ja Ülle Reimets (Teatri- ja Muusikamuuseum). Komisjoni üksmeelse otsusena on seekordsed laureaadid noorema põlvkonna helilooja Galina Grigorjeva ja Tallinna Keelpillikvartett (koosseisus Urmas Vulp, Olga Voronova, Toomas Nestor ja Henry-David Varema). Preemiad antakse kätte täna kell 16 Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis.

G. Grigorjeva puhul tõsteti esile tema viimaste aastate helitööde professionaalsust ja teoste head vastuvõttu ka rahvusvahelistel kontserdilavadel. Tallinna Keelpillikvartett on rea aastate jooksul olnud aktiivne H. Elleri ja tema koolkonna heliloojate kvartetimuusika esitaja ja salvestaja. Muu hulgas märgiti ära ka kvarteti kunstilise juhi Urmas Vulbi panus rahvusvaheliste H. Elleri nimelise viiuldajate konkursside korraldamisel. Auhinda annab välja Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum alates 1998. aastast. Preemiaraha saadakse Elleri muusika esitamise eest autorikaitse kaudu TMMile laekuvatest summadest. Auhinna suurus on 10 000 krooni ja sellega kaasneb kingitusena H. Elleri voolitud jalutuskepp.

KIRJANDUS

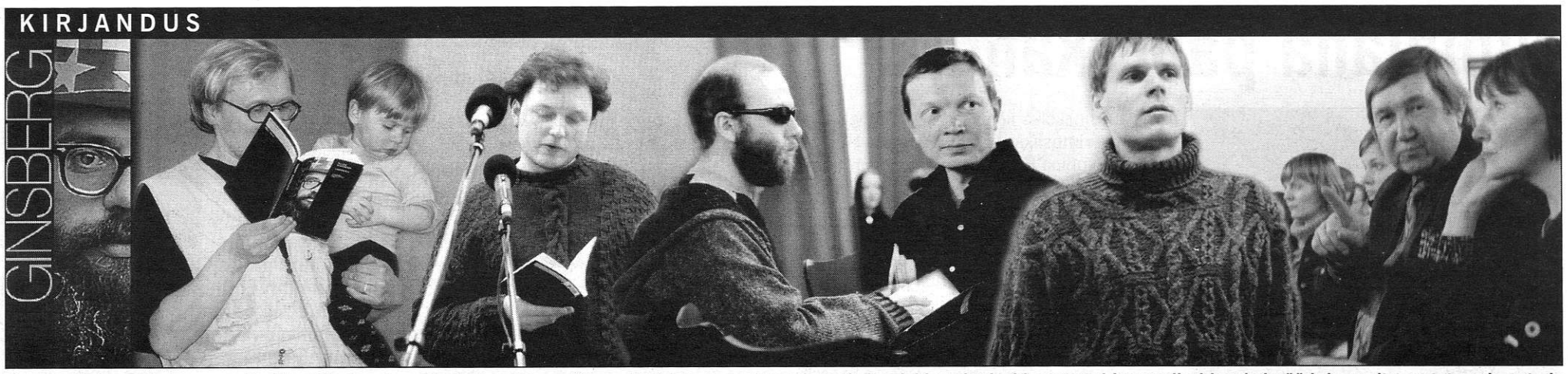

PIIA RUBER

6. III esitleti musta laega saalis Allen Ginsbergi maakeelset valikkogu "Ameerika" (vt. raamatututvustust), kus leiduvad tekstid osutuvad kummalisel kombel nüüd, hea mitu aastat peale autori surma, täiesti aktuaalseks. Ehk peabki praegu maailma asjade mõistmiseks olema juut, homoseksuaal, budist, narkomaan, luuletaja, laulik? Rahvast kogunes õhtule palju. Ginsbergi luulet esitasid tema enda hääl ning tõlkijad. Laulsid nii Ginsberg kui Contra. Nii laia haardega meest olekski ühel inimesel üksinda olnud raske ümber panna. Pildil Contra Herbuga, Lauri Kitsnik, Jürgen Rooste, Tõnu Õnnepalu, Hasso Krull, Andres ja Margit Langemets.

Itaalia XX sajandi luule tõlkevõistlus

Eesti Dante-Seltsi korraldatud tõlkevõistluse žürii koosseisus Doris Kareva, Hasso Krull, Daniele Monticelli, Ülar Ploom ja Märt Väljataga otsustas välja anda kaks esimest (à 350 eurot) ja kaks teist auhinda (à 150 eurot).

Esimese auhinna pälvisid **Maarja Kangro** Andrea Zanzotto ja Maurizio Cucchi tõlgete eest ning **Lauri Pilter**, kes vahendas Eugenio Montalet ja Gregorio Scaliset. Teise auhinna said **Auli Ott** ja **Malle Talvet** Giuseppe Ungaretti tõlkimise eest. Seitsme võistlustöö hulgas leidus veel Salvatore Quasimodo, Dino Campana ja Mario Luzi luuletuste tõlkeid. Auhinnad antakse kätte 2. V Italo Calvino teaduskonverentsil rahvusraamatukogus.

▶ Tartu Kirjanduse Majas (Vanemuise 19) esitletakse 7. III kl. 18 Aare Pilve ja Kadri Tüüri raamatut "sündmus. koht".

MUUSIKA

Klassika pidunädal Elleri-koolis

Veel eile tähistas Tartu muusikakool oma nimihelilooja sünnipäeva piduliku kontserdiga Tartu Linnamuuseumis. Homme algab järgmise nädala lõpuni kestev pidunädal. Kui eelmisel aastal andis põhjuse pidutseda barokk, siis tänavu on selleks klassitsism.

Kohal on lektorid **Lembit Orgse** (kõnelemas 14. III varaklassikalisest klaviirmuusikast) ning **Toomas Siitan**, kelle loengud klassitsismiajastu muusikast ja kultuurist on 10. – 15. III. Samadel päevadel on ka varane hommikukohv klassikaliste teostega lindilt ning õhtuti klassikaklubi videotega. Homsel festivali avakontserdil esineb **Tobias Kvartett**, mängides "päris" ja "habemega" Mozartit. 9., 12. ja 13. III on Tartu Linnamuuseumis **Taisto Noore** lavastatud **fantaasiaetendus "Soirée kuninglike heliloojatega"**. Kõlab Haydni, Mozarti, Beethoveni ja Schuberti muusika (laulud, katkendid ooperitest, mõned instrumentaalpalad, kaks numbrit lindilt). Kohal on ka heliloojad Vanemuise näitlejate kehastuses. Teine teatraalsete elementidega üritus on 14. III Linnamuuseumis, kus mängitakse Mozarti muusikat, Pille Taniloo tõlgitud Mozarti kirju loeb Margus Jaanovitš. Kontserte annavad veel **Elleri-kooli noorteosakond** (9. III Peetri kirikus), **Reet Metsa tšellistid** (10. III Linnamuuseumis), **laulu-osakonna õpilased** (11. III), **puhkpillimängijad** (13. III). Festivali lõppkontserti tuleb juhatama **Andres Mustonen**. 15. III mängitakse Tallinna Rootsi-Mihkli kirikus ning 16. III Vanemuise kontserdimajas. Esinevad **Eller Sümfoniett** ning sellest sügisest tegutsev **Elleri Kontsertkoor** (see on Lauri Breede juhatatav koorijuhtimise ja lauluosakonna õpilastest koosnev segakoor). Ettekandele tuleb Beethoveni "Kolmikkontsert", solistideks Elleri-kooli andekaim viiuldaja, ka Sibeliuse Akadeemia noorteosakonnas õppiv **Liis Joamets** ning **Mihkel Poll** ja **Kaido Kelder**. Mozarti "Kroonimismissa" solistid on **Tatjana Romanova, Karmen Puis, Mati Kõrts** ja **Taisto Noor**.

VIRGE JOAMETS

Laul varajases muusikas

14. – 16. III viib Agnethe Christensen (Taani) Tartus läbi kursuse "Laul varajases muusikas", korraldajaks kontserdiagentuur Festivitas Artium ja kultuuridevaheliste uuringute keskus Festivitas Artium. Schola (kontaktisik Helena Uleksin, 056 568097, helena23@ut.ee).

Kursuse eesmärk on peamiselt tegevuse kaudu anda ülevaade laulutehnikatest ja muusika väljendusvahenditest, mis on iseloomulikud just eelklassikalise muusika interpretatsioonile. Varajase vokaalmuusikaga puutuvad kokku nii professionaalsed lauljad oma igapäevategevuses kui ka koorilauljad ja asjaarmastajad. Sellekohast haridust on Eestis väga raske saada, sest siinne muusikaharidus tugineb valdavalt 19. sajandi ja hilisema aja interpretatsiooninormidele. Sellest lähtudes interpreteeritakse ka varasemat muusikat, kuigi varasemas muusikas on täiesti omalaadsed väljendusvahendid. Kuna kursuse läbiviija on suurte kogemustega interpreet ja peale varajase muusika tegelenud ka hilisema muusika ning džässi ja tänapäevamuusikaga, siis kindlasti puudutatakse kursusel põgusalt ka üldisi laulmise ja hääleaparaadi käsitsemise tõdesid. Kursusele lisanduvad kontserdid "Kurvastuse vägi" Tartus (15. III kl. 19 TÜ aulas) ja Tallinnas (16. III kl. 18 Mustpeade Majas), kus Christensen esitab rootsi, eesti, ukraina vaimulikke rahvalaule ja keskaja muusikat Prantsusmaalt ja Itaaliast.

Kaisa Roose menu Malmös

Täna ja homme dirigeerib Kaisa Roose Malmö Muusikateatris taas muusikali "Miss Saigon".

See on teine õhtu tema juhatatavate etenduste lõputosinast teatris – Kaisa Roose käe all mööbub ka muusikali viimane, 62. etendus 30. III. (Vahepealseid 30 õhtut juhatasid Tobias Ringborg ja Per Engström.) Kuulsate esinejate hulgas on Broadway-staarid Michelle Nigalan nimiosas, samuti Devanand Janki (Thuy osas, ka lavastaja ja koreograaf) või lavastaja Vernon Mound Inglismaalt (ka kõrgkooliprofessor) ja tantsujuht Anthoula Papadakis Londoni Kuninglikust Balletist. "Nüüd pole enam põhjust sõita Londonisse, et näha head muusikali /---/ Eestlane Kaisa Roose juhatab energiliselt ning nüansirikkalt ja tal õnnestus see muusika kohati panna kõlama paremini, kui ta tegelikult kirjutatud on /---/ Parim etendus paljude aastate jooksul, suur võit, muusikaliselt väga tugev elamus." Nii kirjutavad "Miss Saigoni" ja dirigendi menust ajalehed. Oma napilt viie iseseisva dirigendiaasta jooksul juba 12 orkestrit ja ansamblit (*Esbjerg Ensemble*'iga nüüdismuusikafestivalidel), ka Taani Kuninglikus Ooperis ballette juhatanud Kaisa Roose esines läinud kuul ka kahe kontserdiga: ansambliga 13 Straussblaesare (R. Straussi Serenaad ja Tšaikovski Viiulikontsert 13 puupuhkpilliga) 9. II Kopenhaageni Sorgenfri kirikus ja Lääne-Jüütimaa SOga (Griegi süit "Peer Gynt" nr. 1, Waltoni Vioolakontsert ja Mendelssohni IV sümfoonia) 23. II Esbjergi Muusikamajas. "Üllatuslik, ilus, mõtlema panev ja elegantne esitus," kirjutas viimase kava kohta ajaleht Jyske Vestkysten (24. II).

PRIIT KUUSK

▶ 17. III lõpeb osavõtjate registreerimine III Klaudia Taevi nimelisele rahvusvahelisele noorte lauljate konkursile. Konkurss toimub 26. – 30. maini Pärnus, selle korraldab MTÜ XXI Sajandi Orkester koostöös Pärnu linnavalitsusega, teatriga Endla ja teistega. Konkursi president on Toomas Kuter, asepresident Igor Gräzin, kunstiline juht Erki Pehk, produtsendid Sven Idarand, Kersti Hellerma ja Katrin Peitre. Võistlus toimub kolmes voorus, neist kaks esimest klaveriga, kolmas orkestriga. Kohustuslik laul on Franz Schuberti "Ave Maria". Vastavalt reglemendile lubatakse osa võtma 24 lauljat, kelle valik toimub 17. märtsiks korraldajatele laekunud audiokassettide alusel. II vooru pääseb edasi 12, finaali 6 võistlejat. Konkursi žüriid juhib Virgilijus Noreika Leedust, sinna kuuluvad Irina Arhipova ja Aleksandr Dedik Venemaalt, Irma Rewell Soomest, Jin Shun-ai Hiinast, Georg Malvius Rootsist, Paul Himma, Urve Tauts ja Erki Pehk. Antakse välja kolm peaauhinda. I preemia 7000 eurot, II preemia 3500 eurot, III preemia 1500 eurot. Võimalikud on ka eripreemiad. Konkursile eelneval kolmel õhtul toimuvad Pärnu teatris Endla Giuseppe Verdi ooperi "Rigoletto" etendused, milles Gilda rollis astub üles II Klaudia Taevi nimelise konkursi võitnud Vene sopran Anna Samuil. Ooperiproduktsioon valmib Pärnu Endla ja MTÜ XXI Sajandi Orkester koostööna. III Klaudia Taevi nimelise konkursi võitjatel on võimalus osaleda 2005. aasta ooperiproduktsioonis. Täiendavat infot leiab konkursi kodulehekülgelt http://www.xxi-so.ee/competition

TEATER

Uued teatriraamatud

11. III kell 15 esitletakse Estonia teatri Talveaias nelja teatriraamatut, mis on Kultuurkapitali toetusel kirjastanud Eesti Teatriliit.

Teatriliidu kirjastamisel ilmuvad: **faksiimile-väljaanne 1913. aasta "Teatriraamatust"** (saatesõna **Lea Tormis**); **"Tallinna Balletikool. Lennud. 1953 – 2003"** (koost. **Aime Leis** ja **Ülle Ulla**, kunstnik **Tiina Tammetalu**, väljaandjad Eesti Teatriliit ja Kutseliste Tantsijate Liit); sarjast "Eesti Teatrilugu" 2. vihik **"Tallinna Konservatooriumi Riiklik Lavakunstikool"** (autor **Inna Taarna**, kunstnik **Mari Kaljuste**) ja 3. vihik **"Tallinna Teatrikool"** (autor **Inna Taarna**, kunstnik **Mari Kaljuste**).

Teatripäev rahvusooperis

27. III tähistatakse rahvusooperis Estonia rahvusvahelist teatripäeva.

"Aasta suurim teatripidu on saanud juba traditsiooniks ja meil on hea meel sel aastal kõiki teatriinimesi oma majas vastu võtta," ütles rahvusooperi peadirektor Paul Himma. "See ei ole pidu ainult näitlejatele, vaid ka inimestele, kes on seotud kogu teatriprotsessiga," lisas Himma. Suures saalis antakse kätte teatriauhinnad ja toimub kontsert. Talveaia väiksel laval antakse kätte alaliitude preemiad, Valges saalis on võimalik tantsida. Avatakse ka vaba lava, kus kõigil on võimalik üles astuda kümneminutilise kavaga. "Oleme olnud paljude suurte vastuvõttude ja ürituste organiseerimise juures ja kindlasti korraldame koos Eesti Teatriliidu ja ETVga nüüdki meeldejääva peo nii saalisistujatele kui ka televaatajatele," lisas Himma teatriliidu ja rahvusooperi nimel.

Veaparandus

14. II Sirpi sattus Eesti Lavastajate Liidu üldkoosolekust (9. II) teavitava info alla eksitav viga. Uue ELLi juhatuse koosseis on järgmine: Andres Noormets (esimees), Neeme Kuningas, Toomas Lõhmuste, Tiit Palu, Adolf Käis, Vahur Keller ja Urmas Lennuk (mitte Tõnu Lensment).

TANTS

Eesti Tantsu Ümarlaud

1. III toimus Von Krahli Teatris festivali "Uus tants 5" raames Eesti Tantsu Ümarlaua asutamiskoosolek. Kultuuriministeeriumi ja agentuuri 2.Tants eestvedamisel kogunesid Von Krahli Teatrisse 25 erinevate tantsuühenduste, kultuuriinstitutsioonide ning Kultuuriministeeriumi ja Haridusministeeriumi esindajat, et luua töörühm, kes hakkab välja töötama eesti tantsu arengukava.

Sissejuhatava ettekande tegi festivalil "Uus tants" viibinud Müncheni tantsuspetsialist ning tantsupoliitika üks väljatöötaja **Walter Heun**, kes andis ülevaate tantsupoliitika arengust Münchenis ja Saksamaal. Briti tantsupoliitikat tutvustas Londoni tantsuspetsialist **Stuart Sweeney**, kes viibib Eestis seoses oma uurimistööga erinevate riikide tantsu-ja kultuuripoliitikast. Edasise diskussiooni käigus toodi suurimate probleemidena välja eesti tantsuhariduse erinevate osade koordineerimatus, alates põhikooli programmidest kuni diplomiõppeni, samuti rõhutati, et puudub riiklik rahastamispoliitika. Eesti tantsu tugevate külgedena rõhutati professionaalsete tantsijate ja koreograafide rohkust, tihedat ja heatasemelist etendus- ja festivalitegevust, eesti tantsijate rahvusvahelist edu ja mainet, tantsuetendusteks sobivate ruumide olemasolu. Arutelu tulemusel moodustati seitsmeliikmeline töörühm, kes kaardistab märtsikuu jooksul olukorra eesti vabatantsu, tantsuteatri ning tantsuhariduse vallas ning kirjeldab kõigi valdkondade puhul olulisemaid probleeme ja vajadusi. Seejärel asutakse koostama tegevuskavu eelolevateks aastateks. Töörühma koordinaator on **Helena Ehrenbusch** (Eesti Instituut) liikmed **Priit Raud** (2. Tants), **Tiina Ollesk** (Fine 5), **Mare Tommingas** (Vanemuine), **Mall Noormets** (Viljandi Kultuurikolledž), **Jarmo Karing** (Eesti Tantsuloovisikute Liit) ja **Reet Weidebaum** (KM). Esimesena alustavad 12. III oma valdkonna probleemide lahtiharutamist tantsuharidusega tegelejad, eestvedajateks Mall Noormets ja Tiina Ollesk.

FILM

Eesti filmi päevadel üle 70 filmi

Esmaspäeval algavad Tallinna Kinomajas Eesti filmi päevad, mille raames tuuakse linale üle 70 kodumaise linateose, mis on valminud viimase aasta jooksul.

Eesti Kinoliidu organiseeritud V eesti filmi päevade programm on mitmekesine, esitlusele tulevad seitse animafilmi (sh. Mati Küti "Nööbi odüsseia", Kaspar Jancise "Weitzenbergi tänav"), täispikk mängufilm "Agent Sinikael", ligi kakskümmend lühimängufilmi ning dokumentaalid. Lühimängufilmide enamiku moodustavad kõrgkoolide tudengifilmid, samas tulevad linale ka eelmise aasta lõpus valminud Hendrik Toompere "Pääsemine" ja Andri Luubi "Ferdinand". Programmis on ülekaalus dokumentaalfilmid, publikul on võimalus näha tuntud dokumentalistide töid (Andres Sõõdi "Üksinda ja koos" ja "Leigo järved"; Jüri Sillarti "Leida lugu"; Rein Marani loodusfilmid "Terra Silvestris" ja "Pesupäev ehk Väike Linnuaabits" jne.) ning noorte režissööride tõsielulisi ja laialdast huvi tekitanud dokfilme (Urmas Eero Liivi "Kaali saladus", Meelis Muhu "Meeleavaldaja", Andres Maimiku skandaalne "Welcome to Estoniat" jmt.). Esilinastusi on planeeritud kaheksa: oma äsja valminud filme on lubanud esitada Indrek Kangur, Dorian Supin, Õnne Luha, Rein Raamat ning Tõnu Virve. Tallinnas kestavad filmipäevad 10. – 16. III, seejärel viiakse valikprogramm Tartusse, Viljandisse, Pärnusse ja Kohtla-Järvele. Tartu Sadamateatris saab filme vaadata 18. – 23., Viljandi Ugalas 24. – 27., Pärnu uue kunsti muuseumis 28. – 30. III ning Kohtla-Järve kultuurihoones 5. IV.

RAHVAKULTUUR

▶ 8. III toimuvad kell 15 Leigarite folkloorietendused "Munamäel" ja "Erika", kell 16.30 Toropi simman Leigarite, Hoiuspuu ja Kihnu poiste bändi juhtimisel. Pärnu kontserdimajas tuleb esmaettekandele Leigarite verivärske lavakava "Munamäel", mis näitab Eestile "pilvepiirilt alla vaadates" avaneda võivaid pildikesi. Pärast vaheaega etendatakse juba aastapäevad repertuaaris olnud "Erikat.

Eesti Kirjanduse Seltsi & Soome Instituudi kõnekoosolek

"NAINE + KIRJANDUS = NAISKIRJANDUS?"

8. märtsil kell 12

Tartu Kirjanduse Majas Vanemuise 19

Kadri Tüüri avasõnad

Rutt Hinrikus, "Eesti unustatud naiskirjanike päevikutest"

Kati Launis, "Mees kirjutab siis, kui tahab, naine siis, kui saab ja jõuab"

Kadri Tüür & **Maimu Berg**, "Naistemaatika Maimu Bergi loomingus"

Elo Lindsalu, "Aita Kivi naise modelleerijana"

Info 07 427 079, eks@kirjandus.ee, 07 427 319, jarvi.lipasti@finst.ee

KUNST

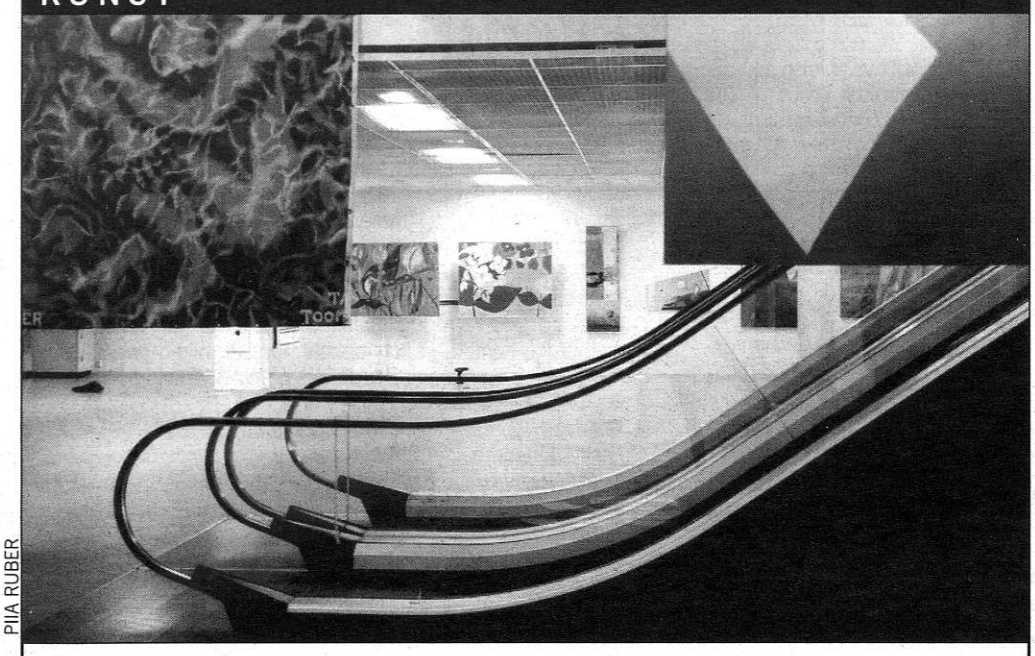

PIIA RUBER

Kõik müügiks ehk maalikunst keset ostuhüsteeriat

Täna kell 17 avatakse Viru keskuse 008 galeriis maalinäitus "Maaliparadiis".
Tänavu on tegemist rohkem kui tavapärase aastanäitusega. Seekord otsustas maalikunstnike liit tulla vastu mitmete kriitikute (aga ka kunstnike) ammusele soovile kaardistada kogu praegu Eestis tehtav maalikunst – loobuti žüriist ja esteetiliselt läbimõeldud väljapanekust, eksponeeriti kõik, mis kohale toodi. Seda sotsioloogilist projekti võib vaadata ka kui maalikunstnike eneseiroonilist manifestatsiooni: näitus on sattunud keset rekonstrueerimise-eelset Viru keskust ning seda haaranud väljamüügihüsteeriat. Endise Sokose keskuse kaks korrust on tervenisti maalikunstnike päralt. Näituse valmistas ette toimkond koosseisus: **Erki Kasemets**, **Jaan Elken**, **Aimar Kristerson**, **Mari Roosvalt**, **Andres Koort**, **Lauri Sillak** ja **Toomas Tõnissoo**. EKLi president Jaan Elken leidis, et maalikunstnikud usuvad liigagi kindlalt oma vana hea meediumi tugevusse ja isepuhastusvõimesse, kui tulevad oma loominguga välja armutus kommertsümbruses. Valehäbita näikse nad manifesteerivat loosungit "turul oleme kõik me vennad ja õed". Ta on kindel, et maalikunsti käsitööonduslikus vanamoodsuses ja kaubanduslikkuses süüdistamise kõrgaeg on Eestis selleks korraks küll möödas, meediumi suhteliselt lihtne kättesaadavus ja noorte massiline juurdevool on toonud maali eksperimenteeriva alternatiivkultuuri energiaid. Ka käesolevat ekspositsiooni võib tema arvates vaadelda protestiaktsioonina valitsevale digitaalsele *mainstream*ile. Näituse korraldaja Erki Kasemets iseloomustab väljapanekut kui igas mõttes kirjut pilti, kus ühes äärmuses on **Ants Viidalepa** 1959. aastal alustatud ja tänavu lõpetatud portree, teises väikesed kaunid müügipildid läbisegi I kursuse tudengite õppetöödega, keskel aga kvaliteetne korralik maal. Kahju vaid, et päris röögatustega välja ei tuldud. Üldse on eksponeeritud ligi 200 maali, sotsioloogilises ülevaates osalemist ei põlanud vanameistrid **Voldemar Eller**, **Evald Okas**, klassikud **Enn Põldroos**, **Malle Leis**, **Toomas Vint**, **Uno** ja **Mari Roosvalt**, **Jaan Elken** ja palju-palju noori.

R. V.

Pärsimägi – eesti Matisse

28. II avati Eesti Kunstimuuseumi Rüütelkonna hoones Karl Pärsimäe näitus. Traagilise saatusega kunstnik Karl Pärsimägi (1902 – 1942) on läinud eesti kunstiajalukku meie oma Matisse'ina.
Pärismäe loomisaeg kestis vaid kümmekond aastat. Ometi kujutab tema looming endast ande, pühendumuse, omakasupüüdmatu loomiskire ja boheemlasliku ebapraktilisuse triumfi. Pärsimäel oli kaks loomingulist õitseaega: esimene neist jäi 1930. aastate keskpaika ja tõi endaga kaasa värviplahvatustena mõjuvad teosed. Tasapinnalisus ja jahmatavalt kirkad värvikooslused kõrvuti värvi täieliku puudumisega kujunesid tema maalide olulisimaks intriigiks. Ornament kui pildi pinda korrastav jõud seltsis maalipinna taotlusliku lõpetamatusega. 1937. aastal sõitis moodsa kunsti probleemidesse sisse elanud Pärsimägi Pariisi, et tundma õppida vana kunsti, harjutada kätt mõnes vabaakadeemias ning maalida, maalida, maalida... Algas kunstniku teine loominguline õitseaeg. Pärsimäe loomingut raamivad Pallase koolkonda kuuluvate kunstnike 1930. aastate maalid ja skulptuurid. Näituse pealkiri "Pärsimägi ja Pallas" viitab ühtaegu nii kunstniku kuulumisele pallaslaste ringi kui ta vallutavale isikupärale. Näitusega kaasnevad kunstipedagoogilised programmid "Sinine, punane, kollane", mis mõeldud eelkõige nooremale koolieale ja lasteaialastele (5 – 10 aastased) ja gümnaasiumiealistele teemal "Eesti Matisse Karl Pärsimägi". Näituse kuraator on EKMi teadusdirektor **Tiina Abel** ja kujundaja **Tiit Pääsuke**.

Siim-Tanel Annuse uued maalid

25. II avati Hausi galeriis Siim-Tanel Annuse uute maalide näitus.
Siim-Tanel Annus (s. 1960) tõusis kunstimaailma huviorbiiti 1980ndate alguses graafikuna. Seejärel hakkas ta ühena esimestest Eestis viljelema *performance*i-kunsti. Tema Nõmme koduaias, aga ka Jaapanis, Iisraelis jm. toimusid võimsad sümboolse laetusega tuleetendused, sageli on *performance*ite teemad piiblist. 1990ndatel keskendus Annus graafikale ning maalile. Sageli kasutab ta oma töödes leidobjekte: linnusulgi, lehti, isegi kivipuru. Abstraktsetes maalides korduvad motiivid ning vaataja ees rulluks lahti justkui pärgament, kuhu kunstnik on kirjutanud oma loo.

"f-mail" Laste Maailma galeriis

26. II avati Laste Maailma disainigaleriis Krista Leesi ja Lylian Meistri näitus "f-mail".
Näitusel eksponeeritakse Stockholmi kunstnike külalisateljees teostatud trükitekstiile. Tekstiilidisainerid käsitlevad oma loomingus naiskäsitöö ja argiste tekstiilitoodetega seotud teemasid feminiinses ja ühtaegu feministlikus võtmes. Disainerite tegevust võib nimetada interpreteerimiseks: väiksetiraažiliseks tootmiseks mõeldud kaasaegsed tekstiilid on loodud juba eksisteerinud ning oma aktuaalsuse kaotanud sõnumeid-pilte-tooteid teisendades. Mustrilehest saab muster, vana maal jõuab teepakil trükitud pildi kaudu käterätikule, traditsiooniline valge setu pits värvub roosaks, "Hooldusõpetus" muutub üleelusuuruseks. Näitus on feminiinne, sest lähtutakse naiskäsitööst. Näitus on feministlik, sest argiste tekstiilide ja trükimeedia abil otsivad kaasaegsed naised võimalust paljundada oma sõnumeid ja mõtteid.

Taani tarbekunstnikud uutes oludes

Kuni 6. IV on tarbekunstimuuseumis taani kaasaegse tarbekunsti näitus "Unika".
Väljapanek keskendub taani tarbekunsti uutele suundadele. Tänapäev esitab suuri väljakutseid kunstnikele: uued tehnoloogiad, globalisatsioon, inimeste ja ühiskonna suhtumise muutumine. Kuraator **Paul Jensen** soovib näidata, kuidas need protsessid mõjutavad taani tarbekunsti, kuidas lisandub rahvusvaheline kvaliteet. Arvuti abil konstrueeritud kunstiteosed kujutavad endast revolutsiooni tarbekunstis, soodustades tööstusliku tootmise ja disaini arengut, ning ähvardavad kõrvale tõrjuda traditsioonilise tarbekunsti. Huvitav on jälgida, kuidas sellises situatsioonis muutub kunstnike suhe materjali ja loomingulisse protsessigi. Oma loomingut esitavad 11 keraamikut, 19 tekstiilikunstnikku, 8 klaasikunstnikku, 1 metallikunstnik, 2 sisearhitekti. Näitus on valminud taani tarbekunstnike ja Taani Kultuuri Instituudi ühistööna. Näituse kujundaja on **Helle Gans**.

Anne Linnamäe lasteraamatupildid

Kuni 30. III on Kristjan Raua majamuuseumis Anne Linnamäe lasteraamatuillustratsioonide näitus "Tähevihik vol. 2".
Kunstniku kaheksa aktiivset loomeaastat on toonud talle raamatukunsti vallas mitmeid arvestatavaid tunnustusi. Raamatukonkursil "25 kaunimat raamatut" kaunima õpiku diplom "Matemaatika õpik-tööraamat I klassile" (1998), "Matemaatika iseseisvad tööd I klassile" (1999). Tema esimene laiemat tähelepanu võitnud "Tähevihik", tähestikule rajatud näituse nimiraamat, võitis 1998. a. diplomi nii illustratsioonide kui kujunduse eest eelnevalt nimetatud konkursi alakonkursil "5 kaunimat lasteraamatut". Aastal 2001 sai Anne Linnamägi kujunduspreemia Henno Käo raamatu "Hinge korter" terviklahenduse eest ja diplomi "Eesti muinasjutud" kujunduse eest. 2002. a. tunnustati kunstnikku K.-E. Söödi nim. lasteluule illustratsioonide preemiaga. Näitusel on kõrvuti juba nimetatud trükistega väljas palju originaalillustratsioone ja vastvalminud pildid "Tähevihiku" teisele osale. Kuna tegemist on suures osas lastele suunatud näitusega, võib näituse pealkirjas sisalduvat tähe-ühendit "vol" tõlgendada mitmeti: näiteks "veidi oskajale lugejale", "väheke on lugemist", "vahva on lugeda", "väga osavale lugejale" vms. Linnamägi on toonud eesti lasteraamatu illustratsiooni nii visuaalselt kui sisuliselt täiesti uut tüüpi nauditavad tegelaskujud. Tehniliselt perfektselt teostatud, peenelt töödeldud ja detailirohked, samas vaoshoitud visandlikkusega kujutatud tegelased loovad liigutavalt sõbraliku maailma kõigi inimlike rõõmude ja nõrkustega. Olgu siis tegemist loomade või inimesega. Tema pildid panevad mõtlema püsiväärtustele nagu armastus ja headus, perekondlikud traditsioonid, kodukultuur jne. Näituse kuraator on **Anu Purre**.

▶ **26. II avati rahvusooper Estonia talveaias läti tekstiilikunstniku Iveta Vecenane personaalnäitus "Värvide aed".** Välja on pandud 20 tööd. Läti tekstiilikunsti on Estonia talveaias eksponeeritud juba 1993. aastast, seega on Iveta Vecenane näitus juubelihõnguline.

▶ **8. III toimuvad Kunstihoone kahes galeriis naistepäeva üritused: kell 14** algab **Kunstihoone galeriis** Ivika Kivi ja Dagmar Kase näitusel "ID 2002" **seminar "Naine, ilu, tervis"**. Kunstnikud tutvustavad oma väljapanekut, tausta avavad kuraator **Reet Varblane**, günekoloog, kosmeetik, psühholoog. **Kell 16** algab Linnagaleriis Meiu Mündi maalide keskel ja ainetel **Oksana Titova** tantsuetendus.

▶ **Tartu Kunstimuuseumis on graafiku ja maalija Erich Pehapi (1912 – 1981) tööde näitus "Kunstnikuks saamine".** Väljapanek tutvustab Teise maailmasõja ajal emigreerinud kunstniku kodumaale jäänud pärandit, mis koosneb peamiselt Pallases tehtud õpitöödest. Näitusel on väljas töid aastatest 1929 – 1943. Pehap jätkas loomingulisel imetlusväärse intensiivsuse ja järjekindlusega ka võõrsil. Ta tegutses ka eestimaise kunstielu organiseerijana ja selle kajastajana ajakirjanduses.

▶ **Tartu Saksa Kultuuri Instituudi Kohvrigaleriis on vaadata Dieter Peterseni (Rendsburg/Saksamaa) näitus "Võrgustikud".** Dieter Petersen (1953) omandas kõrgema kunstihariduse Kielis prof. W. Zimmermani juures. 1979. aastast peale on ta esinenud aktiivselt näitustel Saksamaal, Taanis, Prantsusmaal, Inglismaal, Itaalias ja Norras. 1989. a. pälvis ta grupi Colosseum koosseisus Rendsburgi linna kultuuripreemia. Samast aastast on ta Saksamaal kunstnike liidu liige. Näha on valik viimaste aastate töödest. Tehniliselt teostuselt on Peterseni pildid maali-, foto- ja arvutitehnika sümbioos. Ta on skaneerinud maalid või pildid arvutisse, töödelnud neid vastava programmiga ja trükkinud seejärel välja.

Tsivilisatsioonide kokkupõrge Pärnus

1. III avati Pärnu kontserdimajas näitus "Tsivilisatsioonide kokkupõrge".
Näituse sisuline eesmärk on teadvustada kunsti kaudu globaalset probleemi – tsivilisatsioonide kohtumisel tekkivaid pingeid. On neid, kes soovivad maailma kontrollida, on neid, kes eelistavad lasta asjadel areneda omasoodu. On neid, kes püüavad säilitada traditsioonilisi piire ja identiteeti, ja on teisi, kes pooldavad piirideta maailma. Võib tunduda, et need probleemid on Eestist ja Pärnust kaugel, kuid tegelikult oleks aeg valmistuda Euroopa Liitu astumisega kaasnevaks kultuuride segunemiseks ka meil. Väljapaneku eesmärk on selgitada välja, millise positsiooni on nendes küsimustes valinud kunstnikud siin ja praegu. Kuraator on **Mari Sobolev**. Näitusel esinejate ja esitatavate teoste kohta vaata kodulehe küljelt **www.hot.ee/kokkup6rge**. **9. III** toimub Pärnu Linnagaleriis **"Üheksanda märtsi *performance*-festival"** (kuraator **Taave Tuutma**).

▶ **5. III avas naiskunstnike laulu- ja mänguselts Puhas Rõõm Haapsalu Linnagaleriis retrospektiivnäituse "Aastad täis puhast rõõmu".** Puhtal Rõõmul on Haapsaluga pikaajaline hingeline side. Kui selts oli veel lapsekingades ning alles oma identiteeti otsis, veedeti loomingulised päevad Haapsalu lähistel sõjaväelennuväljal territooriumil. Tänavu juunis on oodata Puhta Rõõmu uusi näitusekomplekte, uusi sõnumeid ja manifeste. Haapsalu näitusel on vaadata fotoseeria "Puhas rõõm", fotoinstallatsioon "Oma nägu" ja fotokoopiad seeriast "Naeratus on naise töö". Kokku analüüsivad need pildijadad inimese igipäevaelu ja probleeme, loomulikult eeskätt naise positsioonilt vaadatuna.

Mila Balti ehe kitš

Kuni 22. III on Viljandi Linnagaleriis vaadata Mila Balti näitus "Kui öelda üht, võib mõelda muud".
Balti on komeedina kunstilaotusse lennanud noor Pärnu kunstnik, kes ei karda hiigelsuuri formaate, vilumust ja tehnilisi oskusi nõudvaid teemasid ning, mis peamine, ta ei karda ka maalikunstis peituvat ihalust totaalse kõikehõlmava visuaalse müsteeriumi järele. Ajal, mil otsitakse palehigis reaalse maailma ja lootusetult võõrandunud traditsiooniliste kunstide kadunud seoseid, räägib Balti soravas maalikeeles lugusid elust enesest. Ta teeb seda ausalt ja otsekoheselt. Popilik kujund on ühendatud barokse pompoossusega. Kuid see ei ole enam mäng kitšiga nagu õndsatel neopopi aegadel, vaid kitš ise. Kunstivahendina võimas, räige, mõjuv. Pilt manipuleerib vaatajatega nagu partei pensionäridega. Ühes maalis esitatud lugu vastandub teises maalis sisalduvale või kommenteerib seda. Need ei ole Balti isiklikud lood, vaid see, mis kõigile korda läheb. Samas, kui ta ütleb üht, võib ta mõelda ka midagi muud.

PEETER ALLIK

▶ **4. III avati Viljandi Kilpkonna galeriis Aivar Kurvitsa (s. 1959) maalinäitus.** (Non)gratalane Aivar Kurvits ei ole neokontseptualist, naivist ega akordionist. Ta on oma õppejõu Peeter Alliku sõnul Eesti ehedaim *artbrut*lane. Tema pildid on lähedal kunsti juurtele, need ei austa traditsioone, vaid seda, mis oli enne traditsioone. Ta on üllatanud ja üllatab looduskaitse, Egiptuse ajaloo, Aafrika ja mitmetel teistel teemadel.

▶ **Kuni 29. III on Valga muuseumi kunstigaleriis Peeter Mudisti teoste näitus.** Enam kui 20 maalist ja paarist skulptuurist koosnev valik esitab Mudisti eri ajal loodud kompositsioone, portreid, maastikke, nende hulgas kunstniku tippteoseid: "Lumevaene talv"(1977), "Ootab jääminekut" (1980), "Valguses on kood" (1985). Mudisti maalidel toimuv on isemoodi kummastavas reaalsuses küll otsapidi seotud tegelikkusega, kuid alati tõusnud sellest kõrgemale, kõneldes enamast. Sümbolistlikus võtmes püüab ta lahendusi leida üldinimlikele probleemidele ("Igaüks nagu saab", 1990). Tema pildiruumide avatuses ja lageduses on taeva ja maa loomisjärgset ürgsust, seal tegeldakse suurte asjadega ("Hetk", 1975). Näituse kuraator on **Reeli Kõiv**. Eksponeeritud teosed on põhiliselt pärit Tartu Kunstimuuseumi ja Tallinna Kunstihoone kogust.

EKA akadeemikud Vilniuses

Kuni 19. III võib Vilniuse Vartai galeriis vaadata eesti kunsti näitust "Akadeemikud Vilniuses".
Väljapaneku kuraator **Harry Liivrand** valis Eesti Vabariigi 85. aastapäeva tähistama rühmituse Ruum 312 A tööd. Eelkõige tingis sellise valiku Vartai galerii soov näidata just maali, graafikat ja skulptuuri, sest videokunsti eksponeerimine tekitaks tehnilisi probleeme, kuid mitte ainult. Kuraator ise põhjendab oma valikut asjaoluga, et rühmitus Ruum 312 A on sama mitmekihiline ja vastuoluline nagu iseseisva Eesti ajalugu. Ometi saavad erinevad stiilid ja suunad, erinevad liikumised, erinevad kunstnikutüübid eksisteerida rahulikult ka üksteise kõrval, käivitades seoste ahelaid ja võrdlevaid spekulatsioone. Vilniuses on väljas **Jaan Elkeni**, **Kaido Ole**, **Mari Roosvalti**, **Jaan Toomiku**, **Leonhard Lapini**, **Sirje Runge**, **Hannes Starkopfi** ja **Urve Küttneri** tööd. Vartai on Vilniuse keskne eragalerii (nagu meie Vaal) – tosin aastat vana.

Kunstihoone disainikonkurss

Tallinna Kunstihoone korraldab konkursi uue korporatiivse disaini saamiseks. Disainivõistluse peaauhind, mis antakse üle konkursi võitjale, on 19 340 krooni koos maksudega. Žüriil on õigus vastavalt olukorrale preemia ka ümber jaotada. Kujundus peaks järgima modernistlikult külma joont ja üldises plaanis haakuma Kunstihoone kodulehega (aadressil www.kunstihoone.ee). Ootame kujundust alljärgnevatele üksustele:

- Logo sõnaga **KU**
- Logo paigaldamiseks galeriifassaadidele: **KU Kunstihoone, KU galerii, KU Tallinna Linnagalerii**
- Kiiresti teostatava odava 25 lk. standardkataloogi kujunduse põhi (kuhu oleks lihtsalt lisatavad tekstid kahes keeles, u. 5 lk., ja pildid), kaas, paber, materjalid *etc*
- Blanketid A4 (eesti/inglise)
- Nimekaardid (eesti/inglise)
- Näituste standardplakati põhi, arvestades kõrgtrüki suhteliselt piiratud võimalusi (plakati omadused ja trükitehnika jäävad hetkel käibivaga samaks)
- Standardkutsed KU Kunstihoonele, KU galeriile ja KU Tallinna Linnagaleriile aadresside pealetrükkimise võimalusega (sarnasel printsiibil nagu praegugi)
- KU-kaart (pileti kujundus bussikuukaardi (bussipileti) formaadis. Trükitavad piletid, hinna koht tuleks jätta lahtiseks. Kõik autorite lisaettepanekud on teretulnud. Infot saab koduleheküljelt või tel. 644 28 18.

Võistluse lõpptähtaeg on 14. 04. 2003, projektid palume tuua või saata aadressil Vabaduse väljak 6, Tallinn 10146.

RAAMATUTUTVUSTUS

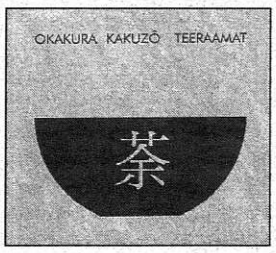

Okakura Kakuzo
TEERAAMAT
Sissejuhatus nn. Teeismi ja Aasia kultuurilukku üldiselt. Jaapani teetseremoonia on valitud maailmasüsteemi, mõtlemisviisi keskseks kujundiks, autor tutvustab tee ajalugu (kõrvuti Hiina dünastiate vaheldumisega), religiooseid-filosoofilisi koolkondi, teetseremooniat. Inglise keeli kirjutatuna oligi see raamat suuresti mõeldud Ida mõtteviiside tutvustamiseks neile, kelles "pole ehk küllalt teed". Tõlkinud Maret Nukke, toimetanud Peeter Ilus, kujundanud Leonhard Lapin. Penikoorem, 2003. 96 lk.

Lev Rubinstein
KARTOTEEGID
uues tõlkeluulesarjas "Ninniku". Moskva kontseptualistide hulka kuuluva, ühe tänapäeva tuntuma vene luuletaja kartoteekidena vormistatud luuletused (1976 – 1995). Kõik kartoteek-luuletused toimivad kui lühikesed poeemid, eesti luulest tulevad meelde Sinijärve ja Kivisildniku hakitud tsüklid. Rubinsteini tekstid on muuseas igati nauditavad poeetilised voogamised. Vene keelest tõlkinud Aare Pilv, toimetanud Hasso Krull, kujundanud ja küljendanud Peeter Laurits ja Andres Rõhu. Eesti Keele Sihtasutus, 2003. 144 lk.

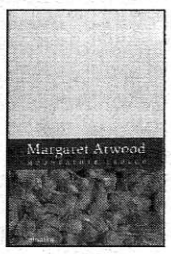

Margaret Atwood
MOONDATUTE LAULUD
uues tõlkeluulesarjas "Ninniku". Seni Eestis prosaistina tuntud Kanada klassiku luulevalimik (1966 – 1993). Mingit kummaliselt tuttavat põhjamaist mekki leidub neis tekstides, milles põhilisteks märksõnadeks "loodus" ja "moondus". Vabavärsne, mööda rihitud kujundeid astuv elutunnetus. Inglise keelest tõlkinud Ene-Reet Soovik, toimetanud Hasso Krull, kujundanud ja küljendanud Peeter Laurits ja Andres Rõhu. Eesti Keele Sihtasutus, 2003. 215 lk.

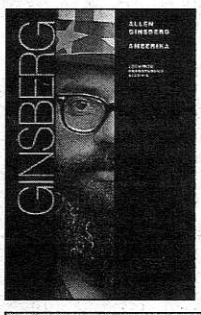

Allen Ginsberg
AMEERIKA
XX sajandi ehk olulisima angloameerika luuletaja valikkogu. Biit-generatsiooni "Jeeriko pasunaks" kutsutud prohveti ja kuulutaja kirglik hüüd/ulg/lorilaul/pajatus, mis kasvab enamasti välja kogetust maailmast kirjutaja ümber. Inglise keelest tõlkinud Contra, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Andres Langemets, Margit Langemets, Jürgen Rooste, Tõnu Õnnepalu. Koostanud ja toimetanud Hasso Krull. Loomingu raamatukogu 4/6, 2003. 152 lk.

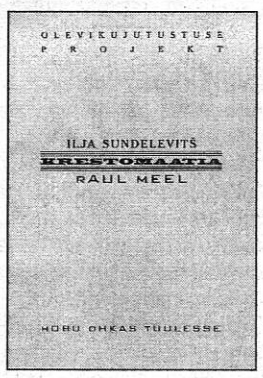

Ilja Sundelevitš
Raul Meel
KRESTOMAATIA
Tegelikult kahe mehe raamatud ühiste kaante vahel: "Olevikujutustuse projekt" (eestindanud Ott Arder) ja "Hobu ohkas tuulesse". Tänases päevas kuidagi mõnusalt vanamoodsalt avangardse hõnguga katsetus, konkreetse luule valimik. Esimene, Sundelevitši osa, meenutab rohkem mingit nihestunud (reaalaine?) töövihikut ja käsiraamatut. Meele tekstid on äratuntavamalt poeetilised, Kalevipoja-põhised, tugeva piktograafilise elemendiga luuletised-töötlused. Kujundanud Jaan Klõšeiko. Nataniel, 2003.

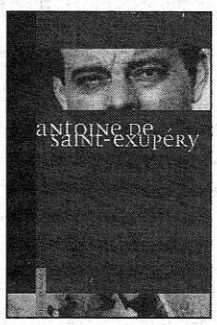

Stacy Schiff
ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY
Varrak jätkab tänuväärset tööd kirjanike ja kunstnike biograafiate ilmutamisega sarjas "Elu ja looming". Hästi kirjutatud lugu, autoriks üks ameerika tuntumaid biograafe. Tõlkinud Lia Rajandi, toimetanud Inna Lusti, kujundanud Dan Mikkin. Varrak, 2003. 596 lk.

RAAMATUKAUPLUS

► KRISOSTOMUS
RAAMATUTE TELLIMINE VÄLISMAALT www.kriso.ee
Suurima valikuga *on-line*-raamatukauplus Eestis – üle 1,5 miljoni nimetuse iga päev, **24 tundi ööpäevas**. Külastajatele avatud Tartus Küütri 16, E – R kl. 10 – 18, tel. 07 441 627, faks 07 423 345. e-post: kriso@kriso.ee

►APOLLO RAAMATUKAUPLUSED
Tallinnas Viru 23 avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 10 – 18, P kl. 11 – 16.
Tartus Ülikooli 1 avatud E – R kl. 9 – 19, L kl. 10 – 17.
Pärnus Rüütli 41 avatud E –R kl. 9 – 19, L kl. 10 – 17.
Internetikauplus www.apollo.ee Eesti- ja võõrkeelsete raamatute, kunsti- ja kirjatarvete müük. Raamatute tellimine välismaalt. Iga nädal sooduspakkumised. ISIC- ja ITIC-kaardi omanikele 5%ne soodustus kõigilt ostudelt.
Klienditugi (0)654 8485, e-post: info@apollo.ee

► EURO PUBLICATIONS
Tallinnas Eesti Kunstiakadeemia majas Tartu mnt. 1 avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 11 – 17. **Müügil raamatud inglise, eesti, vene jt. keeltes, noodid, postrid jm. Info müügil olevate raamatute kohta ja tellimine** tel. 661 2210, faks 626 7121, e-post: epeou@online.ee, www.europublications.ee

► AS ALLECTO
Raamatute hulgi- ja jaemüük (asutatud 1993), Tallinnas Juhkentali 8 avatud E – R kl. 9 – 18 ja L kl. 11 – 16. **Inglise-, saksa-, prantsuse- ja hispaaniakeelse kirjanduse õppematerjalid, eriala- ja ilukirjandus, teatmeteosed, postkaardid ja kalendrid. Aastaringsed sooduspakkumised.** Tel. 627 7231, 627 7230, faks 627 7233, e-post: allecto@online.ee

► BUKINIST J. Hammer: **www.oldbooks.ee (reaalruumis Voorimehe 9, Tallinn)**

► MAURUSE RAAMATUKAUPLUS
Tallinnas Sõpruse pst. 179 avatud E – R kl. 10 – 19, L kl. 10 – 17. **Müügil laias valikus eesti- ja venekeelseid raamatuid, kontori- ja koolitarbeid, lõngad, niidid jms. käsitööhuvilistele ning majapidamiskaubad.** Tel. 652 9613.

► LOGOSE RAAMATUTUBA
Tallinnas Toompuiestee 23 avatud E – R kl. 10 – 17. **Müügil kristlik kirjandus.** Tel. 661 3713, http://www.logos.ee, e-post: logos@logos.ee

► TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUPOOD
Tartus Ülikooli 11 avatud E – R kl. 9 – 19, L kl. 10 – 16. **Esimesel korrusel lastekirjandus, ilukirjandus ja kantseleikaup, teisel korrusel erialane ja teaduskirjandus, kunstialbumid ja võõrkeelse kirjanduse tellimine.** Tel. (07) 441 102, faks (07) 441 465, http://www.ut.ee/Raamatupood, e-post: bookshop@ut.ee

Programmi "Lõuna-Eesti keel ja kultuur" projektitoetused

Kultuuriministeeriumis toimus programmi "Lõuna-Eesti keel ja kultuur" programminõukogu koosolek, jätkuprojektidele ning uutele projektidele anti kokku 1 444 630 krooni.

Jätkuprojektid

1. Võrukeelne ajaleht ja internetiväljaanne (AS Põlva Koit)	372 000
2. Lõunaeesti keeleainese kogumine ja analüüs (TÜ eesti ja soome-ugri keeleteaduse osakond)	40 000
3. TÜ Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskus (TÜ Lõuna-Eesti keele-ja kultuuriuuringute keskus)	230 000
4. Lõuna-Eesti Väike Kannel elektroonilisel, heli- ja paberikandjal (Eesti Kirjandusmuuseum)	20 000
5. Sariväljaanne "Lõuna-Eesti rahvaluule" (Eesti Kirjandusmuuseum)	20 000
6. Lõuna-Eesti rahvaluule andmebaas (Eesti Kirjandusmuuseumi rahvausundi ja meedia rühm)	40 000
7. Võru keeleuuringud (Võru Instituut, TÜ Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskus, TÜ eesti keele ajaloo ja murrete õppetool)	30 000
8. Omakultuuriõpetuse sisseviimine Setomaa koolidesse (Setomaa Arendusselts)	15 000
9. Lõuna-Eesti raua-ja keskajal. Rahvas ja kultuur (Tartu Ülikool)	30 000
10. Võrukeelne kooliõpetus (Võru Instituut)	260 000
	Kokku 1 057 000 krooni.

Uued projektid

1. Võro keelen uman koton ja koolin (Pikakannu Põhikool)	5000
2. Mulgi laulude ja pillilugude heliplaat (Mulgi Kultuuri Instituut)	20 000
3. Võrukeelne piltsõnastik 1-8aastastele lastele (Võro Selts VKKF)	23 000
4. Mõniste põhikooli võrukeelne almanahh (Mõniste põhikool)	5000
5. Võru murde sõnastik (Eesti Keele Instituut)	30 000
6. Võrukeelse lauliku väljaandmine (Tallinna Võru Selts)	15 000
7. Lasva valla laste folklooripäevad (Lasva Käsitööselts)	5000
8. Võro laat kui Võromaa pulm (Käsitööühistu ESI)	5000
9. Karula Rahvuspargi pärandkultuur. Juured ja tänapäev (Eesti Rahva Muuseum)	20 000
10. "Mu imäkiil om seto kiil", II setu keelepäev Meremäel. Murdekogumiku "Uma sulõga umah keeleh" väljaandmine. (Meremäe Raamatukogu Sõprade Seltsing, Meremäe Põhikool)	10 000
11. "Meie Noored. Meie Vanad", Jaan Lattik 125 (Lüllemäe Kultuurimaja)	5000
12. Lasna ja Lisna keel ja kojad (MTÜ Karksi Areng)	10 000
13. Vabaõhunäidendi "Karjapoiss sai kuningaks" (pildikesi Jakob Hurda elust) kirjutamine (Põlva Kultuuri- ja Huvikeskus, Põlva Linna Harrastusteater)	5000
14. Setu Kuningriigi päevad 10: laulukultuuri nüüdisseisund (Eesti Kirjandusmuuseum)	43 750
15. Mulgikeelne luuleraamat, II osa (MTÜ Mulkide Selts)	10 000
16. Mulgi aabits (MTÜ Mulkide Selts)	30 000
17. Lasteraamat Kukka Mari hällilauludega (Evar Riitsaar, FIE, Obinitsa Kunstigrupp)	20 000
18. Setumaa kogumik (Ajaloo Instituut)	15 000
19. Latseke kõnele mulgi keelt (Lilli Rahvamaja)	12 000
20. Ajaloolise Võrumaa kohanimeandmebaasi täiendamine. Hargla ja Karula khk. ning Rõuge khk. lääneosa kohanimeandmete sisestamine välitöökaartidelt andmebaasi (Võru Instituut)	20 000
21. Konverentsi "Keel ja identiteet" korraldamine Rõuges (Võru Instituut, TÜ eesti keele ajaloo ja murrete õppetool)	12 000
22. Võruvisioon - noorte lauljate ja uusloominguliste laulude võistlus (Võru Kultuurimaja Kannel)	2000
23. Mulgimaa rahvakalendri tähtpäevad (Karksi Kultuuriselts, seltsing Rahvakultuuri Õpituba)	10 000
24. SNSi suvist ettevõtmist "Potiseto 2002" kajastav fotonäitus (Seto Noorte Selts)	4880
25. Kaika suveülikool Urvastes (Võro Selts VKKF)	20 000
26. Suitsusaun, see meie päris saun, I etapp (MTÜ Pirrupuu)	30 000
	Kokku 387 630 krooni.

Programm "Lõuna-Eesti keel ja kultuur" hõlmab lõunaeesti keele ja kultuuri alaseid teadusuuringuid, lõunaeesti keelekasutamise laiendamist kooliharidusses, trükisõnas ja massimeedias ning lõunaeestikeelse tänapäevakultuuri arendamist. Taotlusi laekus 79, neist 11 jätkuprojektidele ja 7 meediaprojektidele (tele- ja raadiosaated). Kokku jaotatakse 2003. aastal projektidele 1,9 miljonit krooni.

Kultuuriministeerium pikendas **21. märtsini** programmi **"Lõunaeesti keel ja kultuur" raames avalikku konkurssi lõunaeestikeelsete tele- ja raadiosaadete rahastamiseks aastal 2003**, sest komisjon ootas tähtajaks mitmekülgsemat ja tugevama tasemega osavõttu. Taotluse konkursil osalemiseks võivad esitada nii eraõiguslikud kui avalik-õiguslikud juriidilised isikud. Taotluses palume ära näidata saadete sisu, ajaline kestvus, regulaarsus, samuti omavahendite kasutamine ja kaasfinantseerimise võimalused. Lisada telekanali või raadiojaama kinnitus, et saadetele leitakse eetriaeg. Konkursi võitnud projekte rahastatakse Kultuuriministeeriumiga sõlmitud lepingute alusel. Programmi täieliku tekstiga saab tutvuda Kultuuriministeeriumi interneti kodulehel www.kul.ee (ministeerium, programmid). Taotlused tuleb esitada selleks ette nähtud blanketil, mis on saadaval eelnimetatud internetiaadressil või Kultuuriministeeriumis. Taotlused esitada Kultuuriministeeriumi märkega "Lõunaeesti keel ja kultuur" (Suur-Karja 23, 15076 Tallinn). Lisainfo telefonil 6282 382.
Taotluste esitamise lõpptähtaeg on 2003. a. 21. märts.

Valge võidab

Diagrammil on antud vendade Platovite etüüd, milles valge alustab ja võidab.
Valged: Kg3; Oe7; Rg1; Ed3, h5.
Mustad: Ke3; Ea2, d5, h7.

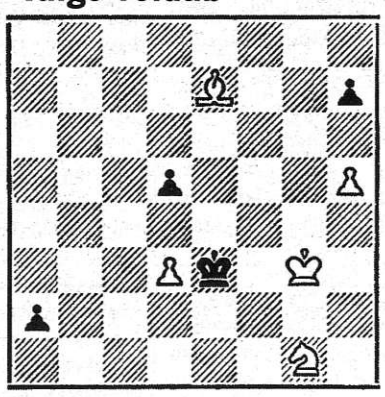

28. II Sirbis trükitud probleemi lahendasid (1. Vh1! Oe8 (d7) 2. Lb1 Ob5 3. Lg1++) õigesti:

Ilmar Aasmets	Avo Sirp
Paul Korrovits	Lauri Sirp
Kadri Kõusaar	Kalju Soo
Toomas Mihkelev	Kaur Stöör
Kaur Aare Saar	Enn Tali
Karl Kiur Saar	Hindrek Tamvelius

Lahendus palun saata kolmapäevaks: tarmo@sirp.ee

Jaanuari ja veebruari jooksvat edetabelit juhivad:

Paul Korrovits	(9 punkti)			Ants Siirus	(6)
Hindrek Tamvelius	(9)	Lauri Sirp	(8)	Kalju Soo	(6)
Karl Kiur Saar	(8)	Ilmar Aasmets	(7)	Arnelea-HOT	(5)
Kaur Aare Saar	(8)	Avo Sirp	(7)	Kadri Kõusaar	(5)

Sirje Priimägi 17. II 1953 – 26. II 2003

Eesti kasvatusteadlaste peret on tabanud raske kaotus, meie hulgast lahkus Pedagoogikaülikooli Haridusuuringute Instituudi direktor, EV haridus- ja teadusministri nõunik pedagoogikamagister Sirje Priimägi.
Sirje Priimägi lõpetas Palamuse Keskkooli 1972. a. ning TÜ saksa filoloogi ja saksa keele õpetajana 1978. Pedagoogikamagistri kraadi kaitses ta 1993 a. Tartu Ülikoolis ning on olnud Lundi Ülikooli stipendiaat naisuurimise valdkonnas 1993. a. ning Lundi Ülikooli humanitaarteaduste stipendiaat 1997. Sirje Priimägi on töötanud TÜ Teadusraamatukogu vanembibliograafina 1978 – 1981, Tartu 14. Lasteaia kasvatajana 1981 – 82, olnud TÜ pedagoogika kateedri õppelabori juhataja 1982 – 1990, TÜ pedagoogika osakonna õpetaja 1990 – 1991, pedagoogikaosakonna lektor 1991 – 1998 ning 1997-1998 pedagoogikaosakonna haridusteooria õppetooli hoidja. 1998 asus Sirje Priimägi tööle TPÜ Haridusuuringute Instituudi direktorina, alates 2002 oli ta ka Eesti Vabariigi haridus- ja teadusministri nõunik. Priimäe teadustöö põhiteemad olid kasvatusväärtused ja väärtuskasvatus koolis, hariduskorralduse lähtealused ja teoreetilised põhjendused ning ta uuris Eesti siirdeperioodi hariduse seoseid ühiskonna jätkusuutlikkusega. Sirje Priimägi oli sihtfinantseeritava teadusteema "Õppiva inimese ja kasvatustegelikkuse areng kultuuriruumis" täitja ning TÜ, TPÜ, Jyväskylä Ülikooli ja Turu Ülikooli magistrikoolituse ühisprojektis "Mentorõpetaja koolis" projektijuht TPÜs.
Tema sulest on ilmunud hulk olulisi teaduspublikatsioone. Kaks viimast artiklikogumikku, mille valmimisel Sirje Priimägi nii autori kui koostajana osales – "Competing for the future: education in contemporary societies" ning "The opening world: changing educational environment and teacher training" – jõudsid esitlusele alles möödunud nädalal. Sirje Priimägi on olnud Eesti Akadeemilise Pedagoogika Seltsi teadustöö preemia laureaat kahel aastal järjest – 2001 ja 2002. Ta oli ka Euroopa Foorumi "Vabadus hariduses" asutajaliige ning foorumi rahvusvahelise nõukogu esinaine. Sirje Priimägi oli ka õpetajakoolituse riikliku arengukava koostamise komisjoni liige, pedagoogide kvalifikatsiooninõuete, atesteerimise korra ja õpetajakoolituse raamnõuete uuendamise riikliku komisjoni liige, TPÜ Kasvatusteaduste teaduskonna nõukogu liige ning TPÜ Nõukogu spiiker. Sirje Priimägi kuulus ka Avatud Meele Instituudi nõukokku ning oli Tartu Õpetajate Seminari hoolekogu liige, samuti oli ta TÜ Õppekava Arenduskeskuse kolleegiumi liige.

Tallinna Pedagoogikaülikool
Tallinna Pedagoogikaülikooli Haridusuuringute Instituut
Tallinna Pedagoogikaülikooli Kasvatusteaduste teaduskond
EV Haridus- ja Teadusministeerium

TEATER

RAHVUSOOPER ESTONIA
R, 7 III kl. 19 **"Cassandra".**
L, 8 III kl. 19 **"Vargamäe tõde ja õigus".**
P, 9 III kl. 12 **"Cassandra". Õpilastele poole hinnaga!**
T, 11 III kl. 14 **"Ooperimarakratid"** Kuressaare Linnateatris.
Kl. 17 **"Ooperimarakratid"** Kuressaare Linnateatris.
K, 12 III kl. 19 **"Coppélia". Pensionäridele poole hinnaga!**

ESTONIA TALVEAED
L, 8. III kl. 12 **kontsert Eesti Naisliidule.** Reserveeritud.
P, 9. III kl. 12 **"Nõmme Muusikakool – 50".** Reserveeritud. **Keelpillieriala õpilaste kontsert.**
E, 10. II kl. 18 **"Valter Ojakäär – 80".** Juubilari laule esitavad G. Otsa nim. Tallinna Muusikakooli jazz-pop osakonna õpetajate Mare Väljataga, Elo Toodo-Jakobsi ja Kare Kauksi õpilased **Liisi Koikson, Hatuna, Mikk Saar, Sergei Solovjov, Riina Riistop, Katre Randma** jt. ning ansambel Jürmo Eespere juhendamisel. Piletihind 50 kr., sooduspilet 30 kr.
T, 11. III kl. 15 **Eesti Teatriliit ja Tantsijate Liit esitlevad: "Neli uudisraamatut". Tasuta!**
T, 11. III kl. 18 **Estonia Selts.** Reserveeritud.
K, 12. III kl. 15 ja 17 **"Muusikateatri etenduse sünd", III** Välja müüdud! **Tants muusikateatris. Kontsert-vestluste sari I – IV klassi õpilastele.** Juhivad **Tatjana Järvi ja Lemme Järvi.**
N, 13. III kl. 18 **"Aken ajastusse", III.** Välja müüdud! **XVIII sajandi Saksamaa – Bachi ja Händeli muusika** Kontsertvestluste sari vanemale koolieale. Esinevad **Kaia Urb** (sopran), **Uku Joller** (bass), **Terje Raidmets** (viiul), **Kaido Välja** (viiul), **Marju Riisikamp** (klavessiin). Kommenteerivad **Marju Riisikamp** ja **Peeter Kuutma.**

EESTI DRAAMATEATER
R, 7. III kl. 19 Andrus Kiviräha **"Rehepapp".**
Kl. 19 **"Õhtusöök sõpradega"** väikses saalis.
L, 8. III kl. 19 T. Johnsoni komöödia **"Elluastuja".** Kl. 19 Slawomir Mrozeki **"Tango"** väikses saalis. Lav. Mati Unt.
P, 9. III kl. 19 **"Kummitused".** Kl. 19 Paul Webbi **"Neli rüütlit"** väikses saalis. **Viimaseid kordi!**
T, 11. III kl. 19 **"Kummitused".** Kl. 19 **"Meie isa"** väikses saalis.
K, 12. III kl. 19 Andrus Kiviräha **"Eesti matus".** Lav. Priit Pedajas. Kl. 19 **"Inishmore'i leitnant"** väikses saalis.
N, 13. III kl. 19 **"Kummitused".** Kl. 19 **"Inishmore'i leitnant"** väikses saalis. Kl. 19 **"Kvartett"** Paide kultuurimajas.

TALLINNA LINNATEATER
R, 7. III kl. 18 D. Auburni **"Tõestus"** väikses saalis.
L, 8. III kl. 18 **"Vaene kunstnik!"** Taevalaval.
E, 10. III kl. 18 **"Tõestus"** väikses saalis. **Reserveeritud!**
Kl. 19 **"Palju õnne argipäevaks!"** Võru kultuurikeskuses.
T, 11. III kl. 18 **"Vaene kunstnik!"** Taevalaval.
Kl. 19 **"Palju õnne argipäevaks!"** Võru kultuurikeskuses.
K, 12. III kl. 18 **"Vaene kunstnik!"** Taevalaval.
Kl. 19 **"Palju õnne argipäevaks!"** Jõhvi kultuurikeskuses.
N, 13. III kl. 18 **"Vaene kunstnik!"** Taevalaval. **Reserveeritud!** Kl. 19 **Jaan Tätte** ja **Tõnu Raadiku** kontsert Põrgulaval.

VANALINNASTUUDIO
R, 7. III kl. 19**"Bent"** suures saalis. Kl. 18 H. Raudsepa **"Roosad prillid"** Salme kultuurikeskuses.
L, 8. III kl. 23 **"Bent"** suures saalis.
P, 9. III kl. 19 **"Bent"** suures saalis. Kl. 19 **"Roosad prillid"** Vanemuise kontserdimajas.
E, 10. III kl. 19 **"Bent"** suures saalis. Kl. 19 **"Roosad prillid"** Vanemuise kontserdimajas.
T, 11. III kl. 19 **"Bent"** suures saalis. Kl. 19 **"Roosad prillid"** Vanemuise kontserdimajas.
K, 12. III kl. 18 F. Veberi **"Õhtusöök lollidega"** Salme kultuurikeskuses.
N, 13. III kl. 19 **"Roosad prillid"** Valga kultuurikeskuses.

VENE DRAAMATEATER
R, 7. III kl. 19 **"Alasti tõde". Esietendus!**
L, 8. III kl. 18 **"Alasti tõde". Esietendus!**
P, 9. III kl. 18 **"Prantsuse kired Moskva lähedases suvilas".**
Kl. 18 **"Sa lõpetad halvasti, eesel!"** Endla teatris.
K, 12. III kl. 19 **"Sa lõpetad halvasti, eesel!".**

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER
R, 7. III kl. 11 **"Kiki ja Miki"** Valtu seltsimajas. Kl. 15 **"Ashes and Sand"** suures saalis. Kl. 18 **"Kiki ja Miki"** Tartu Lutsu teatrimajas. Pilet 35 kr.
L, 8. III kl. 12 **"Suur ime"** ovaalsaalis. Kl. 12 **"Anni-Manni"** suures saalis. Kl. 12 **"Kiki ja Miki"** Tartu Lutsu teatrimajas. Kl. 15 EMA KLKi III kursuse eksamitöö Slawomir Mrozeki **"Pidu"** suures saalis. Lav. Mart Koldits. Kl. 20 EMA KLKi III kursuse eksamitöö Slawomir Mrozeki etendus täiskasvanutele **"Politsei"** vahesaalis. Lav. Eva Klemets. Pilet 50 kr., tudengipilet 25 kr.
P, 9. III kl. 12 **"Pöial-Liisi"** suures saalis. Kl. 12 **"Suur ime"** ovaalsaalis. Kl. 15 EMA KLKi III kursuse eksamitöö Leonard Gersche'i etendus täiskasvanutele **"Liblikad on vabad"** suures saalis. Lav. Kadi Tudre. Pilet 50 kr., tudengipilet 25 kr. Kl. 17 **"Politsei"** vahesaalis.
E, 10. III kl. 14 Vanemuise külalisetendus Lydia Austeri **"Bamby"** suures saalis. Kl. 18 **"Bamby"** suures saalis.
T, 11. III kl. 12 **"Ashes and Sand"** suures saalis. Pilet 50 kr.
K, 12. III kl. 11 **"Suur ime"** ovaalsaalis. Pilet 60 kr.
N, 13. III kl. 14 **"Wohh, Won ja Wiida"** Räpina kultuurimajas Kl. 18 **"Wohh, Won ja Wiida"** Tartu Lutsu teatrimajas.

VAT TEATER
T, 11. III kl. 12 **"Siim ja saladused"** Vastse-Kuuste kultuurimajas.
N, 13. III kl. 15 **"Pompeenia"** rahvusraamatukogu teatrisaalis.
R, 14. III kl. 10 **"Siim ja saladused"** rahvusraamatukogu teatrisaalis.

EHI TEATRIÕPE
P, 9. III kl. 20 kohvik Café Anglais's (Raekoja plats 14), Jean Anouilh' **"Orkester".** Lav. Tõnu Lensment, helilooja Kristjan Kõrver (EMA). Osades EHI teatriõppe üliõpilased.

THEATRUM
L, 8. III kl. 19 Vanalinna Muusikamajas (Uus 16) A. Strindbergi **"Mäng tulega". Esietendus!**
K, 12., N, 13. III kl. 19 Theatrumi saalis G. Görgey **"Vader, kus tukk on?".** Lavastaja Lembit Peterson.

SALONG TEATER
R, 7. III kl. 12 **"Tinasõdur"** Tartu Sadamateatris.
Kl. 19 G. Boccaccio **"Dekameron"** Tartu Sadamateatris.
L, 8. III kl. 13 **"Sasipea".** Kl. 18.30 **"Dekameron"** Lindi kultuurimajas.

P, 9. III kl. 13 **"Vaprad pritsumehed"** Ugalas. Kl. 18 G. Boccaccio **"Dekameron"** Viljandi Ugalas.

ENDLA TEATER
R, 7. III kl. 19 **"Ekke Moor"** suures saalis. Kl. 19 **"Blue room"** Küünis.
L, 8. III kl. 12 **"Karlsson katuselt"** saalis. Kl. 19 **"Õitsengu likvideerimine"** suures saalis.
P, 9. III kl. 18 **Vene draamateatri** etendus.
E, 10. III kl. 13 ja 17 **"Gena ja Potsataja"** suures saalis.
Kl. 19 **"Nüüd ja igavesti"** Vanemuise väikses majas.
T, 11. III kl. 19 **"Nüüd ja igavesti"** Põlva kultuurikeskuses.
K, 12. III kl. 19 **"Nüüd ja igavesti"** Ugala teatris.
Kl. 19 **Ugala teatri** etendus **"Lumejänesed"** suures saalis.
N, 13. III kl. 19 **"Blue room"** Küünis.

UGALA TEATER
R, 7. III kl. 18 **"Minu pere ja muud loomad"** suures saalis.
Kl. 18 **"Onu Vanja"** Olustvere lossis. **Välja müüdud!**
L, 8. III kl. 18 **"Niskamäe kired"** suures saalis. Pilet 70 kr.
E, 10. III kl. 13 **"Lumejänesed"** Vanemuise suures saalis.
Kl. 19 **"Ullike Ootamatuste Saarelt"** Vanemuise suures saalis.
T, 11. III kl. 19 **"Deemon ja ingel"** suures saalis.
K, 12. III kl. 13 **"Lumejänesed"** Endla suures saalis.
N, 13. III kl. 18 **"Minu pere ja muud loomad"** suures saalis.
Kl. 19 **"Rongid siin enam ei…"** suures saalis. **Reserveeritud!**

RAKVERE TEATER
R, 7. III kl. 19 **"Arabella ja Taaniel"** suures saalis.
P, 9. III kl. 19 **"Sassis tunded"** Abja rahvamajas.
E, 10. III kl. 13 ja 17 **"Krokodill Gena ja Potsataja"** Endlas.
N, 13. III kl. 13 **"Krokodill Gena ja Potsataja"** Haapsalu kultuurikeskuses.

KONTSERT

EESTI KONTSERT
R, 7. III kl. 19 Vanemuise kontserdimajas,
L, 8. III kl. 19 Estonia kontserdisaalis "Sergei Prokofjev 1891 – 1953". **ERSO**. Solist **Frederic Chiu** (klaver, New York/Pariis). Dirigent **Paul Mägi**. Kavas Prokofjevi Klaverikontserdid nr. 1, 3 ja 4, süit balletist "Romeo ja Julia".
L, 8. III kl. 19 Haapsalu kultuurikeskuse tantsusaalis **"Uno Naissoo – 75". Marko Naissoo Kvintett. Marko Naissoo** (löökpillid), **Mihkel Mälgand** (basskitarr), **Jorma Toots** (klaver), **Mihkel Metsala** (trompet), **Ivo Lille** (saksofon). **Kaire Vilgats** (laul). Uno Naissoo pojapoeg **Marko Naissoo** esitab koos oma kvinteti ja solist Kaire Vilgatsiga Uno, Tõnu ja Marko Naissoo laule ning instrumentaalpalu.
P, 9. III kl. 17 Eesti Muusikaakadeemia kammersaalis **"Kaasaegne Ameerika muusika". Laura Carmichael** (klarnet, bassklarnet; USA), **Tarmo Johannes** (flööt), **Harry Traksmann** (viiul), **Taavi Kerikmäe** (klaver). Kavas Oliverose "The Gentle", "Beyond the Mysterious Silence", Higdoni "rapid. fire", Cage'i "One", Carteri "Esprit rude / Esprit doux", Ivesi "Largo", Schwantneri "Black Anemones", Rohde'i "Slam!". Crumbi "Eleven echoes of autumn".
T, 11. III kl. 19 Estonia kontserdisaalis **Kai Ratassepp** (klaver), **Mati Mikalai** (klaver). Kavas Bizet' "Laste mängud", Rahmaninovi "Süit", Messiaeni "Visions d'Amen"/"Visioonid aamenist".

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR
R, 7. III kl. 19 Haapsalu toomkirikus,
L, 8. III kl. 19 Niguliste kirikus **Eesti Filharmoonia Kammerkoor. "Gloria Patri".** Kavas G. Grigorjeva, U. Sisask, P. Nørgård, A. Schnittke, A. Pärt. Dirigent Paul Hillier.

EESTI MUUSIKAAKADEEMIA
R, 7. III kl. 18 EMA kammersaalis **prof. Olavi Kasemaa saksofoniklass.** Klaveril **Ene Üksik.**
L, 8. III kl. 16 EMA kammersaalis **Ivari Ilja klaveriklass.**
P, 9. III kl. 13 EMA orelisaalis **orelitund. Andres Uibo.**
K, 12. III kl. 19 EMA kammersaalis **magistrikontsert. Tiit Lauk** (klaver), kaastegev **jazz-trio.**

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL
P, 9. III kl. 14 Estonia kontserdisaalis **Tallinna Muusikakeskkooli õpilaste kontsert.**

KULTUURISAATED

ETV
E, 10. III kl. 13.55 **"Väärtus elutööle"*.** Kl. 14.25 **"Raul Rajangu fenomen"*.**
T, 11. III kl. 14.45 **"Laulab RAM-1"** (Eesti Telefilm 1973). Rež. Erich Rein. Kl. 19.30 **"Avatud ülikool". "Reklaamihai: kampaania"** 3/3 (Inglismaa). Kl. 21.35 **"OP!".** Kultuurimaastikul opereerib Karl Martin Sinijärv. Kl. 22.05 **"Väärtfilm".** Akira Kurosawa ulmefilm **"Unenäod"**

VIKERRAADIO
R, 7. III kl. 21.05 **"Meil, kooriühingus".** Kooriühingu tegemistest teeb ülevaate Maie Viilup.
L, 8. III kl. 10.15 **"Kultuurikaja".** Toimetaja on Urmas Vadi. Kl. 13.05 **"Litter".** Sven Vabari saade Toomas Raudamist. Kl. 14.05 KÖPi valikkava **"Persona". "Professor Mart Saarma".** Saatejuht Marje Lenk. Kl. 17.05 **"Keelekõrv".** Mari Tarandi saade. Kl. 19.05 **"Helle-Reet Helenurme meenutades...".**
P, 9. III kl. 13.05 **"Maailmapilt".** Oma tee- ja tõeotsingutest räägib emeriitprofessor Vello Salo. Teda küsitleb Martin Viirand. Kl. 14.05 (k. 23.05) **"Kuula rändajat".** Stuudios on looduserändur Hendrik Relve ja Haldi Normet-Saarna.
Kl. 16.05 **"Püha Markuse väljak Veneetsias".** Helgi Erilaidi saade sarjast "Aja jälg kivis".
E, 10. III kl. 11.05 (k. 22.30) S. Zweigi psühholoogiline novell **"Hirm"** Helle-Reet Helenurme esituses (1996. a.). Kl. 21.05 **"ECM artistid Jazzkaarel".** Stuudios on Anne Erm. Kl. 23.05 KÖP. **"Lõputu õppur".** Saate põneva elukäiguga kiropraktik Elena Mentunenist teeb Haldi Normet-Saarna.

KLASSIKARAADIO
E, 10. III kl. 10 **"Talveklassika",** Jüri Reinvere. Kl. 12.30 **"Suurvorm".** L. Vierne'i "Orelisümfoonia nr. 3" (A. Uibo). Kl. 14 **"Pärastlõuna",** Tiina Kuningas. Album: Offenbach, "Arias & Scenes" (Deutsche Grammophon 2002). Kl. 15.15 esineb **Romaani-Šveitsi SO** Jerzy Semkowi juhatusel. Kl. 18.20 Antonio Vivaldi kontserte (Ensemble Exploration). Kl. 19 **"Ooperiõhtu"*.** Kl. 22.30 **"Fantaasia",** Mirje Mändla.
T, 11. III kl. 10 **"Talveklassika",** Martti Nõu. Kl. 12.30 **"Suurvorm".** R. Straussi **"Alpisümfoonia"** (Leipzigi Gewandhausorkester, K. Masur). Kl. 14 **"Pärastlõuna",** Kersti Inno. Album: "Echoes from the past" (Teldec 2002). Kl. 15.15 esinevad **Oslo Filharmoonikud** Tadaaki Otaka juhatusel.
Kl. 18.20 Johannes Brahmsi **Ungari tantse** (Leipzigi Gewandhausorkester, K. Masur). Kl. 19 **"Täna kontserdisaalis".** Esineb klaveriduo **Kai Ratassepp** ja **Mati Mikalai.**
Kl. 21 **"Nyyd-muusika",** Liina Fjuk.
K, 12. III kl. 10 **"Talveklassika",** Kersti Inno. Kl. 12.30 **"Suurvorm".** J. Sibeliuse sümfoonia **"Kullervo"** (R. Stene, P. Mattei, RAM, Stockholmi Kuningliku FO, P. Järvi). Kl. 14 **"Pärastlõuna",** Mirje Mändla. Album: "Terra Nostra" – Savina Yannatou (Kreeka) ja ansambel Primavera en Salonico esitavad lõunamaa rahvaste laule. Kl. 15.15 esineb **Frankfurdi RSO,** dirigeerib Hugh Wolff. Kl. 18.20 Johann Sebastian Bachi **"Goldbergi variatsioonid"** (G. Gould). Kl. 19 **"Rostrum 2002".** Teoseid kuulavad Helena Tulve, Tõnu Kõrvits, Igor Garšnek ja Tiia Teder. Kl. 20.20 esineb **Sevilla Sümfooniaorkester** Pinchas Steinbergi juhatusel.

KUKU
R, 7. III kl. 13.30 **"Päevavargad",** integratsioonisaade, Jüri Muttika ja Elizaveta Gavrilova. **L, 8 III** kl. 9 **"Memoria",** Jüri Kuuskemaa. Kl. 15 **"Murumängud Wabariigis",** Tiit Karuks.
P, 9. III kl. 11 **"Välismääraja",** Marianne Mikko. Kl. 12 **"Publikumärk",** Reet Weidebaum. Kl. 13 **"Kukul külas".** Erki Berends. **E, 10. III** kl. 13.30 **"Vahetund".** Liis Raidmaa ja Asso Ladva. Kl. 14.20 **"Eestikeelsus",** Peep Nemvalts.

LAULAB TALLINNA KAMMERKOOR

KONTSERT
ROTERMANNI SOOLALAOS
12. MÄRTS KL 18

info: www.cs.ioc.ee/kammerkoor E-mail: Tallinna.Kammerkoor@mail.ee

PÕHJALA PIISAD

DIRIGEERIB VERONIKA PORTSMUTH

PILETID MÜÜGIL KOHAPEAL ENNE KONTSERDI ALGUST
TOETAVAD: Tallinna Linn, Tallinna Prantsuse Lütseum

Klassika pidunädal
08. 03. - 16. 03. 2003

8. märtsil kell 12 Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseumis 25.- / 40.-
Mozart nii ja naa ...
W.A. Mozart. Keelpillikvartett "Jaht" B-duur, KV 458
Wolfgang Schröder. Väike naerumuusika
Tobias-Kvartett: Maano Männi (viiul), Sigrid Kuulmann (viiul)
Heili Eespere (vioola), Aare Tammesalu (tšello)

9. märtsil kell 12 Peetri kirikus tasuta
Hommikukontsert noorteosakonnalt

9., 12. ja 13. märtsil kell 18 Tartu Linnamuuseumis 50.-
***Soirée* kuninglike heliloojatega**
Lavastaja Taisto Noor
Osalevad Alari Põldoja, Erkki Rebane,
Aivar Kallaste, Meelis Hansing,
"Vanemuise" balletistuudio, EMA ja Elleri-kooli õpilased

10. märtsil kell 18 Tartu Linnamuuseumis tasuta
Kevadised hetked tšelloga
Reet Metsa tšelloklassi õpilased

11. märtsil kell 18 Tartu Linnamuuseumis tasuta
Reveranss Viini klassikutele lauluosakonna õpilastelt

13. märtsil kell 18 Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseumis tasuta
Puhkpillimuusikat läbi sajandite
Eller Brass, puhkpilliorkester ja solistid

14. märtsil kell 17 Tartu Linnamuuseumis 25.- / 40.-
Kõigile, kes mind tunnevad, minu komplimendid
Mozarti kirjad ja muusika
Esinevad EMA üliõpilased Maria Krjukova ja Talvi Punger (flööt),
Pille Taniloo (klaver), Margus Jaanovits (sõnaline osa)

15. märtsil kell 17 Tallinna Rootsi-Mihkli kirikus tasuta
16. märtsil kell 16 Vanemuise Kontserdimajas 25.- / 40.-
L. van Beethoven. Kolmikkontsert
Liis Joamets (viiul), Mihkel Poll (klaver), Kaido Kelder (tšello)
W. A. Mozart. Kroonimismissa
Tatjana Romanova (sopran), Karmen Puis (metsosopran),
Mati Kõrts (tenor), Taisto Noor (bass),
Elleri Kontsertkoor, Eller-Sümfoniett
Dirigent Andres Mustonen

Elleri-koolis:
10.–15. märtsil kell 10.30–14.00 "Muusikast klassitsismiajastu kultuuris". Lektor Toomas Siitan
14. märtsil kell 15 loeng "Varaklassikalisest klaviirmuusikast". Lektor Lembit Orgse
10.–14. märtsil kell 9.30–10.15 väikeses saalis Hommikukohv klassikapärleid kuulates
Õhtuti klassikaklubi videofilmide ja maailmakuulsate interpreetidega

Heino Elleri nimeline Tartu Muusikakool

info 07 423 705, www.tmk.ee

Täname:
KULTUURIMINISTEERIUM, KULTUURKAPITAL, KULTUURKAPITALI TARTUMAA EKSPERTGRUPP, TARTU LINNAVALITSUS, POSTIMEES, VANEMUISE KONTSERDIMAJA, TARTU LINNAMUUSEUM, TARTU ÜLIKOOLI AJALOO MUUSEUM, EESTI MUUSIKAAKADEEMIA, TEATER "VANEMUINE", TARTU RAADIO

Piletid müügil Piletipunkti müügikohtades ja www.piletipunkt.hot.ee
ETV Eesti Raadio
1188 INFOABI
TALLINNA FILHARMOONIA TOOMPUIESTEE 20 10149 TALLINN TEL +372 6613 757 FAX +372 6613 758 E MAIL: FILA@FILHARMOON A.EE WWW.FILHARMOONIA.EE

V A R I U S E T E A T E R
teater VARIUS
L, 8. ja L, 15. III kl. 16 Ed. Vilde kortermuuseumis Roheline aas 3 **"Tervist, härra Vilde!".** Pilet 60 kr. Info ja tellimine tel. 601 3181.
E, 24. III kl. 19 rahvusraamatukogu teatrisaalis Tõnismägi 2 **"Sinine puri".** Marie Underi elust (Marie Under – 125). Info ja tellimine tel. 630 7611. Pilet 70 kr.
R, 28. III kl. 19 Kirjanike Maja saalis F. Antsey **"Nora ehk Linnupuur".** Tõlkinud Elvi Lumet.
www.varius.ee, varius@varius.ee, tel. 6527 863, 056 988 490.

MUUSIKA MOOS

19.-22. märts 2003
Laste ja noorte muusikafestival

Pärnu Kontserdibüroo ja Pärnu Linnaorkester keedavad:

Kolmapäev, 19.märts kell 18.00 Pärnu Kontserdimaja kammersaal

Homne ERSO
Meeskonnaks on PÄRNU MUUSIKAKOOLI ja TALLINNA MUUSIKAKESKKOOLI jungad ja TALLINNA MUUSIKAKESKKOOLI SÜMFOONIAORKESTER, mille kapteniks Toomas Kapten.
Pilet suurele 20.-, väikesele 10.-

Neljapäev, 20.märts kell 17.00 Pärnu Raekoda

MOOSekandid sammuvad mööda
LIISA HIRSCH (klaver), LEELO TUNGAL ja MAARJA KANGRO ning eesti heliloojate klaveripalad teevad mõnusa olemise.
Pilet suurele 20.-, väikesele 10.-

Reede, 21.märts kell 19.00 Pärnu Kontserdimaja

.....ja muud loomad!
"PETJA JA HUNT", "LOOMADE KARNEVAL" ja PÄRNU LINNAORKESTER on Jüri Alperteni hoole all.
Pilet suurele 50.-, väikesele 25.-; perele 100.-

Laupäev, 22.märts kell 12.00 Kuninga tn. põhikooli saal

Koorimoos
TELEVIISORI LASTEKOOR ja SÜTEVAKA KAMMERKOOR teevad kena lauluhäält Lii Leitmaa ja Ene Oltre magusal moosimisel.
Pilet suurele ja väikesele 10.-

Laupäev, 22.märts kell 15.00 Pärnu Kontserdimaja

Muusikamoos
Tuleb kindlasti üks mõnus ja värvikas muusikamoos, kus pajas THEA PALUOJA, SIRJE MEDELLI, ENDLA MURDI, MAIRE ELISTE, TOOMAS VOLLI ja AARNE SALUVEERI moosimarjad, TELEVIISORI LASTEKOOR ja väga tore BÄND.
Pilet suurele 50.-, väikesele 25.-; perele 100.-

Ilma kelleta ei saa ehk toetajad: SÕPRUS TÄSTUSRAHVAKESKUS, EESTI KULTUURKAPITAL

Kui tahad rohkem teada: Pärnu Kontserdibüroo tel: (044) 31 338, mob. 056 694 654, kontsert@lv.parnu.ee, www.parnukontsert.ee
Sissepääsuks käi enne läbi: teater Endla piletimüügikeskusest või Pärnu Kontserdimaja kassast

ESTONIA · Pärnu Bussipark · SANATOORIUM TERVIS · PÄRNU PLAADITEHAS AS · JÕEKÄÄRU KÄMPING

TAMPERE MAJA
Jaani 4, Tartu
KÜLLI MUNA mälestusnäitus kuni 12. III.
RIINA NEEME maalid "Martini sünnipäev".
Avamine 13. III kl. 17.
Avatud T – R kl. 9 – 17, L kl. 9 – 15, www.tamperemaja.ee
Tel. 07 386 300.

HAABERSTI SOTSIAALKESKUS
Õismäe tee 24, Tallinn
KALJU SUURE fotonäitus "Kalju lihvitud killud" kuni 31. III.
Avatud E – R kl. 9 – 17.
Tel. 657 9872.

TARTU LINNAMUUSEUM
Tartu, Narva mnt. 23
"Okupatsioon. Viimane staadium" kuni 6. IV.
Avatud T – P kl. 11 – 18.
Info tel. 461 911, www.tartu.ee/linnamuuseum

MEISTRITE HOOVI GALERII
Tallinn, Vene tn. 6
JULIA PIHLAKU näitus "Tallinna soojus" kuni 10. III.
Avatud E – L kl. 10 – 18, P kl. 11 – 17.

TARTU KOHVRIGALERII
Saksa Kultuuri Instituudis
Kastani 1
DIETER PIETERSENI (Rendsburg/Saksamaa) näitus "Netzwerke/võrgustikud" kuni 14. III.
Avatud E – R kl. 9 – 17, tel. 07 422 639, dkitartu@kodu.ee, www.dki.tartu.ee

VILJANDI LINNAGALERII
Viljandi, Tallinna 11/1
MILA BALTI maalid "Kui öelda üht võib mõelda muud" kuni 22. III.
Avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 9 – 16. Tel. 043 38 688, e-post:Linnagalerii@raamatukogu.viljandi.ee

KURESSAARE RAEGALERII
Kuressaare, Tallinna 2
TARMO PIKNERI fotonäitus "Orhideed Eesti Vabariigile" kuni 14. III.
Avatud T – R kl. 10 – 17.30, L kl. 10 – 15.

VILJANDI KUNSTISAAL
Viljandi, Vabaduse plats 6
RUUDI TREU "Akvarellid lähedalt ja kaugelt".
Avatud L – N kl. 12.30 – 17.

TELLI SIRP TELEFONIL 6405 770

Tegelikkuse KesKus

Uus saade ETV-s: Tegelikkuse Keskus
Igal teisipäeva hilisõhtul peale väärtfilmi

Juku-Kalle Raid. Kivisildnik. Raukas. Soidro. Muld. Ruben

KES KUS

Vaata saadet ja telli ajaleht KesKus!
tel. 666 2535
www.tellimine.ee

Tegelikkuse KesKus

KULTUURIESINDUS

► SOOME INSTITUUT Harju 1, 10146 Tallinn, tel. 631 3917, faks 631 3952, e-post: maimu.berg@finst.ee, http://www.finst.ee. Instituut on lahti tööpäeviti kl. 10 – 16. Raamatukogus saavad õpilased ja üliõpilased kasutada internetti, tutvuda meie CD-ROMidega. Internetipunkt on lahti tööpäeviti kella 13 – 16.

► SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, 51014 Tartu, tel. 07 427 319, faks 07 427 097, e-post: elle.mets@finst.ee, http://www.finst.ee
Avatud K kl. 10 – 18, tööpäevadel kl. 10 – 16.

► TAMPERE MAJA Jaani 4, Tartu. Avatud T – R kl. 9 – 17, L. kl. 9 – 15, tel. 07 386 300, www.tamperemaja.ee.

► BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, 10146 Tallinn, tel. 631 4010, faks 6313 111, e-post:british.council@britishcouncil.ee, http://www.britishcouncil.ee. Avatud T – R kl. 12 – 18 ja iga L kl. 10 – 15.

► PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Lai 29, 10133 Tallinn, tel. 6273 100, faks 627 3110, e-post: info@nmr.ee, http://www.nmr.ee

► PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Raekoja plats 8, Tartu, tel. 07 433 944, faks 07 441 241, e-post: madis@nmr.ee

► UNGARI INSTITUUT Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 644 0817, e-post:uke@eki.ee, http://www.suri.ee/uke
N, 13. III kl. 18 **Eesti-Ungari koorimuusika õhtu** Mustpeade Majas. Ungari rahvuspäeva ja emakeele päeva tähistaval kontserdil esinevad naiskoor Ilo, segakoor Harmoonia, naiskoor Ex Tempore, Kose gümnaasiumi tütarlastekoor, TTÜ vilistlaste naiskoor. Sissepääs vaba.
András M. Nováki maalide näitus Pärnu uue kunsti muuseumis kuni 30. III.

► TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT/GOETHE INSTITUUT Suurtüki 4b, Tallinn, tel. 627 6960 ja faks 627 6962 e-post: dkigi@goethe.ee Informatsioon (saksa ja eesti keeles) kõigi ürituste kohta http://www.goethe.de/ne/tal.

► TARTU SAKSA KULTUURI INSTITUUT Kastani 1, Tartu, tel./faks 07 422 639, e-post: dkitartu@kodu.ee, http://www.dki.tartu.ee Raamatukogu lahti E – N kl. 13 – 18, R kl. 12 – 17, tel. 07 384 026, e-post:rfztartu@kodu.ee, tel. 07 422 639, e-post: kitartu@kodu.ee **Saksa keele kursused**. Piirkondliku saksa keele ja maiskonnaloo täienduskoolituskeskuse kontaktisik **dr. Odila Triebel**, tel. 07 384 026.

► AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS Kentmanni 20, 15099 Tallinn, tel. 668 8171, 668 8216 faks 668 8253, e-post: vsepper@pd.state.gov, ailja@pd.state.gov; http://www.usemb.ee Külastamine eelneval kokkuleppel.

► TAANI KULTUURI INSTITUUT Vene 14, 10123 Tallinn, tel. ja faks 646 6373, e-post: taani@uninet.ee, http://www.dki.gz.ee
Eesti Tarbekunstimuuseumis **Taani kaasaegne tarbekunst "UNIKA"** kuni 6. IV.

Deco GALERII

Tallinn, Kadriorg, Koidula 12a

KARL NAGELI
maalid "Antisurm"
kuni 8. III.
Avatud T – R kl. 12 – 18,
L kl. 12 – 16. Tel. 055672 593,
e-post:deco@hot.ee

DRAAKONI GALERII
Tallinn, Pikk 18
MAALI JA GRAAFIKA
NÄITUSMÜÜK.
TINTTI PESONENI
(Soome) "Läbi tule ma
tulin. II episood"
kuni 16. III.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 10 – 17. Piltide raamimine.
Tel. 646 4110,
e-post:tulemadu@yahoo.com

TALLINNA KUNSTIHOONE
Tallinn, Vabaduse väljak 8
"Skriinseiver"
kuni 16. III.
KUNSTIHOONE GALERII
Tallinn, Vabaduse väljak 6
IVIKA KIVI ja DAGMAR KASE
"ID 2002" kuni 16. III.
8. III kl. 14 **seminaril "Naine, ilu, tervis"** esinevad I. Kivi, D. Kask, R. Varblane, G. Litter.

LINNAGALERII
Tallinn, Harju 13
MEIU MÜNDI "Eraelu"
kuni 9. III. **8. III** kl. 16 **Oksana Titova tantsuetendus.**
12. – 30. III FRED JÜSSI,
KALLI SEINA, TIINA SARAPU ja
MARET SARAPU "JÄÄ! JÄÄ!".
Avatud K – E kl. 12 – 18,
tel. 6442 818, e-
post:info@kunstihoone.ee

EESTI KUNSTIMUUSEUM

RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1, e-post:muuseum@ekm.ee)
"KARL PÄRSIMÄGI. Pallase koolkond" kuni 15. V.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta. Info tel. 644 9139.
TARBEKUNSTIMUUSEUM (Lai 17, e-post:muuseum@tarbekunst.ee)
Eesti tarbekunsti püsiekspositsioon "Ajamustrid" & disaini avafond.
UNIKA. Taani kaasaegne tarbekunst kuni 6. IV.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R tasuta! Info tel. 641 1927.
KRISTJAN RAUA MAJAMUUSEUM (K. Raua 8, e-post:kristjan.raud@ekm.ee)
KRISTJAN RAUA loomingu püsiekspositsioon.
ANNE LINNAMÄGI. "Tähevihik. Vol. 2" kuni 30. III.
Avatud K – P kl. 10 – 17. Iga kuu viimane R ja L tasuta! Tel. 670 0023.
ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3, e-post:adamson-eric@ekm.ee)
Adamson-Ericu loomingu püsiekspositsioon.
LEILI MUUGA "Valge valgus" kuni 23. III.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta! Info tel. 644 5838.
MIKKELI MUUSEUM (Kadriorus Weizenbergi 28, e-post:mikkel@ekm.ee)
JOHANNES MIKKELI kollektsioon (XVI – XVIII sajandi lääneeuroopa, vene, hiina kunst). XIV – XIX sajandi ikoonid.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Info tel. 601 5844, 606 6400.
Iga kuu viimane reede tasuta.
NIGULISTE MUUSEUM-KONTSERDISAAL (Niguliste 3, e-post: niguliste@ekm.ee)
Püsiekspositsioon "Keskaja kunst". "Hõbedakamber: gildide, tsunftide, Mustpeade vennaskonna ja kiriku hõbevarad".
L, 8. III kl. 12 **TA naiskoori kontsert**. Dir. Merike Toro.
Avatud K – P kl. 10 – 17. Kassa tel. 6449 903. Info tel. 6314 330.
Igal L ja P kl. 16 orelimuusika pooltund.
VÄLISKUNSTI MUUSEUM (Weizenbergi 37,
e-post:muuseum@kadriorg.ekm.ee)
"XVI – XX sajandi maalikunst" (madalmaade, saksa, itaalia, vene meistrid),
"XVIII – XX sajandi lääneeuroopa ja vene tarbekunst ning skulptuur".
"Antiquarium. Kunsti ja vanavara perekond Kuuskemaa kogust".
Avatud K – P kl. 10 – 17. Iga kuu viimane reede tasuta.
Riiklikel pühadel on Eesti Kunstimuuseum ja selle filiaalid suletud.
Pühade-eelsel päeval suletakse muuseumid kolm tundi varem.
EKMi kodulehekülg aadressil http://www.ekm.ee
EESTI KUNSTIMUUSEUMI UUE HOONE EHITUSE TOETUSEKS.
EESTI KUNSTIMUUSEUMI TOETUSFOND CIRCULOS: HANSAPANK, ARVELDUSARVE 221011918504.

EESTI KUNSTIAKADEEMIA GALERII
Tallinn, Tartu mnt. 1
EKA tekstiiliosakonna näitus
"Ni: ja Na:" kuni 8. III.

Avatud iga päev kella 12 – 18.30
tel. 6267 329,
e-post:gallery@artun.ee

KUNSTISALONG ALLEE
Tallinn, Pikk 30
Eesti kunsti klassika näitusmüük:
E. Aiki, P. Aren, E. Kits,
E. Okas, G. Reindorff, E. Kutsar,
V. Loik, A. von Maydell, N. Mei,
P. Liivak, C. T. von Neff, R. Nyman,
V. Ohakas, A. Promet,
E. Roos, M. Rääk, E. Rüga,
J. Püttsepp, A. Vabbe, E. Wiiralt,
R. Uutmaa, A. Vardi,
H. Halliste, K. Nagel jt.
Avatud E – R kl. 10 – 17,
L kl. 11 – 15. Tel. 646 4500,
051 27677, www.allee.ee

LÜHIKESE JALA GALERII
Tallinn, Lühike jalg 6
TARBEKUNSTI
NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L – P kl. 10 – 17.
Tel. 631 4720,
e-post:lgalerii@online.ee.

Hobusepea Galerii
Tallinn, Hobusepea 2

TJIKA REBASE, KARL NAGELI ja
NEEME KÜLMA maali-, video- ja
installatsiooninäitus "Alistu"
kuni 17. III.
Avatud K – E kl. 10 – 18,
tel. 627 6777, faks 627 3631,
e-post:galerii@eaa.ee
Kunstitarvete müük. Tel. 6276793.

GALERII KAKS
Tallinn, Lühike jalg 1
TARBEKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.
Avatud E – L kl. 10 – 18,
P kl. 10 – 17.
Tel. ja faks 641 8308,
e-post:galerii.kaks@mail.ee.

PORTAAL
Tallinn, Vene 16

TARBEKUNSTI
NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R
kl. 10 – 18
ja L, P kl. 10 – 17.
Tel. 646 4209.

GALERII-G
kunstisaal
Tallinn, Vabaduse 6
KAIE PARTSI ehted ja
HILLE PALMI skulptuurid
"Luxsus" kuni 8. III. 11. – 29.III
AIME KUULBUSCHI "Mustrid ja
veel midagi..."
Tartu mnt. 1
Portselani näitusmüük.
Avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 11 –
15, e-post:galeriig@hot.ee,
tel. 661 2972.

GALERII MOLEN

Tallinn, Viru 19

TARBEKUNST, ART GARAGE.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 10 – 17.
Tel. 644 2877.

ROTERMANNI SOOLALADU, Ahtri 2

Arhitektuurimuuseumi saalis
Norra kaasaegne arhitektuur kuni 16. III.
Keldrisaalis
Arhitektuurimuuseumi aastanäitus "Tallinna XX sajandi arhitektuur" kuni 11. V.
Galeriis
ELMAR KITSE sõjajärgsete monumentaalmaalide kavandid Mart Lepa kogust
kuni 16. III.

Avatud K – P kl. 11 – 18. Tasuta külastuspäev iga kuu viimane R.
Tel. 625 7007. http://www.arhitektuurimuuseum.ee,
e-post:arhitektuurimuuseum@arhitektuurimuuseum.ee

A GALERII AUTORIEHTED
Tallinn, Hobusepea 8
AUTORIEHETE
NÄITUSMÜÜK.
ÕIE KÜTI ehted
kuni 12. III.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16.
Tel. 646 4101.

HAUS GALERII
Tallinn, Uus 17

SIIM-TANEL ANNUSE
maalid
kuni 28. III.

Avatud E – R kl. 10 – 18 ja
L kl. 11 – 16. Tel. 641 9471,
e-post:haus@haus.ee, www.haus.ee

A. H. TAMMSAARE MUUSEUM
Tallinn, L. Koidula 12a
A. H. Tammsaare
viimane korter ja püsiekspositsioon
kirjaniku loomingust
Avatud K – E kl. 11 – 18,
tel. 601 3232.

Näitus "Lapsemeelselt" kuni 16. III.
Sally Stuudio laste joonistused
A. H. Tammsaare miniatuuride põhjal.
Avatud iga päev kl. 11 – 17.

EDUARD VILDE MUUSEUM KASTELLAANIMAJA GALERII
Kadriorg, Roheline aas 3
Põhiekspositsioon.

KELLI KAGOVERE graafika
"Viikingistiilis" kuni 30. III.
Avatud K – E kl. 11 – 18.
Tel. 601 3181,
e-post: vilde@solo.ee

ÜHISPANGA GALERII
EESTI ÜHISPANGA GALERII
Tallinn,
Tornimäe 2, V korrus
Vanalinna Hariduskolleegiumi
õpilaste omaloomingu näitus
"Kõik on kokku unenägu"
kuni 21. III.
Avatud E – R kl. 9 – 18,
e-post:haus@haus.ee.

EVM ROCCA AL MARE
EESTI VABAÕHUMUUSEUM
Tallinn, Vabaõhumuuseumi tee 12

Park ja Kolu kõrts
avatud
E – P kl. 10 – 17.
Tel. 654 9100.
Ettetellimisel
lastemuuseumi programmid
Kuie koolimajas.

EESTI RAHVA MUUSEUM

Tartu, Kuperjanovi 9
Uuenenud püsiekspositsioon
"Eesti. Maa, rahvas, kultuur".

Ajutised näitused:
"JÜRI ARRAK – retrospektiiv"
kuni 9. III.
8. – 30. III "Ajarännak.
Nepaali fotod". Kuraatorid
Sulev Kuuse, Aare Leima,
kujundaja Mare Hunt.
19. III – 18. V
"Palju toredaid asju". Kuraatorid Riina Reinvelt, Eevi Astel,
Kaie Kukk, Evi Kasearu, Maire
Kuningas, kujundaja Jane Liiv.

Avatud K – P kl. 11 – 18,
R tasuta. Tel. 07 421 311,
www.erm.ee,
e-post: erm@erm.ee

TARTU KUNSTIMAJA
Tartu, Vanemuise 26
Suures saalis
8. – 30. III
"Tekstiilikunstnikud Tartus 2003"
Väikses saalis
ASTRID RAMMO-SAARE
isiknäitus "Lihtsad asjad"
kuni 9. III.
Avatud K – E kl. 12 – 18, e-
post:tartuart@hot.ee Tasuta.

PÄRNU UUE KUNSTI MUUSEUM
Pärnu, Esplanaadi 10

MAGDALENA SCHMIDT-GORA
(Poola)
skulptuurinäitus
"Genesis"
kuni 25. III;

ANDRAS M. NOVAKI (Ungari)
maalinäitus;

MARIS AIDAKU
vaibanäitus
"Kaltsuvaip homme".

Näitused ja kohvik lahti
iga päev kl. 9 – 21.

Http://www.chaplin.ee
Tel. 044 30 772.

TEATRIGALERII

ENDLA TEATRIGALERII
Pärnu, Keskväljak 1

Sammassaalis
UNICEFI "Unikaalne minirepro"
kuni 15. III.

Avatud E – L kl. 14 – 18.
Sissepääs teatrikohvikust
Akadeemia tänavalt.

TARTU KUNSTIMUUSEUM
Tartu, Raekoja plats 18
"Lapsepõlv. Laps Eesti
kunstis" kuni 27. IV.
ERICH PEHAPI
"Kunstnikuks saamine"
kuni 30. III.
12. III kl. 19 **Camerata Universitatise kontsert.** Kavas Põhjamaade koorimuusika.
13. III kl. 17.30 **filmi- ja kohtumisõhtu Liina Siibiga.**
Õhtut juhib **Holger Rajavee.**
Avatud K – P kl. 11 – 18, R tasuta
külastuspäev. Tel. 07 341 050,
e-post:tartmus@tartmus.ee,
www.tartmus.ee

PÄRNU LINNAGALERII

PÄRNU KONTSERDIMAJAS
Pärnu, Aida 4
"Tsivilisatsioonide kokkupõrge"
kuni 30. III.
Kuraator Mari Sobolev.

Avatud T – R kl. 12 – 19,
L kl. 12 – 17, tel. 044 55 888,
e-post:Linna.Galerii@mail.ee.

HAAPSALU LINNAGALERII
Haapsalu, Posti 3
Naiskunstnike laulu- ja
mänguseltsi
Puhas Rõõm näitus
"Aastad täis puhast rõõmu".

Avatud K – P kl. 12 – 18.
http://galerii.kultuuriinfo.ee

TALLINNA KIRJANIKE MAJA MUSTA LAEGA SAALIS

Harju tänav 1

KIRJANDUSLIK KOLMAPÄEV

12. märtsil kell 18

"AKVAARIUMIHAID"

Avo Üpruse näidendi esitlus

Lugu mässust ja armastusest nõukogude vanglas.

Esinevad
Hendrik Toompere,
Rein Agur,
Harry Gustavson

Piletite tellimine ja info telefonil 627 6410, http://www.ekl.ee

Üritust toetab
Eesti Kultuurkapital

Eesti Kirjanike Liit

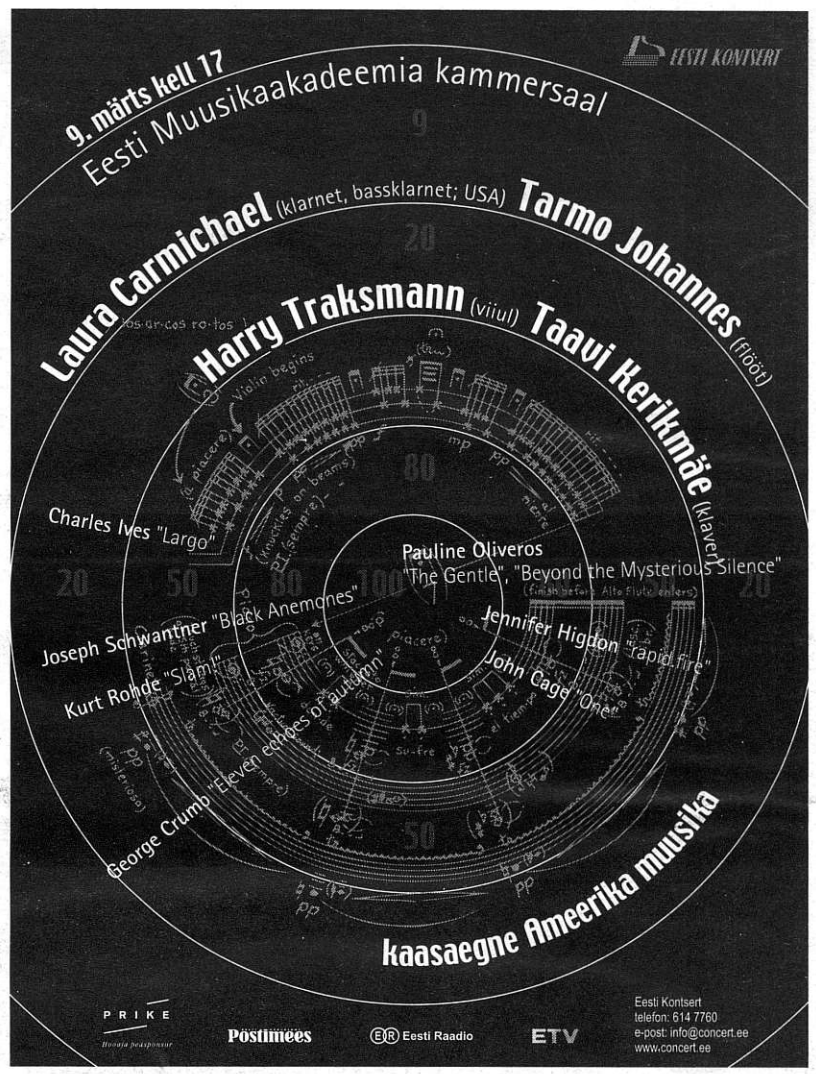

NORRA KAASAEGNE ARHITEKTUUR 1995 - 2000

6. veebr. - 16. märts 2003
K - P 11.00-18.00
E T suletud

Näitus Rotermanni soolalaos
Ahtri 2 Tallinn 10151

Eesti Arhitektuurimuuseum Norra Välisministeerium Norra Arhitektuurimuuseum

7. – 13. märtsini

SÕPRUS

Kl. 12.30 (pilet 40 kr.),
(**13. III** pilet 25 k.),
kl. 14.30 (pilet 50 kr.) ja
kl. 18.45 (pilet 80 kr.)
(**13. III** seanssi ei toimu; kutsetega esilinastus)
"Vanad ja kobedad saavad jalad alla". Naljakas, kuid mitte mingil juhul naeruväärne lugu maalt pärit andekast raadio DJ'st, kes olude sunnil elab, magab, sööb ja hingab raadiostuudios.
Kl. 16.30 (pilet 50 kr., ISIC kaardiga 30 kr.) **"Lilja 4 – Ever"** (Memfis film, Rootsi 2002). Rež. Lukas Moodysson. Osatäitjad Oksana Akinšina, Artjom Bogutšarski, Elina Benenson, Lilia Sinkarjova, Pavel Ponomarjov, Tõnu Kark, jpt.
Kl. 20.45 (pilet 80 kr., ISIC kaardiga ja pensionäridele pilet 40 kr.) **"Klaveriõpetaja"** ("The piano teatcher"/"La Pianiste", 2001). Lavastaja Michael Haneke. Osades Isabelle Huppert, Benoit Magimel, Annie Girardot, Anna Sigalevitch, Udo Samel jt. **Alla 18. a. keelatud!**
Alates 14. III "Kuum tibi".

Pensionäridele tööpäeviti kuni kella 15 pilet 10 kr., neljapäeviti esimene seanss 25 kr. Kinol on õigus teha mängukavas muudatusi. Kassa avatakse üks tund enne esimese seansi algust, kuid mitte hiljem kui kell 12. Info tel. 644 1919.

TALLINNA FILHARMOONIA ESITLEB >
PÜHAPÄEVAL, 9. MÄRTSIL KL 16 PÄRNU KONTSERDIMAJAS
TEISIPÄEVAL, 11. MÄRTSIL KL 19 KADRIORU LOSSIS

KREMERATA BALTICA SEXTET

MOSTLY

GRAMMY LAUREAADID
ANDREI VALIGURA VIIUL, EESTI
DŽERALDAS BIDVA VIIUL, LEEDU
ZITA ZEMOVICA VIOOLA, LÄTI
ERIKS KIRŠFELDS TŠELLO, LÄTI
DANIELIUS RUBINAS KONTRABASS, LEEDU
ANDREI PUSHKAREV LÖÖKPILLID, UKRAINA

KAASTEGEVAD
JÜRI LEITEN CORNO DA CACCIA
ALEKSEI SAKS CORNO DA CACCIA

PILETID MÜÜGIL PILETIPUNKTI MÜÜGIKOHTADES, WWW.PILETIPUNKT.HOT.EE JA PÄRNU KONTSERDIMAJAS

Hooaja ametlik infotelefon: 1188 INFOABI

TALLINNA FILHARMOONIA / TOOMPUIESTEE 20 / 10143 TALLINN / TEL. +372 6613 757
FAX +372 6613 758 / E-MAIL: FILA FILHARMOONIA.EE / WWW.FILHARMOONIA.EE

JÄNEDA KLAASGALERII

Avatud iga päev 9-18

Kai-Mai Olbri näitus

"MAALI STIIHIA"

25.veebruar. - 11.mai. 2003

info:038 49 750 internet: www.hot.ee/klaasgalerii

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR

Dirigent **Paul Hillier**

7.märtsil 2003 kell **19**00 • **Haapsalu Toomkirikus**
8.märtsil 2003 **19**00 • **Tallinna Niguliste kirikus**

GLORIA PATRI

Galina Grigorjeva • Lahkumisele (1999)
Solist **Tiit Kogerman**
Flöödil **Neeme Punder**
Urmas Sisask • Neli osa tsüklist Gloria Patri (1988)
Per Nørgård • Kolm motetti (1982)
Alfred Schnittke • Kolm vaimulikku laulu (1984)
Arvo Pärt • ...which was the son of ... (2000)

Piletid müügil Eesti Kontserdi kassas, Piletipunkti müügikohtades, Haapsalu kultuurikeskuses ja 1 tund enne algust kohapeal

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Kuni **15. III**
"Aasta pulmafoto 2002" fuajees.
Kuni **29. III** Eestimaa Looduse Fondi näitus **"Kotkas teab. Ka sinul on õigus teada"** fuajees.
Kuni **29. III Tarvo Metti** klaasinäitus **"Mustri-ilu"** 5. k. galeriis.
Kuni **31. III**
"Eesti kirjastusi: Eesti Keele Sihtasutus" 7. k. humanitaarteaduste saalis.
Kuni **6. I 2004**
"Eesti rahva ennemuistsed jutud" 5. k. kataloogisaalis.
18. – 31. III "Lätlased ja Tartu Ülikool" peanäitusesaalis.
Kuni **27. III**
Ants Heina **"Mõisate Eesti"** 6. k. galeriis.

Näitused on avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 12 – 19. Tel. 6307 148, expo@nlib.ee

SIRP

INFOTELEFON 640 5770, 056 450 109
FAKS 640 5771 TOIMETAJAD 640 5773, 056 450 108
e-post sirp@sirp.ee INDEKS 69786
Sirp internetis http://www.sirp.ee

Peatoimetaja **Mihkel Mutt** mihkel@sirp.ee
Peatoimetaja asetäitja,
Teater **Margot Visnap** 640 5773 margot.visnap@sirp.ee
Muusika **Tiina Mattisen** 640 5773 tiina@sirp.ee
Esseistika **Valle-Sten Maiste** 640 5774 valle@sirp.ee
Kirjandus **Jürgen Rooste** 640 5774 jyrgen@sirp.ee
Kunst **Reet Varblane** 640 5773 reet@sirp.ee
Film **Tarmo Teder** 640 5774 tarmo@sirp.ee
Keeletoimetaja **Aili Künstler** 640 5775 aili@sirp.ee

Korrektor **Tiina Kivikas** 640 5775 tiinak@sirp.ee
Raamatupidaja **Maret Raspel** 640 5772 maret@sirp.ee
Uudised, reklaam **Marju Veikat** 640 5770 marju@sirp.ee
Arvutikujundus **Piia Ruber** 640 5775 piia@sirp.ee
Sekretär **Sirje Kaus** 640 5770 sirje@sirp.ee
Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Doris Kareva, Jan Kaus, Andres Langemets, Jaak Lõhmus, Reet Neimar, Kristel Pappel, Toomas Paul, Kristiina Ross, Hanno Soans, Erkki-Sven Tüür.

10140 Tallinn, Väike-Karja 12, III korrus
10503 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja Sihtasutus Kultuurileht, Tallinn, Väike-Karja 12
Trükk, AS Printall, Tatari 64
Praakeksemplaride korral helistada tel. 669 8463.
Kui Sirp ei jõua postkasti õigeaegselt, siis palume helistada Eesti Posti AS tel. 625 7234, 625 7227 või Sirbi toimetusse tel. 640 5770.

Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel. (0) 646 3363
Lugupeetud autorid! Kaastööd tuua Word 6. Teatage meile e-posti aadressil maret@sirp.ee või tel. 640 5772 oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood
VÄLJAANDMIST TOETAB
EESTI KULTUURKAPITAL
EESTI KULTUURKAPITAL

ISSN 1406-6254
9 771406 625005